ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΜΑΙΟΥ, 1857. ΤΟΜΟΣ Η'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 171.

ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΡΟΥΤΑΣ

καὶ ὁ περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥωμαίων

Λόγος αὐτοῦ.

Εὐτυχήσαντες μόνον κατ' αὐτὰς ν' ἀναγνώσωμεν τὸν περὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διεξοδικὸν λόγον, τὸν ἐκρωνηθέντα μὲν ὑπὸ τοῦ Κ. Κ. Ἀσωπίου ἐν τῷ Ὀθωνείῳ Πανεπιστημίῳ ἐπὶ τῆς ἀναδοχῆς τῆς δευτέρας αὐτοῦ Πρυτανείας, καταχωρισθέντα δὲ κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν, καὶ εἶτα ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου Συντάκτου αὐτῆς, τοῦ ἄλλως γνωστοῦ ἐκδότου τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Λεξικοῦ, Κ. Δ. Πανταζῆ, ἐθαυμάσαμεν τὴν φιλοπατρίαν καὶ πολυμάθειαν, αἵτινες ἐν τούτῳ, ὡς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τοῦ συγγραφέως πολυειδέσι πονήμασιν ἀείποτε καταφαίνονται.

Περὶ Μεγάλου δὲ Ἀλεξάνδρου πραγματευόμενος ὁ σοφὸς Πρύτανις, ἐπελήφθη, ὡς εἰκός, καὶ τοῦ πολυθρυλλήτου ἐκείνου περὶ Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξάνδρου ζητήματος, τοῦ ὑπὸ Τίτου τοῦ Λιβίου ἐν τῷ Θ' βιβλίῳ τῶν Ἱστοριῶν του προβληθέντος. Ἀλλὰ τοῦτο ἀκροθιγῶς μόνον ψαύων ἐν τῷ Λόγῳ αὐτοῦ, ἐκτενέστερον διεξερευνᾷ ἀκολούθως ἐν τῇ ῥμδ' τῶν ἐπισυνημμένων αὐτῷ σημειώσεων, καθ' ἣν παρατηρεῖ ὅτι καίτοι ἄλυτον, κυρίως εἰπεῖν, τὸ ζήτημα ὄν, ἕνεκα ὅμως τῆς σπουδαιότητος τοῦ θέματος, καὶ τοῦ ἐπιφανοῦς ἱστορικοῦ, τοῦ προτείναντος αὐτό, ἐγένετο ἀντικείμενον μελέτης οὐκ ὀλίγων, ὧν οὐδεὶς ὑπὲρ τῆς λύσεως τοῦ Λιβίου ἀπεφάνθη. Παρακατιὼν δὲ μνημονεύει τοὺς διασημοτέρους τῶν περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀσχοληθέντων συγγραφέων, συμπαρατιθέμενος ἐν περιλήψει καὶ τοὺς οὐσιωδεστέρους εἰς τὴν δοξασίαν τοῦ Λιβίου ἀντιμαχομένους λόγους αὐτῶν, ὡς τοὺς τοῦ Γιλλιεσίου, Νειβούρου, Γροτίου καὶ Δωνοῦς, οἵτινες, πλὴν τοῦ τελευταίου ἐκκρεμὲς ἀφέντος τὸ ζήτημα, ἅπαντες διαφωνοῦντες μόνον κατὰ τὰ ἐπουσιώδη αὐτοῦ, ὁμοφρόνως δοξάζουσιν ὅτι, εἰ τυχὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευε κατὰ τῆς Ῥώμης, οἱ Ῥωμαῖοι ἤθελον ἀναμφιλέκτως ἡττηθῆ.

Μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν συγγραφέων, οἵτινες

κατεγένοντο ὅπως ἀναιρέσωσι τὴν πατριωτικὴν μέν, ἄλλως δὲ σφαλερὰν καὶ ἀνυπόστατον τοῦ Ῥωμαίου ἱστορικοῦ δοξασίαν, περιώνυμος ὑπάρχει καὶ ὁ Βενετὸς ἱστοριογράφος Παῦλος Παρούτας, ἐξετάσας τὸ ζήτημα ἓν τινι τῶν *Πολιτικῶν* αὐτοῦ *ἐπὶ τῆς Ῥώμης, Ἀθηνῶν καὶ Βενετίας Λόγων*.

Καὶ ποιεῖται μὲν μνείαν τοῦ συγγραφέως τούτου ὁ Κ. Ἀσώπιος, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς κατ' ἐκεῖνον λύσεως τοῦ ζητήματος, καθότι οὔτε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πόνημα ὑπῆρχεν ἐν τῇ δημοσίᾳ τῶν Ἀθηνῶν Βιβλιοθήκῃ, οὔτε τὰς σημειώσεις αὐτοῦ εὗρεν ἐκ τῆς ἐν Κερκύρᾳ πάλαι ποτὲ ἀναγνώσεως τοῦ συγγράμματος. Λέγων δὲ ὅτι τοῦτο ἔδειξεν αὐτῷ ὁ ἱππότης Ἀνδρέας Μουστοξύδης, δικαίως ἀποκαλεῖ αὐτὸν κλέος τῆς Κερκύρας, καὶ ἄξιον τῶν Εὐγενίων καὶ Θεοτοκῶν κατὰ τὴν παιδείαν διάδοχον.

Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες, ἀποτεινάξαντες ἤδη τὸν πολυετῆ καὶ σιδηροῦν ζυγὸν τῆς δουλείας των, ἠγωνίζοντο πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐπιποθήτου ἐλευθερίας, καὶ, ἀπαράμιλλα ἀνδραγαθήματα διαπράττοντες, ἔργῳ ἀνεδεικνύοντο ἄξια τέκνα ἐνδόξων προγόνων, τοῦθ' ὅπερ, εἴτε τὸ μῖσος, εἴτε ἰδιότροπός τις παιδείας ἐπίδειξις ἠρνεῖτο αὐτοῖς, ἐν Κερκύρᾳ τότε ὑπὸ τὴν προστασίαν Ἄγγλου, Ἑλληνικωτέρου καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων, ὧν τὴν πίστιν ἠσπάσθη, καθιδρύετο τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ἔνθα τὴν πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συρρέουσαν καὶ παιδείας ὀρεγομένην Ἑλληνικὴν νεολαίαν ἐδίδασκον ἄνδρες ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ κεκοσμημένοι, συγκοπιῶντες ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἔθνους ἐκείνου, ὅπερ, ἀρχαῖον μὲν καὶ ἔνδοξον, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον λησμονηθὲν ὄνομα φέρον, ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ εἰσέλθῃ, αἱματοσταγὲς εἰσέτι, εἰς τὸν χορὸν τῶν αὐτονομουμένων τῆς Εὐρώπης κρατῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν καθηγητῶν, τῆς ἐπωφελοῦς καὶ σοφῆς τῶν ὁποίων ἠξιώθη ἀκροάσεως, σεμνύνεται ἡ Κέρκυρα μνημονεύουσα τὸν παρόντα Πρύτανιν τοῦ Ὀθωνείου Πανεπιστημίου Κωνσταντῖνον Ἀσώπιον, πρὸς ὃν πολλῷ μᾶλλον εὐγνωμονεῖ, διότι καὶ τοι τῆς βελτιωθείσης τοῦ ἔθνους τύχης προσκαλεσάσης αὐτὸν εἰς τὴν μικρὰν καὶ μόνην ἐλευθερίας τυχοῦσαν γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, δὲν ἐγένετο ὅμως ἐπιλήσμων τῆς νήσου ταύτης, πρὸς ἣν συνδέεται διὰ θυμήρων ἀναμνήσεων. Ἀξιόχρεων περὶ τούτου μαρτυρίαν παρέχουσιν ἡμῖν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τῶν διαφόρων αὐτοῦ πονημάτων χωρία, οὐχ ἧττον δὲ, εἰ ἀληθῶς ἔχει ὅτι τῶν πολιτῶν ἡ εὐδοξία ἀντανακλᾶται εἰς τὴν πατρίδα, ἡ, περὶ ἧς ἐλέγομεν ἀνωτέρω, σημείωσις, ἔνθα ἔντιμος μὲν ἄλλως δὲ δικαία γίνεται μνεία τοῦ περικλεοῦς Μουστοξύδου, ὅστις, ἀναγνοὺς τὸν περὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Λόγον, ἡδεῖαν ἠσθάνθη συγκίνησιν, καὶ τούτου ἡμεῖς αὐτοὶ μάρτυρες ἐγενόμεθα, ἀναπολήσας ὁ πολυμαθὴς γέρων δι' ἐκείνου καὶ τὴν ἀρχαίαν πρὸς τὸν Κ. Ἀσώπιον φιλίαν, καὶ τὴν ποτὲ ἀκμάζουσαν κατάστασιν τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑπτανήσῳ.

Μὴ ὀφείλοντες δὲ, οὐδὲ δυνάμενοι ν' ἀφροντιστῶμεν περὶ τῶν πατρίων, θέλοντες δὲ μικρόν τι τεκμήριον τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Κ. Ἀσώπιον νὰ προσενέγκωμεν, ἐλάβομεν παρὰ τοῦ σοφοῦ ἡμῶν συμπολίτου, οὗ τινος ἡ φιλοφροσύνη ἐνεθάρρυνε καὶ καθοδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν μελέτην τῆς πατρίου ἱστορίας, τὸν περὶ Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Παρούτα Λόγον, ὃν καὶ μετεγλωττίσαμεν εἰς τὴν ἡμετέραν, εὐελπιστοῦντες ὅτι τὴν οἱανδήποτε ταύτην μετάφρασιν θέλει ἀσμένως ἀποδεχθῇ ὁ Κ. Ἀσώπιος, ἐπιδὼν εἰς τὸ ἀγαθὸν τῆς προαιρέσεως μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ προσενεγκόντος.

Ἀλλ' ἀναγκαῖον ἴσως νὰ προτάξωμεν ἐνταῦθα καὶ ὀλίγα τινὰ περί τε τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Παύλου Παρούτα, συνεκρανισθέντες τὰ πλεῖστα ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ ἀνδρὸς, ἥτις συνετάχθη ὑπὸ Ἀποστόλου τοῦ Ζήνου, καὶ προηγεῖται τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ **1718** γενομένης ἐν Βενετίᾳ μετατυπώσεως τῶν ἱστοριῶν τοῦ Παρούτα. Ἐγεννήθη οὗτος τῇ **14** Μαΐου τοῦ ἔτους **1540** ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐκ παιδὸς ἐπέδειξε μεγάλην παρὰ τὴν ἡλικίαν του σοβαρότητα χαρακτῆρος, ἄκραν καλοκἀγαθίαν καὶ θαυμαστὴν ὀξύνοιαν. Μεταβὰς ἀκολούθως εἰς Παταύϊον διήκουσε τῶν περιφανεστέρων καθηγητῶν, διδαχθεὶς ἐξαιρέτως τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα, μόλις ἓν καὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονὼς, συνέστησεν ἐν τῷ οἴκῳ ἰδιωτικὴν Ἀκαδημίαν, εἰς ἣν συνέρρευσαν ἅπαντες τῆς πόλεως ἐκείνης οἱ νέοι, ὅσοι, ζήλῳ παιδείας κινούμενοι, ἐτρέποντο εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ νοός των καὶ τὴν προσαπόκτησιν νέων γνώσεων. Μεταξὺ δὲ τούτων διεκρίνοντο Ἀνδρέας ὁ Μαυροκινὸς, ὁ ἀκολούθως διαδεξάμενος τὸν Παροῦταν εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν τῆς πατρίδος του, ὁ διάσημος ποιητὴς καὶ φιλολόγος Μαφαῖος Βενέριος, ὁ προαχθεὶς ὀψιαίτερον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῶν ἐν Κερκύρᾳ Λατίνων, καὶ ὁ γνωστὸς τοῦ Πλάτωνος μεταφραστὴς πλατωνικὸς Δάρδης Βέμβος. Αἱ συνεδριάσεις αὗται καθ' ἃς, συζητήσεων περί τε τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου γενομένων, ἠγόρευεν ὁ Παρούτας μετ' εὐγλωττίας καὶ ἑτοιμότητος πνεύματος οὐ τῆς τυχούσης, περιεποίησαν αὐτῷ τὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν τῶν συμπολιτῶν του, οἵτινες ἔκτοτε προεῖδον ὅτι ἔμελλέ ποτε, ὡς καὶ ἐπεσυνέβη, νὰ προέλθῃ εἰς τὰ μείζονα τῆς πατρίδος του πολιτικὰ ἀξιώματα.

Παρακολουθήσας δὲ κατὰ τὸ **1562** Μιχαὴλ τὸν Σουριανὸν καὶ Ἰωάννην da Legge, πρέσβεις τῆς Πολιτείας τῶν Βενετῶν παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι Μαξιμιλιανῷ, ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν τοιούτων ἀξιολόγων διπλωματῶν, ἔμπειρος ἐγένετο κατὰ τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων πραγμάτων παρὰ ταῖς αὐλαῖς τῶν Ἡγεμόνων.

Νυμφευθεὶς δὲ μετὰ τρία ἔτη, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπαλλαγεὶς τῶν παντὶ λογίῳ ἀφορήτων οἰκιακῶν μεριμνῶν, ἔκτοτε ὅλον ἑαυτὸν ἀφιέρωσεν εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ μελέτας, πρῶτον τῶν ὁποίων προϊὸν ὑπῆρξεν ὁ ὡραῖος ἐπικήδειος λόγος ἐπὶ τῶν πεσόντων ἐν τῇ παρὰ ταῖς Ἐχινάσι τὸ **1571** γενομένῃ κατὰ Τούρκων μάχῃ, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἐθρήνησεν ὀκτὼ χιλιάδας τῶν τέκνων της, περὶ ὧν ὅμως οὐδεμία ἐγένετο μνεία, διότι πάντες ἐδόξαζον ὅτι ἡ δουλεία εἶχεν ἤδη ἐξαλείψει τοὺς Ἕλληνας ἐκ βίβλου ζώντων.

Οὐ πολὺ δὲ μετὰ τὴν νίκην ταύτην ἡ τῶν Βενετῶν Γερουσία, ἐπιδοῦσα εἰς τὴν τότε ἐνυπάρχουσαν μεταξὺ τῶν κατὰ τοῦ Τούρκου συμμαχησάντων ἡγεμόνων διαφωνίαν, καὶ ἀναλογισαμένη ὅτι, ἕνεκα τῆς βραδύτητος αὐτῶν ἀπολέσασα πρὸ μικροῦ τὴν Κύπρον, ἐκινδύνευε τότε διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ν' ἀποβάλῃ καὶ τὴν Κρήτην, περὶ ἣν, ὡς ἐφαίνετο, ἐπωφθαλμία ὁ Σουλτὰν Σελίμης, ὡρίμως σκεψαμένη, διηλλάγη μετ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τότε πολλοὶ ἠγέρθησαν κατὰ τῆς ἀποράσεως ταύτης καὶ, οὐδόλως εἰσδύοντες εἰς τὰς ὑποκεκρυμμένας αὐτῆς αἰτίας, διέσυρον αὐτὴν δημοσίως τε καὶ μὴ, ὡς δῆθεν ἀντικειμένην εἰς τὸ ὄφελος καὶ τὴν εὐδοξίαν τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος, ὁ Παρούτας, ἄριστος πολίτης ὤν, ὅπως ματαιώσῃ τῶν κακοβούλων τὰς σπερμολογίας, συνέταξεν ἀπολογητικόν τινα λόγον, ἀνέκδοτον εἰσέτι, καθ' ὅσον γινώσκομεν, δι' οὗ ἀπέδειξε τὴν σύνεσιν τῆς τῶν Βενετῶν Γερουσίας· ἀλλ' ἵνα πάντα ἐνδοιασμὸν ἀφαιρέσῃ ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν δυσπειθεστέρων, προέθετο τότε νὰ συγγράψῃ τὰ τρία βιβλία τῆς *Ἱστορίας τοῦ Κυπριακοῦ πολέμου*, ἅτινα ἀποτελοῦσι μέρος πάντη κεχωρισμένον τῶν ἑτέρων δώδεκα βιβλίων τῆς Βενετικῆς Ἱστορίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπεχείρησεν εἰμὴ ἀφοῦ ἀκολούθως ἀνεδείχθη ἱστοριογράφος τῆς Πολιτείας.

Τῆς ἀναδείξεως ταύτης προηγήθη ἡ ἀποπεράτωσις καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς *Τελειότητος τοῦ Πολιτικοῦ βίου* εἰς διάλογον, ἤτοι συγγράμματος μετενεχθέντος διὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν καὶ Γαλλικήν. Ἕνεκα δὲ τοῦ πονήματος τούτου καὶ τῶν *Πολιτικῶν* αὐτοῦ *λόγων*, οἵτινες μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ἐξεδόθησαν, κατετάχθη μεταξὺ τῶν δεξιωτέρων πολιτικῶν καὶ γλαφυρωτέρων συγγραφέων οὐ μόνον τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ καὶ σύμπαντος τοῦ πεπαιδευμένου κόσμου. Οἱ λόγοι οὗτοι διαιροῦνται εἰς δύο βιβλία, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει δεκαπέντε, στρεφομένους περὶ ἀντικείμενα ἀποβλέποντα τὰ ἀρχαῖα κράτη, τὸ δὲ δεύτερον, δέκα μόνον λόγους ἀναφερομένους εἰς τὰ τῆς Πολιτείας τῶν Βενετῶν καὶ εἰς χρόνους οὐ πολλῷ ἀπέχοντας ἀπὸ τῶν τοῦ συγγραφέως. Ἐν τῷ πρώτῳ Βιβλίῳ τρεῖς μόνον λόγοι πραγματεύονται περὶ Ἑλληνικῶν ὑποθέσεων, ὁ δεύτερος, ὁ καὶ ὑφ' ἡμῶν μετενεχθεὶς, ὅστις ἄλλως ἔχει κοινὴν καὶ μετὰ τῶν Ῥωμαίων τὴν ὑπόθεσιν, ὁ δέκατος τέταρτος, διαλαμβάνων περὶ τῶν αἰτιῶν, δι' ἃς οἱ Ἕλληνες δὲν ἐξέτειναν ἐπὶ πολὺ, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ ὅρια τοῦ Κράτους αὐτῶν, καὶ περὶ τοῦ πῶς ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὁ δέκατος πέμπτος, ἐξετάζων ἐὰν ἦναι δίκαιος ὁ τῶν Ἀθηναίων ὀστρακισμὸς καὶ ὠφέλιμος εἰς τὴν διατήρησιν μιᾶς δημοκρατίας. Ὁ Ἀπόστολος Ζῆνος ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Παρούτα, μεγάλους ἐπαίνους ἀποδίδων εἰς τοὺς λόγους τούτους, προσεπιφέρει καὶ πολλῶν ἄλλων, ταὐτὸ τοῦτο ποιούντων, ἀνδρῶν τὰς μαρτυρίας· ἀλλ' ἡμεῖς προκρίνομεν ἀντ' αὐτῶν τὴν κρίσιν ἁρμοδιωτέρου δικαστοῦ, ἐκείνην τουτέστι τοῦ πολυμαθοῦς καὶ γλαφυροῦ συγγραφέως τῆς δυστυχῶς ἡμιτελοῦς ἀπομεινάσης *Ἱστορίας τῆς Βενετικῆς Φιλολογίας*, Μάρκου τοῦ Φοσκαρίνου, τοῦ ἀκολούθως περιελθόντος εἰς τὸ ἀνώτατον τῆς Πολιτείας ἀξίωμα. Λέγει λοιπὸν οὗτος ὅτι «ἐκ τῶν διαφωτισάντων τὰ τῆς Πολιτείας τῆς Ῥώμης οὐ μικρὰν τιμὴ περιεποίησεν εἰς ἑαυτὸν Παῦλος ὁ Παρούτας διὰ τῶν λόγων του, οἵτινες, κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν ὀξυνουστέρων πολιτικῶν, ὑπερβάλλουσι πάντα τὰ παραπλησίου εἴδους πονήματα· καθότι ἀπτόμενος ἔστιν ὅπου τῶν μᾶλλον λανθανόντων πολιτικῶν λόγων τοῦ Κράτους ἐκείνου, καὶ τῶν αἰτίων τῆς προόδου καὶ πτώσεως αὐτοῦ, ἀποκαλύπτει εἰς τοὺς ἀναγνώστας ὅσα ὀλίγοι κατανοοῦσι διεξερχόμενοι τὰς ἱστορίας.»

Ἕνεκα λοιπὸν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἀξίας καὶ συνέσεως ὤφειλον οὗτοι, ὡς εἰκός, νὰ παράσχωσιν οὐ μικρὰ βοηθήματα τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένοις· καὶ τῷ ὄντι γινώσκομεν ὅτι μεγάλως ὑπ' αὐτῶν ὠφελήθη ὁ Μοντέσκιος ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ γνωστοῦ πονήματός του περὶ τῶν αἰτίων τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς πτώσεως τῶν Ῥωμαίων. Προσθετέον δὲ, εἰς ἔπαινον αὐτῶν, ὅτι ἠξιώθησαν καὶ Γερμανικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Σαμουήλου τοῦ Στρουμίου, καὶ Γαλλικῆς, ὑπὸ τοῦ Κυρίου Villars, εἰ καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος, μετ' ἀναιδείας, δυστυχῶς οὐχὶ πάντη ἀπαραδειγματίστου καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, σιωπῶν τὸ ὄνομα, σφετερίζεται τὴν δόξαν τοῦ περιωνύμου Ἰταλοῦ.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, κατὰ τὸ ὁποῖον προήχθη εἰς φῶς κατὰ πρῶτον ἡ *Τελειότης τοῦ Πολιτικοῦ βίου*, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν Ἀλοΐζιος ὁ Κονταρίνης, ὅστις πρὸ δύο μόνον ἐτῶν ἀναδειχθεὶς ἱστοριογράφος τῆς Πολιτείας, δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ δείγματα τῆς περὶ τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον δεξιότητός του. Δὲν ἐδίστασεν ὅμως ἐπὶ πολὺ τὸ Συμβούλιον τῶν δέκα ὅπως ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ διαδόχου του. Ἦτο τοσοῦτον μεγάλη καὶ γενικὴ ἡ φήμη τῆς ἱκανότητος τοῦ Παρούτα, ὥστε, καί τοι σταθερῶς ἐκλεγομένων εἰς τὸ ὑπούργημα τοῦτο ἀνδρῶν προβεβηκότων τὴν ἡλικίαν καὶ δεδοκιμασμένης ἐν τοῖς πολιτικοῖς πείρας, τότε ὅμως παντὸς ἄλλου λόγου ὑπερίσχυσεν ἡ ἐγνωσμένη εὐφυΐα καὶ πολυμάθεια αὐτοῦ, παμψηφεὶ ὡς ἐκ τούτου ἱστοριογράφου διορισθέντος κατὰ τὸ **1579**. Ἀδύνατον δὲ εἰπεῖν ὁπόσον ἐμακάρισεν ἑαυτὸν ὁ Παρούτας ἕνεκα τοῦ ἔργου τούτου, δι' οὗ εὑρέθη εἰς θέσιν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐδοξίαν τῆς πατρίδος δι' αὐτῶν ἐκείνων τῶν φιλολογικῶν ἐνασχολήσεων, αἵτινες ἦσαν λίαν προσφιλεῖς αὐτῷ.

Ἡ Βενετικὴ τοῦ Παρούτα Ἱστορία, ἐκ δώδεκα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, βιβλίων συγκειμένη, περιέχει πᾶν ὅ,τι, ἐν τῇ Πολιτείᾳ κυρίως, ἀξιομνημό-

νευτον συνέβη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1513 μέχρι τοῦ 1551. Τὴν συγγραφὴν αὐτῆς κατ' ἀρχὰς μὲν ἤρξατο ὁ Παρούτας λατινιστί, ἀλλ' ἐν ᾧ τέσσαρα βιβλία, ὧν τὸ ἓν περιεσώθη, εἶχεν ἤδη συγγράψει εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, μεταγνοὺς ἀκολούθως, καὶ ταῦτα καὶ τὴν λοιπὴν ἱστορίαν συνέταξεν ἰταλιστί. Τελευτήσας ὅμως πρὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, δὲν ἔλαβε τὴν εὐχαρίστησιν ν' ἀκούσῃ τοὺς ἐπαίνους, μεθ' ὧν παρὰ πάντων ἀπεδέχθη, ἀφοῦ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἀπὸ τῆς ἀποβιώτεως αὐτοῦ ἐξέδωκαν αὐτὴν εἰς φῶς οἱ υἱοί του.

α Δὲν δύναμαι, λέγει ὁ Τιραβόσκος, ν' ἀποσιωπήσω τὰ σπάνια προτερήματα τῆς ἱστορίας ταύτης, ἡ ὁποία, εἴτε διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν μεθ' ὧν συνεγράφη, εἴτε διὰ τὴν σεβαρότητα τοῦ ὕφους, οὐχὶ μὲν κομψοῦ, ἀλλὰ πλήρους μεγαλοπρεπείας καὶ ἰσχύος, εἴτε διὰ τὰς εὐστόχους καὶ ἀκριβεστάτας σκέψεις τοῦ συγγραφέως, οὐ μόνον συγκαταλέγεται μετὰ τῶν καλλιτέρων τῆς Ἰταλίας ἱστοριῶν, ἀλλὰ καὶ ὀλίγαι δύνανται πρὸς αὐτὴν κατὰ τὴν ἀξίαν νὰ παραβληθῶσιν». Ἠξιώθη δὲ καὶ ἀγγλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ἀρρίγου Καρύου, ἐκδοθείσης ἐν Λονδίνῳ τὸ 1657.

Τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἱστορίας ταύτης, ἀφηγουμένης πολλὰ γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς τὴν πολύδακρυν ἐποχὴν τῆς πολυετοῦς ἡμῶν δουλείας, συνιστῶμεν ἰδίως εἰς τὴν φιλόπονον τῆς Ἑλλάδος νεολαίαν, ἥτις, τρεπομένη πρὸς τὰ ὀμιχλώδη τῆς ἄρκτου ἀποκυήματα, ὀλιγωρεῖ, ὡς μὴ ὤφειλε, τὴν, καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ ἦθος κοινὸν ἔχουσαν πρὸς τὴν ἡμετέραν, Ἰταλικὴν φιλολογίαν.

Ὁ Παρούτας ἐπέστη πάσης πολιτικῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς ἡλικίας τεσσαράκοντα ἐτῶν. Πρὸς ἐκείνους δέ, οἵτινες γινώσκοντες τὴν ταχίστην ὡριμότητα τῆς κρίσεώς του, ἠρώτων αὐτὸν περὶ τῆς ἰδιοτρόπου ταύτης ἀποχῆς ἀπὸ παντὸς ὑπουργήματος, ἀπεκρίνετο ὅτι ὁ ἀγαθὸς πολίτης, ὁ προνοῶν περὶ τῆς ὠφελείας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φήμης, ὀφείλει διὰ τῆς πολυετοῦς σπουδῆς καὶ τῆς μεγάλης γνώσεως τῶν ἀνθρώπων νὰ καταστῇ ἄξιος τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων πρὶν ἢ ζητήσῃ αὐτά. Ἀκολούθως ὅμως περιῆλθεν εἰς τὰ μᾶλλον διακεκριμένα ἀξιώματα τῆς πατρίδος του, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτάτου, οὔτινος, ὡς πάντες ἐδόξαζον, ἤθελε τύχει, εἰμὴ ὁ θάνατος πρωΐμως ἀπέτεμνε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Καθότι κατὰ τὸ πεντηκοστὸν ὄγδοον καὶ τελευταῖον ἔτος τοῦ βίου του, εἰς δύο ἤδη πρεσβείας ἀποσταλεὶς καὶ μέλλων νὰ μεταβῇ ἐκ τρίτου πρεσβευτής, αἴφνης κατελήφθη ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ, ὅστις ἀφήρπασεν αὐτὸν τοῦ ζῆν τῇ 6 Δεκεμβρίου τοῦ 1598 ἐν μέσῳ τῶν θρήνων τῆς ὅλης πατρίδος.

Ἐὰν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐστρεφε τὸν νικηφόρον αὐτοῦ στρατὸν κατὰ τῆς Ἰταλίας, πῶς ἤθελον ἀποβῇ τὰ τῆς Ῥώμης;

Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις κατέστη τῆς Ῥώμης ἡ πολιτεία ὑπὲρ πᾶν ἄλλο κράτος εὐδαιμονεστάτη, ὥστε εὔλογον αἰτίαν ἔσχεν ὁ Σορὸς ἐκεῖνος νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Τύχη καὶ ἡ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐχθρὰ αὐτῆς, Ἀρετὴ ἀνακωχὴν ἐποίησαν πρὸς ἀλλήλας ὅπως ἀναβιβάσωσι τὴν πόλιν ἐκείνην εἰς τὸν ὕπατον τοῦ μεγαλείου βαθμόν. Τοῦτο δὲ μάλιστα καταφανέστερον γίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ πολιτεία ἐκείνη ἀπηλλάγη τῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν ἄλλως ἡ τῶν χρόνων περιτροπὴ ἤνεγκεν αὐτήν, ν' ἀντιπαρατάξῃ τὰ ὅπλα της πρὸς τὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις νικήσας ἤδη τὸν Δαρεῖον καὶ χειρώσας τὴν Περσίαν καὶ ἄλλα ἔθνη, δὲν συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ τραπῇ πρὸς τὴν Εὐρώπην, καὶ μάλιστα τὴν Ἰταλίαν, πρότερον, ἤ, ὡς ἐποίησε, πρὸς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς. καὶ οὗ τινος τῆς ζωῆς ἡ διάρκεια, ἀποπερατώσαντος ἤδη τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐπιχειρήματα, δὲν παρετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ περιέλθῃ νικηφόρος τὰς λοιπὰς τῆς ὑφηλίου χώρας, ἃς τέως μὲν δὲν εἶχε διὰ τῶν ὅπλων αὐτοῦ ψαύσει, ἀλλ' ὤν, ἕνεκα τῆς ἀμέτρου φιλαρχίας του, διὰ τοῦ λογισμοῦ του ἐδόκει κρατεῖν.

Ἀλλὰ δῆλον ὅτι πλείστου λόγου ἄξιον σκοπῆσαι ὁποία τις ἡ ἔκβασις τῶν τῆς Ῥώμης, εἰ πρότερον τοιαύτη τις ἰδέα ἐπήρχετο τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἢ ὀψιαίτερον ὁ χρόνος συνέπραττεν εἰς πραγματοποίησιν αὐτῆς. Ὑπεκινήθη ἡ ἀμφιβολία αὕτη ὑπὸ Τίτου τοῦ Λιβίου ἐν τῷ Θ' βιβλίῳ τῆς πρώτης δεκάδος τῶν ἱστοριῶν του, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ πραγματευθῇ περὶ τοῦ ἐνδεχομένου γενέσθαι, εἰ τυχὸν οἱ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ ἔμελλον νὰ πολεμήσωσι πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀλλὰ πᾶν τὸ πρὸς τὴν δοξασίαν αὐτοῦ ἀντιμαχόμενον παραλικὼν, πᾶσαν κατέβαλε σπουδὴν πρὸς τὸ ἀποδεῖξαι ὅτι τὰ τῆς Ῥώμης στρατεύματα, ἐάν ποτε συνήρχοντο εἰς μάχην μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἤθελον ὑπερτερήσει. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον θετικῶς ἐκφέρει, ὡσανεὶ προσεμαρτυρεῖτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποτελέσματος. Διάφορα ὅμως πρὸς τὴν δόξαν ταύτην ἀντιφερόμενα ἐπιχειρήματα δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ καὶ ἐκ πλείστων τῶν αὐτῶν ἐκείνων πραγμάτων, ἅτινα ὁ Λίβιος περὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοῦ ἀφηγεῖται.

Ὅπως ἀληθῶς γνωρίσωμεν τῶν μή πω τελεσθέντων τὸ ἀποβησόμενον, οὐδένα ἔχομεν ἀσφαλέστερον κανόνα ἢ τὰ ἤδη τελεσθέντα πράγματα, ἅτινα διὰ πιθανῆς εἰκασίας ὁδηγοῦσιν ἡμᾶς ἵνα εἰσδύσωμεν εἰς τὸ ἐνδεχόμενον καὶ τῶν λοιπῶν ἀποτέλεσμα, ἐὰν ποτε ἐξετελοῦντο. Ἃς προτάξωμεν λοιπὸν ἐνώπιόν μας τά, τε τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔργα, ὅπως μάθωμεν τί ἠδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ ἐκ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς δυνάμεως ἑκατέρων, ἐὰν πρὸς ἀλλήλους ἀντετάττοντο. Τὰ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πεπραγμένα πολυθρύλλητα ἐγένοντο καὶ πασίγνωστα, καθότι πλεῖστοι συγγραφεῖς ἀπέκαμον ἀφηγούμενοι ταῦτα. Ὁ δὲ Πλούταρχος, ὁ τοὺς βίους φιλοπονήτας τῶν μᾶλλον ἀνδρείων καὶ μεγαθύμων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀκμασάντων ἀνδρῶν, προοιμιάζων ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ζητεῖ συγγνώμην, τοῦθ' ὅπερ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ ποιεῖ, ἐὰν ὡς ἐκ τῆς πληθύος καὶ τῆς σημαντικότητος δὲν δυνηθῇ νὰ διεξέλθῃ δεόντως ἁπάσας τὰς ἐκείνου πράξεις. Ἀλλὰ τῶν Ῥωμαίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ κατορθώματα οὔτε καθ' ἑαυτὰ ὑπῆρξαν πολὺ μεγάλα, οὔτε διὰ φήμης πολὺ λαμπρὰ καὶ ἐξάκουστα, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου τὰ τούτοις ἑπόμενα ἔργα αὐτῶν ὑπερέβαλον κατά τε τὴν ἀξίαν καὶ τὴν δόξαν πάντα τὰ ὑφ' οἱουδήποτε ἄλλου κράτους πεπραγμένα, ὥστε ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ φήμη, ἣν ἐπὶ ἑκάστης μὲν περιπτώσεως, ἐν καιρῷ πολέμου δὲ μάλιστα περὶ πολλοῦ ποιούμεθα, ὑπῆρξεν ἀσυγκρίτως τῷ Ἀλεξάνδρῳ μεγαλειτέρα ἢ τοῖς Ῥωμαίοις στρατηγοῖς, τοῖς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἀκμάσασιν, ὁπότε τῆς Ῥώμης τὸ μεγαλεῖον ἦν εἰσέτι ἀρτιγενὲς καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ἐν προοιμίοις. Ἀλλ' ἂς προβῶμεν καὶ εἰς τὴν λεπτομερεστέραν τοῦ πράγματος ἐξέτασιν. Ἡ πολιτεία δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπεκτείνει τὰ ὅρια τοῦ κράτους αὐτῆς πέραν τοῦ Λατίου καί τινος ἐν Οὐμβρίᾳ καὶ Πικεντίνῃ μέρους, μεταξὺ λαῶν ὁμόρων τοῖς Οὐόλσκοις καὶ Αἰκανοῖς. Δὲν εἶχεν εἰσέτι ὁ στρατὸς αὐτῆς ἐξέλθει τῆς Ἰταλίας, τοῦθ' ὅπερ οὐκ ἐτελέσθη πρὶν τοῦ πρὸς Καρχηδονίους πολέμου. Ἐκ τούτου δηλοῦται ὅτι ἡ πολιτεία ἦν εἰσέτι ἀσθενὴς καὶ μή πω ἐξησκημένη ἐν ταῖς σοβαρωτέραις καὶ σπουδαιοτέραις τοῦ πολέμου ἀσχολίαις, ἐν αἷς κατὰ τοὺς ἐπερχομένους χρόνους μεγάλην καὶ, ἀληθῶς εἰπεῖν, θαυμαστὴν ἐπίδειξιν ἑαυτῆς ἐποιήσατο. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φαίνεται, ὅτι εὐλογώτερον δύναταί τις νὰ ἐκθειάσῃ τὰς ἐξόχους ἀρετὰς τῶν Ῥωμαίων πολιτῶν καὶ τὰ μή πω διεφθαρμένα τῆς πόλεως ἤθη, παρὰ τὴν πολεμικὴν ἀνδρίαν, ἣν, καί τοι ἴσως μεγάλην, δὲν ἐξήσκησαν, μὴ τυχουσῶν περιφανεστέρων περιπτώσεων. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ τοσοῦτον ἔνδοξοι στρατηγοί, οὓς ὁμολογεῖ ὁ Λίβιος ἰσοπολεῖς τῷ Ἀλεξάνδρῳ, Φάβιος ὁ Μάξιμος, Οὐαλέριος Κορβῖνος, Λούκιος Παπίριος Κούρσωρ, Τίτος Μάλλιος Τορκουᾶτος καὶ ἕτεροι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀκμάσαντες, ποῖά τινα ἔργα ἐπεχείρησαν; Ὁ πόλεμος ἐτελεῖτο εἰσέτι παρ' αὐταῖς σχεδὸν ταῖς πύλαις τῆς Ῥώμης, οὐδὲ οὗτοι, Ὕπατοι ἢ Δικτάτορες ἀναδειχθέντες, ἤγαγον κατ' ἄλλων στρατεύματα, ἢ κατὰ τῶν Αἰκανῶν, Σαυνιτῶν, Ἐτρουρῶν καὶ ἄλλων ὁμόρων λαῶν, οἵτινες οὐδὲν ἕτερον, εἰμὴ ἀσθενεῖς κοινότητες ἦσαν, μὴ ἐπεκτείνουσαι τὸ κράτος αὐτῶν πέραν τῆς πόλεως καὶ τῆς περιφερείας των, οὐδεμιᾶς τῶν χωρῶν τούτων καθυποβληθείσης μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἑνὸς μόνου δεσπότου. Ἀλλ' ὅμως οἱ λόγοι τοῦ Λιβίου καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι δηλ. πολλάκις κατέφυγον εἰς τὴν ἀνάδειξιν Δικτάτορος, πρὸς δέ, ἡ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἐξακολούθησις τοῦ πρὸς τοὺς αὐτοὺς λαοὺς πολέμου, καταδεικνύουσιν ὁπόσον κράτη τοσοῦτον ἀσθενῆ καθίσταντο ἐπίφοβα τοῖς Ῥωμαίοις, ὧν ὅμως ἀφ' ἑτέρου ἀδύνατον εἰπεῖν ὅτι πολλῷ ὑπερεῖχον κατά τε δύναμιν καὶ στρατιωτικὴν ἀρετήν· διότι οἱ Ῥωμαῖοι βιασθέντες πολλάκις νὰ συνέλθωσι μετ' αὐτῶν εἰς μάχην, μόλις καὶ ὑπὸ βίας μετὰ πολλοὺς κινδύνους καὶ καμάτους ἠδυνήθησαν ἐν μακρῷ χρόνου διαστήματι νὰ ἐξολοθρεύσωσιν αὐτοὺς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νὰ συνδιαλλαγῶσι καὶ ἑνωθῶσι μετ' αὐτῶν.

Ταῦτα λοιπὸν τίς δύναται, πρὸς Θεοῦ, δικαίως νὰ παραβάλῃ πρὸς τὰς μεγίστας τοῦ Ἀλεξάνδρου πράξεις, πρὸς τὰς τοσαύτας νίκας αὐτοῦ ἐπὶ μεγίστων καὶ κραταιοτάτων βασιλέων ἁπάσης τῆς Ἀσίας; Καὶ δεδόσθω μὲν ὅτι οἱ στρατιῶται τοῦ Δαρείου ἀγύμναστοι ἐτύγχανον καὶ δειλοί, παρὰ πάντων ὅμως ὁμολογεῖται ὅτι συνεποσοῦντο εἰς τριακοντάκις μυρίους ἐνόπλους ἄνδρας ἐκ τοῦ ἔθνους ἐκείνου, ὅπερ ἐπί τινα χρόνον Παντοκράτωρ ὑπῆρξε. Τοσαύτην δὲ χώραν περιῆλθον τὰ νικηφόρα τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅπλα ἐν ὀλίγῳ πλείοσιν ἢ δέκα ἔτεσιν, ὅσην οὐδὲ αὐτὰ ὀψιαίτερον τὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὸν ὕπατον βαθμὸν τοῦ μεγαλείου αὐτῶν ἐν πολλῷ μείζονι χρόνῳ.

Ναὶ μὲν ἐπὶ πολλαῖς ἀρεταῖς ἐπηνέθησαι οἱ, περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνωτέρω, Ῥωμαῖοι στρατηγοί, καὶ ὄντως ἄξιοι τῶν ἐπαίνων ἐγένοντο· ἀλλὰ ποίας πρὸς ἀνάδειξιν τελείου στρατηγοῦ ἀρετῆς ἐστερήθη ὁ Ἀλέξανδρος; Τίς μᾶλλον αὐτοῦ ἐν πλείοσι παρέστη μάχαις; Τίς μᾶλλον αὐτοῦ ἐπεδείξατο μείζονα τόλμην ἐν τῷ ἀναδέχεσθαι, μείζονα ἐπιμονὴν ἐν τῷ ἐξακολουθεῖν, μείζονα δὲ πεῖδα ἐν τῷ ἀνύειν τὰς ἐπιχειρήσεις; Τίς στρατηγὸς μᾶλλον αὐτοῦ ἐτιμήθη καὶ ἠγαπήθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του; Τίς μᾶλλον αὐτοῦ ἐπεθύμησε δόξαν καὶ ἐξουσίαν; Ὥστε αἱ ἀρεταὶ ἐκεῖναι, αἵτινες, ἐν πολλοῖς μεμερισμέναι, ἀξίους μεγάλης δόξης κατέστησαν πολλοὺς στρατηγοὺς, ἐν αὐτῷ μόνῳ κατ' ἐξοχὴν ἐπεσωρεύθησαν. Ἔμελλεν ἄρά γε ἡ εἰς Ἰταλίαν μετάβασις νὰ ποιήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἀτρόμητος ἐφάνη ἐν τῷ εἰσδύσαι εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἀραβίας καὶ ἐν τῷ ἐπιχειρῆσαι τοσαύτας ὁδοιπορίας εἰς χώρας ἀγνώστους, οὐδενὶ ἄλλῳ, εἰμὴ τῇ τόλμῃ καὶ τῇ δαιμονίῳ αὐτοῦ εὐφυΐᾳ πεποιθὼς, ὅτι ἠδύνατο ἑαυτόν τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἀβλαβῆ νὰ ἐπαναγάγῃ; Ἄλλως τε καὶ λίαν εὐχερὴς ἀπέβαινεν αὐτῷ ὁ εἰς Ἰταλίαν διάπλους, ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ εὑρισκομένης τῆς ἤδη ὑπὸ τοῦ πατρός του χειρωθείσης Ἑλλάδος. Παρεκτὸς δὲ τῶν ἐπιτηδείων, ἅτινα ὑπισχνοῦντο νὰ πορίζωσιν αὐτῷ ἥ,τε εὔφορος χώρα καὶ ἡ ἰδία αὐτοῦ ἰσχὺς, δὲν ἠδύνατο ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐλπίσῃ τὴν ὑποδοχὴν καὶ βοήθειαν τῶν τοσούτων ἐχθρῶν φανερῶν τῶν Ῥωμαίων πολιτείας λαῶν; Διότι οὗτοι δὲν ἤθελον πάντως ἀποποιηθῆ τὴν εἰς μέγαν ἡγεμόνα, οἷος ὁ Ἀλέξανδρος, ὑποταγὴν, ὅπως διαφύγωσιν ἐκείνην πόλεώς τινος, ὑπ' αὐτῶν ἰσοδυνάμου νομιζομένης, καὶ πρὸς ἣν ἔκπαλαι διετέλουν πεισματωδῶς ἐρίζοντες. Μάλιστα δὲ τὸ μῖσος καὶ ὁ φθόνος, ὃν ἔτρεφον κατὰ τοῦ μεγαλείου τῶν Ῥωμαίων, ἤθελε, πρὸς ὠφέλειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐροπλίσει πάντας αὐτοὺς κατ' ἐκείνων. Ἐπ' αὐτῷ τούτῳ δὲν προσεκλήθη ὁ Πύῤῥος ὑπὸ τῶν Σαυνιτῶν καὶ τῶν Ταραντινῶν εἰς Ἰταλίαν; Διὰ

τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν πολλαὶ τῶν πόλεων, αἵτινες ὑπήκουον πρότερον τοῖς Ῥωμαίοις, δὲν ὑπέκυψαν αὐτοθελήτως τῷ Ἀνίβᾳ, ἐξενεχθεῖσαι ὑπὸ τῆς λύπης μᾶλλον ὅτι ἤρχοντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἢ ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ κατσπιεσθῶσιν ὑπὸ τῶν ὅπλων τῶν Καρχηδονίων;

Ἀπομένει νῦν κατά τι ν' ἀποβλέψωμεν πρὸς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Ῥωμαίων. Ὁ μὴ βουλόμενος δὲ ἐν τῇ ἐρεύνῃ ταύτῃ ἑκουσίως ν' ἀπατηθῇ, θέλει εὐχερῶς διακρίνει πότερον τῶν μερῶν ὑπερεῖχεν. Ἐπειδὴ εἰ μὲν προσήκει νὰ ἐκτιμήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν πολεμούντων, τίς δύναται ν' ἀμφιβάλῃ ὅτι οἱ στρατοὶ τοῦ κυριάρχου τοσούτων ἐπικρατειῶν δὲν ἔμελλον πολλῷ νὰ ὑπερέχωσι κατ' ἀριθμὸν ὅσους ἠδύνατο νὰ συλλέξῃ μία μόνη, καί τοι λίαν πολυάνθρωπος καὶ πολεμικὴ, οἵα ἡ Ῥώμη, πόλις· καὶ εἰ μὲν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ μόνων τῶν Μακεδόνων του ἠθέλησε τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ νὰ ἐπιχειρήσῃ, τοῦτο ἐξ ἰδίας προαιρέσεως καὶ γνώμης προῆλθε μᾶλλον, ἢ ἐξ ἀδυναμίας· καθότι ἐκεῖνος ἐδόξαζεν ὅτι κατὰ τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις ἁρμοδιώτερον ἦν στρατός τις ἐξ εὐαρίθμων, ἀλλ' ἐμπειροπολέμων στρατιωτῶν συγκροτούμενος, ἢ τὸ μέγα πλῆθος, ὅπερ δυσχρηστίαν καὶ σύγχυσιν ἐπάγει συνεχέστερον, ἢ ἀρωγήν. Ὅθεν, μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Δαρείου συστήσας τὸ ἀείμνηστον ἐκεῖνο τάγμα, τὸ ἐκ τριάκοντα χιλιάδων νέων συγκροτούμενον, ἠρημένων μὲν ἐκ τοῦ ἄνθους πολλῶν χειρωθεισῶν ἐπαρχιῶν, ἐξησκημένων δὲ ἐν τῷ Μακεδονικῷ στρατῷ, ὠλιγώρησε τοὺς ἑαυτοῦ Μακεδόνας, οἷς ἐπέτρεψεν, ὡς ᾄδεται, τῇ αἰτήσει αὐτῶν ἐκείνων, μόνον κατὰ χάριν καὶ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν κόπων των ν' ἀκολουθήσωσι τὰς σημαίας του καὶ νὰ μεταβῶσι μετ' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας πρὸς ἀναζήτησιν νέων ἄθλων. Ἀλλὰ περὶ τῆς μεγάλης ἐν τῷ στρατεύματι αὐτοῦ ἐπικρατούσης πειθαρχίας ἀξιόχρεων μαρτυρίαν παρέχουσιν ἡμῖν αἱ τοσαῦται οὕτως ἐπιτυχῶς τελεσθεῖσαι μάχαι, ἡ κυρίευσις τοσούτων πόλεων, αἱ μακραὶ ὁδοιπορίαι, ἡ διηνεκὴς ἄσκησις ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς. Ἐκ τούτων δ' ἁπάντων καταφαίνεται ὅτι οὐδεὶς στρατὸς, ὑπῆρχε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μᾶλλον ἔμπειρος, μᾶλλον ἐπιτήδειος ἐν τοῖς πολεμικοῖς, μᾶλλον εὐπειθὴς τῷ ἡγεμόνι, καὶ μᾶλλον ἀκριβὴς περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν πάσης στρατιωτικῆς ἐπιταγῆς ἐκείνου τοῦ στρατοῦ, ὃν ἤγαγεν ὁ Ἀλέξανδρος. Μέχρι τῆς σήμερον εἰσέτι πολυθρύλλητος διατελεῖ ἡ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου εἰθισμένη στρατιωτικὴ παράταξις, ἥτις φάλαγξ ἀπεκλήθη. Ἐν ταύτῃ τὰ τῶν στρατιωτῶν στίφη, πυκνῶς, οἱονεὶ πλέγματι συμπαρατεταγμένα καὶ ὑπὸ μεγάλων ἀσπίδων περισκεπόμενα, συνετέλουν ἀσφαλέστατον καὶ πυκνότατον στρατιωτικὸν σῶμα, δυνάμενον εὐσταθῶς ν' ἀντιστῇ εἰς οἱανδήποτε τῶν πολεμίων προσβολήν.

Παρατηρεῖ παρακατιὼν ὁ Λίβιος ὅτι τὰ βουλεύματα μιᾶς συνετωτάτης Γερουσίας, οἷα ἡ τῆς Ῥώμης, ὤφειλον νὰ ὑπερισχύσωσι τῶν ὑπὸ ἑνὸς μόνου ἀνδρὸς, οἷος ὁ Ἀλέξανδρος, διασκέψεων, μὴ ἀναλογιζόμενος τοὐναντίον, ὅτι ἐπὶ τῶν μεγάλων ἐπιχειρημάτων, καὶ ἐν ὥρᾳ πολέμου μάλιστα, δεῖται τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας καὶ τῆς κυριαρχίας ἑνὸς μόνου. Οὕτως ἔκρινον καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες κατὰ τὰς κρισίμους περιπτώσεις προσέτρεχον εἰς τὴν ἀνάδειξιν Δικτάτορος, ὅστις ὡρισμένας δὲν εἶχεν ἐντολὰς, ἀλλὰ μόνον τὸ καθῆκον τοῦ προνοῆσαι ἵνα μὴ πάθῃ κακόν τι ἡ δυσάρεστον ἡ πόλις. Ἀλλὰ, καί τοι τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ ἐξουσία ἢ τὸ σέβας πρὸς τὸν Δικτάτορα, βραχυχρόνιον καὶ οὐχὶ ἀνεύθυνον ἄρχοντα, δὲν εἶναι παραβλητὰ πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς δυνάμεως ἑνὸς βασιλέως, καὶ ἑνὸς μάλιστα τοσοῦτον μεγάλου καὶ ἀξιοτίμου, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος. Πολλάκις ἐν Ῥώμῃ, προκειμένου περὶ ἀποστολῆς ἀναπληρωτικῶν ἀνδρῶν εἰς τὸ στράτευμα, διηγέρθησαν ὑπὸ τῆς αὐθαδείας τῶν Δημάρχων ἄκαιροι ἔριδες, ἐξ ὧν διεκωλύθη ἡ τῶν στρατιωτῶν καταγραφή. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον συνέβη τῷ Ἀλεξάνδρῳ, παρ' ᾧ καὶ μόνῳ παρέκειτο ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ καὶ ἡ ἄκρα ἐξουσία, μὴ ἐλλειπόντων ὅμως αὐτῷ καί τινων πιστοτέρων φίλων, μεθ' ὧν εἴωθε βουλεύεσθαι, εὐαρίθμων ναὶ μὲν, ἀλλὰ νουνεχῶν καὶ εἰς μόνον ἀποβλεπόντων τὸ ὄφελος τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, ἐξ οὗ καὶ ἅπαν τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν ἐξηρτᾶτο. Καὶ τοιοῦτοι ὄντως οἱ σύμβουλοι ὀφείλουσιν εἶναι ἐπὶ τῶν σπουδαίων ἔργων, ὅπως ὡρίμως περὶ αὐτῶν ἀποφασίζωσι καὶ ταχέως ἐκτελῶσιν αὐτὰ, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει ἔνθα πολλοὶ ἐξουσιάζουσι μετ' ἴσης μὲν δυνάμεως, ἀλλὰ μετὰ διαφόρων συχνάκις σκοπῶν καὶ φρονημάτων.

Ἔτι δὲ καταφανέστερον γενήσεται τὸ ἐνδεχόμενον ἀποτέλεσμα τοῦ πρὸς Ἀλέξανδρον πολέμου τῶν Ῥωμαίων, ἐὰν διὰ τοῦ νοὸς ὀλίγῳ περαιτέρω χωροῦντες ἀνασκοπήσωμεν τὰ τῶν ἑπομένων χρόνων γεγονότα. Διήρκεσεν ὁ πρῶτος τῶν Καρχηδονίων πόλεμος ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρα ἔτη, καθ' ἃ ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς Ῥώμης ἐξησθενήσθη μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπεσβέσθη τὸ κράτος τῶν Καρχηδονίων, οἵτινες μετ' οὐ πολὺ αὖθις ἠγέρθησαν ὅπως κατατρέξωσιν αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους νικητάς των. Ὅτε δὲ ὁ Ἀννίβας μετὰ τεσσαράκοντα πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῆς πόλεως Ῥώμης λαβούσης ἤδη μεγάλην ἐπίδοσιν κατά τε τὴν ἰσχὺν καὶ δόξαν, ἐπῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ κατὰ τῆς Ἰταλίας, οὐ μόνον ἡ τῶν Ῥωμαίων πολιτεία ἀπεγυμνώθη πάσης σχεδὸν τῆς ἧς ἐκράτει χώρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πόλις Ῥώμη περιῆλθεν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους. Ἄλλως δὲ ὁ Ἀννίβας οὐκ ἦν ὁ Ἀλέξανδρος, διότι οὔτε τὴν τύχην, οὔτε τὰς δυνάμεις, οὔτε τὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἐκείνου. Ἤγαγε τὸ στράτευμα διὰ ξηρᾶς καὶ δι' ἐκτεταμένης πορείας, στερούμενος πάσης ἀρωγῆς, ἀποκλεισμένης οὔσης τῆς θαλάσσης ἕνεκα τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων κατοχῆς τῆς Σικελίας καὶ διὰ τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ αὐτῶν. Οὐχ ἧττον δὲ τῶν ἐχθρῶν του καὶ αὐτοὶ οἱ συμπολῖταί του, ἀντίπαλοι ὄντες τῆς δόξης αὐτοῦ,

ἐμποδὼν αὐτῷ ἐγένοντο κατὰ τὴν ἐπὶ ξένης διατήρησιν τῶν στρατευμάτων του. Οὐδὲν ὅμως τοιοῦτον ἀπαντῶμεν παρ' Ἀλεξάνδρῳ, ὅστις ἠδύνατο μάλιστα διὰ βραχέως διάπλου νὰ μεταβιβάσῃ τὸν στρατόν του εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ προσπορισθῇ εὐκόλως πάντα τὰ ἐπιτήδεια. Οὐδὲ δύναταί τις τῷ Ἀλεξάνδρῳ νὰ προσάψῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἥττονα ἑαυτοῦ κατέστησε τὸν Ἀννίβαν, ὅτι δηλ. ναὶ μὲν ἀνεγνώριζε νὰ νικᾷ, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ μεταχειρίζηται τὴν νίκην· διότι ὁ Ἀλέξανδρος ἰδιάζοντα ἔσχε χαρακτῆρα μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ προτερημάτων, τὴν ζέσιν καὶ γοργότητα ἐν τῷ ἀνύειν τὸ στάδιον τῶν νικῶν του, ὥστε οὐδὲν κώλυμα, οὐδεὶς κίνδυνος κατέσχεν αὐτὸν οὐδέποτε, οὐδ' ἐπὶ μικρόν, τοῦ καλῶς χρῆσθαι τοῖς εὐεργετήμασι τῆς εὐμενοῦς τύχης· διὸ καὶ ἀφορμὴν ἔλαβεν ὁ Πλούταρχος τοῦ παραστῆσαι τὸν Ἀλέξανδρον ὁμιλοῦντα περὶ ἑαυτοῦ καὶ λέγοντα, ὅτι οἱ ἀπονεμόμενοι αὐτῷ ἔπαινοι ὠφείλοντο εἰς τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρετῆς μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν εὐμένειαν τῆς τύχης.

Ἐξ ἁπάντων τούτων λοιπὸν δυνατὸν τεκμαίρεσθαι ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ ἀρχόμενος ἔλεγον, ὅτι μεταξὺ τῶν καλλιωτέρων καὶ εὐτυχεστέρων τῆς πόλεως Ῥώμης γεγονότων δύναταί τις νὰ συγκαταλέξῃ, ὅτι τῷ μεγάλῳ Ἀλεξάνδρῳ δὲν ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τοῦ ἐκστρατεῦσαι πρότερον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἢ ὅτι ἡ ζωὴ αὐτοῦ δὲν παρετάθη ὅπως δυνηθῇ νὰ μεταβῇ ἀκολούθως· καθότι, τούτου γενομένου, ὤφειλεν ἡ πολιτεία ἐκείνη ἢ νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τοσούτῳ ὑπερτέρου δυνάμεως, ἢ, μετριώτερον εἰπεῖν καὶ εὐλαβέστερον πρὸς τὸ τῆς Ῥώμης μεγαλεῖον, νὰ τρέξῃ τὸν περὶ ἀπωλείας τῆς Τύχης αὐτῆς κίνδυνον. Καὶ δῆλον ὅτι ὁ εὐτυχὴς ἐκεῖνος δαίμων, ὅστις εἰς τὸν ὑπέρτατον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς εὐημερίας βαθμὸν ἤγαγεν ἑκάτερα τὰ κράτη ἐκεῖνα, ἀπέστησεν αὐτὰ, ὅπως τὰ ὅπλα των μὴ συγκρουσθῶσι πρὸς ἄλληλα, ἐξ ἧς συναντήσεως ὤφειλον, ἐὰν ὄχι ν' ἀφανισθῶσι παντάπασιν αἱ δυνάμεις, ἀλλὰ ν' ἀμαυρωθῇ τοὐλάχιστον τὸ ὄνομα καὶ ἡ δόξα ἑνὸς ἐξ αὐτῶν. Τοῦτο δὲ δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους συνέβη καὶ εἰς δύο μεγίστους καὶ εὐτυχεστάτους ἡγεμόνας, εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν Πέμπτον καὶ εἰς τὸν Σουλτᾶνον Σουλεϊμᾶνον, οἵτινες ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκμάσαντες ἐποχῆς, καὶ, ἐὰν ἕνεκα τοῦ διαφόρου αὐτῶν θρησκεύματος ἐπιτρέπηται ἡ παραβολὴ αὕτη, διαμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους κατά τε μεγαθυμίαν καὶ πολεμικὴν ἀρετὴν, φαίνεται, ὅτι εἴτε αὐτοπροαιρέτως ἀπέρευγον συνάντησίν τινα, εἴτε ἕνεκα λανθανούσης τινὸς δυνάμεως ἀπ' ἀλλήλων ἀρίσταντο, ὥστε οὕτω δὲν διεκινδύνευσαν τὴν δόξαν ἐκείνην, ἣν μετὰ τοσούτων καμάτων καὶ κινδύνων ἐκτήσαντο ἑνάλλοις κατ' ἄλλων ἐχθρῶν πολέμοις. Ἀλλ' ἐξαιρέτως μετὰ μεγάλου θαυμασμοῦ παρὰ πάντων παρετηρήθη, καὶ εἰς τὴν εἰρημένην αἰτίαν ἀπεδόθη, ὅτι, εἰ καὶ ἀρίχθησαν ἀμφοτέρων τῶν ἡγεμόνων τὰ στρατεύματα, πολυάριθμα ὄντα καὶ ἰσχυρότατα, εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Αὐστρίας, καὶ λίαν προσῆλθον ἀλλήλοις, ἐπὶ σκοπῷ, ὡς ἐφαίνετο, νὰ δοκιμάσωσι τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις καὶ τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν, ματαία ἀπέβη ἡ ἑκατέρωθεν πολεμικὴ παρασκευὴ, μὴ μετακινήσαντος τοῦ Σουλεϊμάνου τὴν στρατιάν του, ὅπως, ὡς πρότερον ἀνεκήρυξε, προκαλέσῃ εἰς μάχην τοὺς Γερμανούς, μηδὲ θελήσαντος τοῦ Καίσαρος ν' ἀπαγάγῃ τὸ στράτευμα ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης, καί τοι πρότερον κομπαστικῶς ἐκφρασθέντος ὅτι σκοπὸν εἶχε κατ' αὐτοῦ νὰ ἐπιτεθῇ, ὅπως λάβῃ δίκας τῶν παρελθουσῶν πρὸς τὸν ἀδελφόν του καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν Γερμανίαν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων ὕβρεων. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ παρατηρήσεις αὗαι πολλῷ ἀπέχουσι τῆς παρούσης ἡμῶν προθέσεως, ἀναθέμενοι ταύτας εἰς ἑτέραν ἴσως πραγματείαν (*), περαίνομεν. ἐνθάδε τὸν λόγον.

Ἐν Κερκύρᾳ.

Τ. Δ. ΡΩΜΑΝΟΣ.

ΘΗΡΙΟΝ ΖΕΒΩΔΑΝ.

—o—

Κατὰ τὸ 1764 ἔτος ἐφάνη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Γαλλίας Ζεβωδὰν ὑπερμεγέθης τις λύκος, ὀνομασθεὶς ἐκ τοῦ τόπου *Θηρίον τοῦ Ζεβωδὰν*, οὗ τινος τὴν κεφαλὴν παριστᾷ ἡ παρατιθεμένη εἰκονογραφία. Τὸ θηρίον τοῦτο ἐπὶ δέκα καὶ πέντε μῆνας ἐμάστιζε μετὰ φρίκης τοὺς κατοίκους καὶ αὐτῆς καὶ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν, τὸ δὲ ἱστορικὸν αὐτοῦ περιγράφεται ἐν χειρογράφῳ κειμένῳ ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, οὕτω πως·

« Τὸ θηρίον τοῦτο, ἀφοῦ ἐπέφερεν ἐν διαστήματι τεσσάρων μηνῶν φρικώδη ὄλεθρον εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τοὺς ἀγροὺς τῆς ἐπαρχίας Ζεβωδὰν, μετέβη εἰς τὴν τοῦ Ἁγίου Ἀλβανοῦ, ὅπου ἐξηκολούθησε νὰ ἁρπάζῃ καὶ νὰ φονεύῃ ὄχι μόνον ζῶα, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας. Ὁ δὲ τρόμος τοσούτῳ κατετάραξε τὴν φαντασίαν τῶν κατοίκων, ὥστε πολλαὶ καὶ τερατώδεις ἐγεννήθησαν δοξασίαι· καὶ οὗτοι μὲν διϊσχυρίζοντο ὅτι εἶναι ἄτρωτον, ἕτεροι δὲ τέρας τῆς φύσεως, καὶ ἄλλοι παρίστανον αὐτὸ ὡς ὑπερμέγεθες θηρίον· τινὲς δὲ καὶ διηγοῦντο ὅτι ἤκουσαν αὐτὸ ὁμιλοῦν. Ἕνεκα τούτων ὅλων κοινὴ φήμη ἐπεκράτησεν ὅτι τὸ τέρας τοῦτο εἶναι ὁ καταχθόνιος δαίμων ὑπὸ μορφὴν θηρίου. Ἡ Δημαρχία τῆς Μένδης καὶ τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια τῆς Λαγγεδόκης ἐψήφισαν 2,200 φράγκων ὑπὲρ τοῦ φονεύσαντος τὸ θηρίον· ἀλλὰ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν ἄνευ ἀποτελέσματος.

» Ἐρημωθέντων τῶν ἀγρῶν, διακοπεισῶν τῶν μεταξὺ χωρίων σχέσεων, νεκρωθέντος τοῦ τοπικοῦ ἐμπορίου καὶ κινδυνευόντων τῶν κατοίκων ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ ὁλόκληρον λόχον πυροβολικοῦ βοηθούμενον ὑπὸ χιλίων

(*) Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματεύεται ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ δεκάτῳ καὶ τελευταίῳ λ:γῳ τοῦ Δευτέρου Βιβλίου.

διακοσίων χωρικῶν ὡπλισμένων. Οὗτοι περιεκύκλωσαν μὲν τὸ θηρίον, ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτοῦ ἱκανὰς ὥρας, ἀλλ' οὐχ ἧττον αὐτὸ ἔφυγεν ἄτρωτον. Τότε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μάνδης ἐξέδωκεν ἐπιστολὴν ἐγκύκλιον ὁριζουσαν δημοσίας προσευχὰς, νηστείαν καὶ λιτανείαν πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ, αἱ δὲ ἐκκλησίαι τοῦ Κράτους ἠνεώχθησαν ὡς ἐν καιρῷ μεγίστων δημοσίων συμφορῶν.

» Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1765 ἔτους, πέντε παῖδες

περίπου δωδεκαετεῖς καὶ δύο δεκαπενταετῆ κοράσια, φυλάσσοντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου τινὸς ποίμνιον, προσεβλήθησαν αἴφνης ὑπὸ τοῦ θηρίου· βλέποντες δὲ τὸν κίνδυνον ἄφευκτον, ὥρμησαν καὶ ἐπέφερον κατ' αὐτοῦ πληγὰς διὰ τῶν λογχομόρων ῥάβδων των· ἀλλὰ τὸ θηρίον ἀτάραχον ἥρπασεν ἕνα τῶν παίδων καὶ ἔφυγεν· οἱ παῖδες ἐξηκολούθησαν κυνηγοῦντες τὸ θηρίον ἕως οὗ τοῦτο εἰσῆλθεν ἐντὸς λάκκου βορβορώδους, ὅπου βυθισθὲν μέχρι κοιλίας βραδέως ἐκινεῖτο· ἐκεῖ προφθάσαντες οἱ παῖδες ἔτυπτον αὐτὸ κατὰ κεφαλῆς, καὶ τὸ ἐβίασαν νὰ παραιτήσῃ τὴν λείαν του. Τοσούτῳ δὲ ἐθαυμάσθη ὑπὸ πάντων ἡ τόλμη τῶν παίδων, ὥστε Γάλλος ποιητὴς ἔγραψεν ὁλόκληρον ἐπικὸν ποίημα ἐξυμνοῦν τὴν γενναιότητα αὐτῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γυνὴ προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ θηρίου, ἔφερε καιρίαν πληγὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ διὰ λόγχης ἣν ἐκράτει, τὸ δὲ θηρίον τρομερὰ βρυχώμενον ἔφυγε.

» Τὸ μόνον ἀντικείμενον τῶν ὁμιλιῶν καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν ἦσαν τὰ κακουργήματα καὶ αἱ καταστροφαὶ τοῦ θηρίου τοῦ Ζεβωδάν. Πόσους ἀνθρώπους ἐφόνευσε, πόσους ἐπλήγωσε, πόσα ποίμνια ἠρήμωσε, κατὰ ποίαν ὥραν ἐξέρχεται, ποῦ διατρίβει, πῶς ἐφορμᾷ, πῶς ὑπερασπίζεται καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπὶ τέλους αἱ ἐπαρχίαι Ζεβωδὰν καὶ Ἀουβερνάγες ηὔξησαν τὴν ἀμοιβὴν [τῶν 2,200] ῥράγκων εἰς 10,000, καὶ ἐσχεδιάσθη γενικὴ ἐκστρατεία κατὰ τοῦ θηρίου, συγκειμένη ἐξ 20 χιλιάδων ὁπλιτῶν. Ἡ δὲ Κυβέρνησις προσκάλεσε διὰ διατάγματος ὅλους τοὺς περιφήμους κυνηγοὺς τοῦ Κράτους, ἵνα συγκεντρωθῶσι πρὸς καταστροφὴν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

» Ἡ ἀμοιβὴ τῶν 10 χιλιάδων ῥράγκων, αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ δόξα τοῦ νὰ φονεύσῃ τις τὸ εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην γνωστὸν θηρίον τοῦ Ζεβωδάν, ἴσως δὲ καὶ τὸ εὐγενὲς καὶ φιλάνθρωπον αἴσθημα τοῦ ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς κατοίκους τῶν μερῶν ἐκείνων ἀπὸ τὰς αἱμοβόρους καταστροφὰς τοσούτῳ τερατώδους ἐχθροῦ, συνεκέντρωσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ζεβωδὰν τοὺς περιφημοτέρους κυνηγοὺς τῆς Γαλλίας· ἐπὶ κεφαλῆς δὲ ὅλων ἐκάλεσεν ἡ Κυβέρνησις Εὐγενῆ τινα Νορμανδὸν περίφημον κυνηγὸν τῶν λύκων, ὅστις, ὡς ἔλεγον, εἶχε φονεύσει εἰς διαφόρους ἐπαρχίας ὑπὲρ τοὺς χιλίους διακοσίους· ἡ ἀφιξις δὲ αὐτοῦ ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν πανταχόθεν συρρεόντων κυνηγῶν, καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη ὡμοίαζε τὴν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, καθ' οὓς τὸ ἄνθος τῶν Ἑλλήνων κυνηγῶν ἐξεστράτευσεν εἰς ἐξολόθρευσιν τοῦ Ἐρυμανθίου Κάπρου. Καὶ ὅμως τὸ θηρίον Ζεβωδὰν δὲν ἐφονεύθη καί τοι πολλάκις πληγωθέν· γενόμενον δὲ ἐπί τινας ἡμέρας ἀφανὲς, παρεῖχεν ἐλπίδας εἰς τοὺς κατοίκους ὅτι ἤθελεν ἴσως ἀποθάνει ἐκ τῶν πληγῶν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη φοβερὸν καὶ αἱμοβόρον ὡς καὶ πρότερον. Συνέλαβον τότε τὴν ἰδέαν νὰ δηλητηριάσωσι πρόβατα καὶ νὰ ῥίψωσιν αὐτὰ εἰς τροφήν· καὶ κατέφαγε μὲν αὐτὰ, βλάβη ὅμως οὐδεμία ἐγένετο· οἱ δὲ κυνηγοὶ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ὁπλοφόροι ἀπαυδήσαντες ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια.

»Τέλος πάντων κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1765 ἔτους, ὁ Βασιλεὺς Λουδοβίκος ΙΕ' διέταξε νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τοῦ θηρίου ὅλοι οἱ βασιλικοὶ κυνηγοὶ καὶ οἱ εὐγενεῖς τοῦ Βασιλικοῦ οἴκου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου, οἵτινες περιεκύκλωσαν τὰ δάση τῆς Ῥεζέρβης κατὰ τὴν Ἀουβέρνην, καὶ διεσκόρπισαν τοὺς κυνηγετικοὺς αὐτῶν κύνας εἰς ἀνίχνευσιν τοῦ θηρίου. Τὴν 20 Σεπτεμβρίου ὁ ἀρχικυνηγὸς τοῦ Βασιλέως παραφυλάσσων στενωπὸν, εἶδεν ἐρχόμενον αὐτὸ, ἔχον ἐστραμμένην τὴν πλευρὰν πρὸς αὐτὸν, καὶ εὐθὺς ἐξεκένωσε κατ' αὐτοῦ τὸ ὅπλον του ἐμπεριέχον σφαῖραν μιᾶς λίτρας καὶ πυρίτιδα ἴσην πέντε βολῶν. Ὁ κρότος τοῦ πυροβόλου ὑπῆρξε τοσοῦτον δυνατὸς, ὥστε ὤθησε τὸν κυνηγὸν εἰς τὰ ὀπίσω, τὸ δὲ θηρίον ἔπεσε μὲν πληγωθὲν κατὰ τὴν πλευρὰν καὶ τὸν ὀφθαλμὸν, ἀλλ' ἠγέρθη εὐθὺς καὶ ὥρμησε κατὰ τοῦ ἀρχικυνηγοῦ, ὅστις ἔκραξεν εἰς βοήθειαν μὴ λαβὼν καιρὸν νὰ γεμίσῃ ἐκ νέου τὸ ὅπλον του. Εὐτυχῶς ἀξιωματικός τις τοῦ Δουκὸς τῆς Αὐρηλίας δραμὼν ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ θηρίου, καὶ ἐπειδὴ ἡ σφαῖρα προσέβαλε θανασίμως τὰ μεταξὺ τῶν μηρῶν τοῦ ζώου, κατέπεσε μετά τινα βήματα νεκρόν.

» Οἱ κατὰ καιροὺς προσβληθέντες ὑπὸ τοῦ θηρίου χωρικοὶ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν, προσκληθέντες ἀνεγνώρισαν τὴν ταὐτότητα τοῦ τρομεροῦ θηρίου τοῦ Ζεβωδὰν, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τοσοῦτον καιρὸν διέσπειρε φρίκην καὶ ὄλεθρον εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτῶν. Πόρς τούτοις εὗρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὴν οὐλὴν τῆς πληγῆς ἣν ἐπέφερε κατ' αὐτοῦ διὰ τῆς λόγχης ἡ γυνὴ ἐκείνη περὶ ἧς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω.

» Τὸ θηρίον εἴζυγιζεν 130 Γαλλικὰς λίτρας· εἶχε δὲ μῆκος 5 Γαλλικῶν ποδῶν καὶ 7 δακτύλων, περιφέρειαν 3 ποδῶν καὶ ὕψος 32 δακτύλων, ὀδόντας 40, ἤτοι 18 ἐπὶ τῆς ἄνω καὶ 22 ἐπὶ τῆς κάτω σιαγόνος. Οἱ κυνηγοὶ ἔδιδον αὐτῷ ἡλικίαν ὀκτὼ ἐτῶν.»

ΠΕΡΙ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ.

(*Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ.* 169).

—ooo—

ΗΛΙΟΥ ΚΥΚΛΟΣ— Διαιροῦντες 365 ἡμέρας διὰ τοῦ 7, εὑρίσκομεν ὅτι, τὸ μὲν κοινὸν ἔτος συνίσταται ἐκ 52 ἑβδομάδων καὶ μιᾶς ἡμέρας, τὸ δ' ἐμβόλιμον ἐκ 52 ἑβδομάδων καὶ 2 ἡμερῶν.

Θεωρήσωμεν κατὰ πρῶτον τὸ ἐκ 365ημ. κοινὸν ἔτος, ὑποθέσωμεν δὲ ὅτι τὰ ἔτη διαδέχονται ἄλληλα ἄνευ παρεμβολῆς. Ἐὰν ἡ πρώτη ἑβδομὰς ἔτους τινος ἄρχεται ἀπὸ σαββάτου, ἅπασαι αἱ 52 ἑφεξῆς ἑβδομάδες τοῦ ἔτους τούτου θέλουν ἄρχεσθαι ἀπὸ σαββάτου ἐπίσης· ἡ τελευταία ἡμέρα, ἀφ' ἧς ἀρχίσει ἡ 53η ἑβδομὰς, ἔσεται ἐπίσης σάββατον. Λοιπὸν, πᾶν κοινὸν ἔτος ἄρχεται καὶ λήγει δι' ἡμέρας ὁμωνύμου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀρχίσει ἀπὸ τῆς ἑπομένης τῷ σαββάτῳ ἡμέρας, ἤτοι ἀπὸ κυριακῆς.

Συλλογιζόμενοι καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπὶ τοῦ ἑπομένου ἔτους, βλέπομεν ὅτι καὶ τοῦτο λήγει ὅπως ἤρχισεν, ἤτοι ἐκ κυριακῆς· ἄρα τὸ τρίτον ἔτος ἀρχίσει ἐκ τῆς ἑπομένης ἡμέρας, ἤτοι ἀπὸ δευτέρας· καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ἐπ' ἄπειρον, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται ἢ περὶ ἐτῶν κοινῶν ἐκ 365 ἡμερῶν συνισταμένων.

Ἐν διαστήματι 7 ἐτῶν, αἱ πρῶται ἡμέραι τῶν διαδοχικῶν ἐτῶν διατρέξουσι τὸν κύκλον ὁλόκληρον τῆς ἑβδομάδος, τὸ δὲ 8ον ἔτος ἀρχίσει, ὡς τὸ πρῶτον, ἀπὸ σαββάτου. Τοῦτο τὸ 8ον ἔτος δύναται ἐπίσης νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον νέας σειρᾶς ἐξ 7 ἐτῶν κοινῶν, ἅτινα ἀρχίσουσιν ἀλληλοδιαδόχως ἐξ ὅλων τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, ἀπὸ τοῦ σαββάτου πρώτου.

Ἡ ἐξ 7 ἐτῶν περίοδος αὕτη, ἤθελεν εἶσθαι ὁ *κύκλος τοῦ Ἡλίου* ἐὰν τὸ ἡμερολόγιόν μας περιεῖχε μόνον κοινὰ ἔτη ἐκ 365 ἡμερῶν ἕκαστον. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς παρεμβολῆς ἡ τοιαύτη τάξις δὲν διατηρεῖται, ὡς ἐξῆς θέλομεν ἰδεῖ.

Πρὸς σαφήνειαν τῶν ἰδεῶν, ἢ μᾶλλον ὅπως ἐκφρασθῶμεν γενικῶς, δηλοῦμεν τὰς 7 ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, λογιζομένας κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν καθ' ἣν διαδέχονται ἀλλήλας, ὑπὸ τῶν στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η· τοῦ Α δηλοῦντος ἀδιαφόρως σάββατον, ἢ κυριακὴν, κ. τ. ἑ. ἀλλὰ τότε τὸ Β δηλοῖ τὴν ἑπομένην ἡμέραν, κυριακὴν, ἢ δευτέραν, κ. τ. ἑ. Τὰ ἔτη θέλουσιν ἀρχίσει διαδοχικῶς ὑπὸ

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Α Β Γ Δ Ε Ζ Η . . . .

Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐτῶν τούτων, ἅτινα ὑπεθέσαμεν κοινὰ ἢ ἐκ 365ημ., παρεμβάλλωμεν ἓν ἐμβόλιμον, ἤτοι ἓν ἔτος ἐκ 366ημ., ἢ ἐκ 52 ἑβδομάδων πλέον

2ᾳ. Ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἑπομένου ἔτους, ἀντὶ νὰ προβῇ κατὰ μίαν ἡμέραν, ὡς ἀνωτέρω, ἐν τῇ ἑβδομαδιαίᾳ πάξει, προχωρήσει κατὰ δύο ἡμέρας. Π. χ. Ἐὰν τὸ ἐμβόλιμον ἔτος ἄρχηται ἀπὸ Α, ἡ 365η ἡμέρα ἔσεται ἐπίσης Α, ἡ 366η ἔσεται Β, ἡ δὲ 367η, ἥτις εἶναι ἡ 1η τοῦ ἑπομένου ἔτους, ἔσεται Γ. Οὕτως, ἕκαστον ἔτος ἐμβόλιμον, οὗτινος ἡ πρώτη ἡμέρα εἶναι Α, ἕξει ἑπόμενον ἔτος οὗτινος ἡ 1η ἡμέρα ἔσεται οὐχὶ Β, ἀλλὰ Γ. Μετὰ πᾶν ἔτος ἐμβόλιμον πρέπει νὰ παρατρέχωμεν ἓν γράμμα. Ἀλλ' ἡ Ἰουλιανὴ παρεμβολή, ἣν ἡ ἐν Νικαίᾳ Ἱ. Σύνοδος κατὰ τὸ 325 ἔτος παρεδέχθη, ἐπαναλαμβάνεται ἀνὰ πᾶσαν τετραετηρίδα· ἄρα ὅπως λογισθῇ καὶ γίνῃ γνωστὸν τίνι τρόπῳ αἱ ἀρχικαὶ ἡμέραι διαδέχονται ἀλλήλας ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἐν τῇ παλαιᾷ χρονολογίᾳ, ἀρκεῖ, μετὰ 4 γράμματα τῆς προηγουμένης σειρᾶς, νὰ διαγράφωμεν ἓν, ὡς ἑξῆς·

Α Β Γ Δ (Ε) Ζ Η Α Β (Γ) Δ Ε Ζ Η (Α) Β Γ Δ Ε (Ζ)
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

Η Α Β Γ (Δ) Ε Ζ Η Α (Β) Γ Δ Ε Ζ (Η) Α Β . .
17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 . .

Μετὰ 7 δὲ τοιούτου εἴδους διαγραφὰς, γινομένας ἀπὸ 4 εἰς 4 ἔτη, ἀφαιρέσομεν τὰ ἑπτὰ γράμματα, ὥστε μετὰ 28 ἔτη θέλομεν ἐπανέλθει ἀναγκαίως ἐπὶ τὴν προτέραν τάξιν Α Β Γ Δ (Ε) Ζ Η . . . . Ἡ ἐξ 28 ἐτῶν περίοδος αὕτη, ἥτις ἐπαναφέρει τὰς ἀρχικὰς ἑκάστου ἔτους ἡμέρας κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, καλεῖται *Ἡλίου κύκλος*.

Προκειμένου λόγου μόνον περὶ τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν, αἱ 28 ἐπετηρίδες μιᾶς οἱασδήποτε σειρᾶς, ἐξ 28 ἀλληδιαδόχων ἐτῶν, δύνανται χρησιμεῦσαι διὰ τὴν σειρὰν τῶν 28 ἑπομένων ἐτῶν· ἀρκεῖ νὰ προστίθενται 28 εἰς τὸν τοῦ ἔτους ἀριθμόν. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1854, π. χ, χρησιμεύει καὶ διὰ τὰ ἔτη . . . . , 1798, 1826, ... 1882, 1910. . . . . .

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΝΤΟΤΕΙΝΟΝ — ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ. Φαντασθῶμεν ἡμερολόγιον κοινὸν, ἐν ᾧ πανταχοῦ αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος ἀντεκατεστάθησαν ὑπὸ τῶν 7 γραμμάτων Α Β Γ Δ Ε Ζ Η, ἀορίστων μὲν, ἀλλὰ τῆς τάξεως αὐτῶν μόνης μὴν οὔσης κατ' ἀρέσκειαν. Γράψωμεν τὰ γράμματα ταῦτα, ἐπαναλειπτικῶς κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, ἀπὸ τῆς 1ης Ἰαννουαρίου μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου. Ἔξομεν τὸ ἐν τέλει τῆς παρούσης πραγματείας ἐπισύναπτον παντοτεινὸν ἡμερολόγιον, ἐν ᾧ δὲν σημειοῦται οὔτε ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἔτους, οὔτε ἡ σχέσις τῶν γραμμάτων πρὸς τὰς ἡμέρας. Ἵνα ἐφαρμόσωμεν τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἐπὶ τὸ τυχὸν ἔτος, παραδείγματος χάριν ἐπὶ τὸ ἔτος 1, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν τὸ ὄνομα τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ ἔτους τούτου. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο σάββατον. Τεθείσθω λοιπὸν ὅτι Α δηλοῖ σάββατον· Β παραστήσει κυριακὴν, Γ δευτέραν, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχει Α ἄντικρυ μιᾶς ἡμερομηνίας, ἡ ἡμερομηνία ἐκείνη συστοιχεῖ σαββάτῳ· ὅπου ὑπάρχει Β, ἡ ἄντικρυ ἡμέρα τοῦ μηνὸς εἶναι κυριακὴ, κ. τ. ἑ. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τὸ *κυριακὸν γράμμα* εἶναι Β. Ἐν ἔτει 2, ἡ 1η τοῦ ἔτους ἦτο κυριακή· λοιπὸν τὸ πρῶτον γράμμα, ἤτοι τὸ Α, τοῦ παντοτεινοῦ ἡμερολογίου δηλοῖ κυριακὴν, τὸ Β δευτέραν, τὸ Γ τρίτην, κ. τ. ἑ. Τὸ δὲ κυριακὸν γράμμα εἶναι Α. Ὡσαύτως, τοῦ ἔτους 3 ἡ πρώτη ἦτο δευτέρα· ἄρα, Α δηλοῖ δευτέραν καθ' ἅπαν τὸ ἔτος· Η εἶναι τὸ κυριακὸν γράμμα· πανταχοῦ δὲ ἐν τῷ παντοτεινῷ ἡμερολογίῳ ὅπου ὑπάρχει Η, ἡ ἀπέναντι ἡμερομηνία συστοιχεῖ κυριακῇ κατὰ τὸ ἔτος 3. Ἐπίσης, τὸ ἔτος 4, Α δηλοῖ τρίτην, ἑπομένως τὸ κυριακὸν γράμμα εἶναι Ζ. Ἀλλὰ τοῦ ἔτους 4 ὄντος ἐμβολίμου, ἡ 1η τοῦ ἔτους 5 ἤρχισεν οὐχὶ ἀπὸ τετάρτης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀκολούθου ἡμέρας, πέμπτης. Λοιπὸν τὸ γράμμα Α τοῦ παντοτεινοῦ ἡμερολογίου ἀντιστοιχεῖ εἰς πέμπτην, τὸ δὲ γράμμα Δ ἦτο τὸ κυριακὸν τοῦ ἔτους 5.

Κατὰ τὰ προεκτεθέντα εὐκόλως ὁρίζονται βαθμηδὸν τὰ κυριακὰ γράμματα τῶν 28 πρώτων ἐτῶν· ἤτοι ὅλων τῶν τὸν πρῶτον κύκλον τοῦ Ἡλίου συνιστόντων ἐτῶν. Κατὰ τὰ ἑπόμενα 28 ἔτη, τὰ αὐτὰ κυριακὰ γράμματα ἀναφανίσονται κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν· καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἐπ' ἄπειρον. Βοηθείᾳ τοῦ ἑξῆς πίνακος, μορφουμένου κατὰ τὰ προεκτεθέντα,

Τάξις τοῦ ἔτους ἐν τῷ τοῦ Ἡλίου κύκλῳ,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 . . . 28.
Κυριακὸν γράμμα.
Β Α Η Ζ(Ε) Δ Γ Β Α(Η) Ζ Ε Δ . . . Δ(Γ).

προσδιορίζομεν εὐκόλως τὸ κυριακὸν γράμμα ἔτους ὡρισμένου· ἀρκεῖ νὰ ζητήσωμεν ὁποίαν τάξιν τὸ ἔτος τοῦτο κατέχει ἐν τῷ τοῦ Ἡλίου κύκλῳ ᾧ ἀνήκει· Π. χ. Τὸ ἔτος 29 εἶναι τὸ πρῶτον τοῦ δευτέρου κύκλου· ἄρα, τὸ κυριακὸν αὐτοῦ γράμμα εἶναι Β. Τὸ ἔτος 1857 εἶναι τὸ 9ον τοῦ 67ου κύκλου· ἄρα τὸ κυριακὸν αὐτοῦ γράμμα εἶναι Ζ. Δὲν πρόκειται ἢ νὰ διαιρῶμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἔτους διὰ 28· τὸ ὑπόλοιπον τῆς διαιρέσεως δείκνυσι τὴν τάξιν τοῦ ἔτους ἐν τῷ τοῦ Ἡλίου κύκλῳ· εἶτα εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πίνακι τὸ κυριακὸν γράμμα. Ὅταν τὸ ὑπόλοιπον εἶναι 0, ὡς κατὰ τὸ ἔτος 28, ἢ τὸ 56, ἢ τὸ 1848, κ. τ. ἑ, δῆλον ὅτι τὸ περὶ οὗ λόγος ἔτος εἶναι τὸ τελευταῖον ἢ τὸ 28ον τοῦ κύκλου αὐτοῦ.

Βλέπομεν ὅτι τὰ κυριακὰ γράμματα ἀκολουθοῦσι τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο κατὰ τάξιν ὀπισθοποροῦσαν (ἀντίστροφον τῆς ἀλφαβητικῆς) ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Τὸν λόγον δι' ὃν διετηρήσαμεν τὸ παρατρεχόμενον γράμμα ἐν παρενθέσεσι καθ' ἕκαστον ἔτος ἐμβόλιμον, θέλομεν δώσει μετ' οὐ πολύ.

ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ — Κατὰ τοὺς Δυτικοὺς, ἡ ἐν Νικαίᾳ Ἱ. Σύνοδος παρεδέχθη σύστημα διάφορον τοῦ προηγουμένως ἐκτεθέντος. Κατὰ κανόνα λαμβάνεται ὡς πρῶτον ἔτος τοῦ πρώτου κύκλου τοῦ Ἡλίου, οὐχὶ τὸ ἔτος 1 ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ σαββάτου, ἀλλὰ τὸ ἔτος 9 π. Χρ. ἀπὸ δευτέρας ἀρχόμενον· διότι δευτέρα εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, καθὸ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν, παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς. Λοιπὸν, προεξετάνθη ὁ ἀνωτέρω πίν-

ναξ πρὸς ἀριστερὰ κατὰ 9 ἔτη, παραλειφθέντων τῶν πρὸς δεξιὰ κειμένων τελευταίων 9 ἐτῶν. Ἔχομεν οὕτως·

Ἀριθμὸς τοῦ κύκλου τοῦ Ἡλίου. 1 2 3 4 5 6 7
Κυριακὸν γράμμα. Η(Ζ) Ε Δ Γ Β(Α) Η Ζ
Ἀριθμὸς τοῦ Κύκλου τοῦ Ἡλίου. 8 9 10 11 12 13 14
Κυριακὸν γράμμα. Ε Δ(Γ) Β Α Π Ζ(Ε) Δ
Ἀριθμὸς τοῦ Κύκλου τοῦ Ἡλίου. 15 16 17 18 19 20 21
Κυριακὸν γράμμα. Γ Β Α(Η) Ζ Ε Δ Γ(Β)
Ἀριθμὸς τοῦ Κύκλου τοῦ Ἡλίου. 22 23 24 25 26 27 28.
Κυριακὸν γράμμα. Α Η Ζ Ε(Δ) Γ Β Α.

Πρὸς μόρφωσιν τοῦ πίνακος τούτου ἀρκεῖ νὰ γράψωμεν Α ὑπὸ τὸν 28, εἶτα τὰ ἄλλα γράμματα ΒΓΔ . . . ὑπὸ τοὺς προηγουμένους ἀριθμοὺς, βαίνοντες πρὸς ἀριστερὰ, καὶ διπλασιάζοντες τὰ γράμματα ἀπὸ 4 εἰς 4 ἔτη.

Ἐπειδὴ τῶν τοῦ Ἡλίου κύκλου ἀρχὴ ἐπέθη τὸ 9ον ἔτος π. Χ., συνάπτομεν 9 εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἔτους οὗ τινος ζητοῦμεν τὸν ἐν τῷ κύκλῳ ἀριθμόν. Ἰδοὺ ὁ λογισμὸς διὰ τὸ ἔτος 1857.

```
 1857
    9
 1866|28
 168  66
  186
  168
   18
```

Τὸ ὑπόλοιπον 18 δείκνυσιν ὅτι τὸ ἔτος 1857 εἶναι τὸ 18ον ἐν τῷ τοῦ Ἡλίου κύκλῳ. Ἐν τῷ προηγουμένῳ δὲ πίνακι εὑρίσκομεν ὅτι κυριακὸν γράμμα τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἶναι τὸ Ζ.

ΣΗΜ. — Οἱ τὰ πασχάλια τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κανονίζοντες, ἀκολουθοῦσι μέθοδον διάφορον τῆς προηγουμένης πρὸς εὕρεσιν τῶν τοῦ Ἡλίου κύκλων. Ὡς ἐκκλησιαστικὴν περίοδον μεταχειρίζονται τὴν ἐποχὴν τῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἐτῶν, ᾗ συνάρχεται ἡ περὶ ἧς λόγος περίοδος τοῦ Ἡλίου καὶ συμπεραίνεται κατὰ τὸ δοθὲν ἔτος, ἀπ' ἐκείνης ἀριθμοῦντες. Λοιπὸν, πρὸς εὕρεσιν, κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, τοῦ κύκλου τοῦ Ἡλίου ἔτους ὡρισμένου, π. χ. τοῦ 1857, συνάπτουσι τῷ ἔτει τούτῳ τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως ἔτη 5508 (κατὰ τοὺς Ο'), καὶ διαιροῦσι τὸ κεφάλαιον διὰ 28. Τὸ κατάλοιπον τῆς διαιρέσεως δείκνυσιν εἰς ποῖον ἔτος τοῦ κύκλου τοῦ Ἡλίου ἀνήκει τὸ 1857, ἢ ἀκόμη, ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ κύκλος τοῦ Ἡλίου εἶναι 1.

Ἡ Γρηγοριανὴ μεταρρύθμισις τροποποιήσασα τὴν παρεμβολὴν, ἐτροποποίησε κατὰ συνέπειαν τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος καὶ τῆς 1ης ἑκάστου ἔτους. Εἴδωμεν τίνι τρόπῳ διορίζεται τὸ κυριακὸν γράμμα ἐν τῇ νέᾳ χρονολογίᾳ.

Ἡ μεταρρύθμισις ἐπῆλθεν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν ἡμερομηνιῶν οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν. Ἡ 6 Ἰαννουαρίου 1857 ἔ. π. εἶναι κυριακή· τὸ κυριακὸν γράμμα εἶναι Ζ· ἄρα ἡ 18 Ἰαννουαρίου 1857 ἔ. ν. εἶναι ἐπίσης κυριακή· διότι ἀμφότεραι αἱ ἡμερομηνίαι αὗται τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συστοιχοῦσι. Ἐν τῷ παντοτεινῷ ἡμερολογίῳ Δ συστοιχεῖ τῇ 18 Ἰαννουαρίου· ὅθεν Δ εἶναι τὸ κυριακὸν γράμμα τοῦ 1857 ἐν τῇ νέᾳ χρονολογίᾳ. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἱκανὴ πρὸς σχέτισιν τῶν κυριακῶν γραμμάτων ἐν ἀμφοτέραις ταῖς χρονολογίαις· ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν τὴν διαφορὰν τῶν ἡμερομηνιῶν, ἥτις δίδεται ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ τύπου. Ἄλλως, εἰς τὴν περὶ ἧς λόγος σχέσιν εὐκολυνόμεθα καὶ ἐκ τῶν ἑφεξῆς συγκριτικῶν πινάκων.

1) Τῆς διαφορᾶς τῶν χρονολογιῶν οὔσης 10 ἡμερῶν (1582—1700)·

Σχέσις τῶν κυριακῶν γραμμάτων.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου.
Δ Ε Ζ Η Α Β Γ τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου.

2) Τῆς διαφορᾶς τῶν χρονολογιῶν οὔσης 11 ἡμερῶν (1701—1800)·

Σχέσις τῶν κυριακῶν γραμμάτων.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου·
Ε Ζ Η Α Β Γ Δ τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου.

3) Τῆς διαφορᾶς τῶν χρονολογιῶν οὔσης 12 ἡμερῶν (1801—1900)·

Σχέσις τῶν κυριακῶν γραμμάτων.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου.
Ζ Η Α Β Γ Δ Ε τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου.

4) Τῆς διαφορᾶς τῶν χρονολογιῶν οὔσης 13 ἡμερῶν (1901—2100)·

Σχέσις τῶν κυριακῶν γραμμάτων,

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου.
Η Α Β Γ Δ Ε Ζ τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου.

ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ ΔΙΠΛΟΥΝ — Ἐὰν ἡ ἐμβαλλομένη ἡμέρα προσετίθετο εἰς τὸ τέλος τῶν ἐμβολίμων ἐτῶν, ταῦτα ἤθελον ἔχει, ὡς τὰ κοινὰ, ἓν γράμμα κυριακόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν συνήθειαν, ἡ περὶ ἧς λόγος ἡμέρα παρεμβάλλεται ἐν τῷ μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἕπεται, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι δύο ἡμερολόγια παντοτεινὰ εἰσὶν ἀναγκαῖα, τὸ μὲν διὰ τὰ κοινὰ ἔτη, τὸ δὲ διὰ τὰ ἐμβόλιμα. Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα ἡμερολόγια δὲν ἤθελον διαφέρει, ἢ καθ' ὅ,τι τὰ γράμματα ἤθελον εἶσθαι ἅπαντα προκεχωρημένα κατὰ μίαν τάξιν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαρτίου.

Ἐκθέσωμεν αὐτὰ ἐνταῦθα καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέρος ἐν ᾧ ἄρχεται ἡ διαφορὰ αὐτῶν.

Ἔτος κοινόν.			*Ἔτος ἐμβόλιμον.*		
Φεβρ.	27	Β	Φεβρ.	27	Β
	28	Γ		28	Γ
Μαρτ.	1	Δ		29	Δ
	2	Ε	Μάρτ.	1	Ε
	3	Ζ		2	Ζ
	4	Η		3	Η

Κατὰ τὸ 1844, ἔτος ἐμβόλιμον, τὸ κυριακὸν γράμμα (ν.) εἶναι Η· ἡ 3η Μαρτίου, κατὰ τὴν δευτέραν στήλην, ἔσεται κυριακή. Ἀλλ' ἐὰν μεταχειρισθῶμεν τὴν πρώτην στήλην, ἤτοι τὸ ἡμερολόγιον τῶν κοινῶν ἐτῶν, βλέπομεν ὅτι ἡ 3 Μαρτίου ἥτις πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ κυριακὸν γράμμα, ἀντι-

ταστοιχεῖ, οὐχὶ εἰς Η ἀλλ' εἰς Ζ. Λοιπὸν ἀρκεῖ νὰ μεταβάλλωμεν τὸ κυριακὸν γράμμα Η ὅπερ ἐχρησίμευσεν ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰαννουαρίου μέχρι τῆς ἐμβολίμου ἡμέρας, ἀνθ' ἑτέρου, τοῦ Ζ, ἀμέσως προηγουμένου τοῦ Η ἐν τῇ ἀλφαβητικῇ τάξει. Τοῦτο δὲ εἶναι ἀκριβῶς τὸ γράμμα ὅπερ παρεγράφη ἐν ταῖς σειραῖς τῆς σελ. 59, ὡς μὴ μέλλον χρησιμεῦσαι ὡς κυριακόν· τοῦτο δὲ μεταχειριζόμεθα διὰ τὸ μέρος τοῦ ἐμβολίμου ἔτους ὅπερ ἕπεται τῆς παρεμβαλλομένης ἡμέρας. Οἱ Ῥωμαῖοι παρενέβαλλον τὴν ἡμέραν ταύτην μεταξὺ τῆς 23 καὶ 24 Φεβρουαρίου, καὶ οὐχὶ μετὰ τὴν 28 ὡς ὑπεθέσαμεν ἐνταῦθα. Συνήθως δὲ δίδουσι τὸ αὐτὸ γράμμα τῆς 23 Φεβρουαρίου καὶ εἰς τὴν μετ' αὐτὴν ἐμβόλιμον ἡμέραν, ὅπως μὴ συγχισθῇ μέχρι τέλους τοῦ ἔτους ἡ σειρὰ τῶν γραμμάτων. Οὐχ ἧττον ὅμως μεταβάλλεται τὸ κυριακὸν γράμμα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, εν τοῖς ἐμβολίμοις ἔτεσιν, ἅτινα ἔχουσι δύο τοιαῦτα, ὧν τὸ μὲν εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἀλφαβήτου ἡγούμενον ἀνήκει εἰς τὰς μετὰ τὴν ἐμβόλιμον ἡμέραν κυριακάς, τὸ δὲ ἑπόμενον, εἰς τὰς πρὸ τῆς ἐμβολίμου ἡμέρας κυριακάς.

Κατὰ τὰ προεκτεθέντα εὐκόλως εὑρίσκομεν *ὁποία ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος εἶναι ἡμερομηνία τις δοθεῖσα*. Π. χ. εὑρίσκομεν ὅτι·

1) Ἡ 3 Αὐγούστου 1492, ἡμέρα καθ' ἣν ὁ Χριστ. Κολόμβος ἀπέπλευσε πρὸς εὕρεσιν τῆς Ἀμερικῆς, ἦτο παρασκευή.

2) Ἡ 29 Μαΐου 1453, ἡμέρα τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἦτο τρίτη.

ΚΥΚΛΟΣ ΣΕΛΗΝΗΣ—ΕΠΑΚΤΗ— Ἡ σχέσις τῶν ἡμερομηνιῶν πρὸς τὰς τῆς Σελήνης ἡλικίας εὑρίσκεται διὰ μέσου ὅλως ἀναλόγου. Μάλιστα δὲ αἱ μέθοδοι ἤθελον εἶσθαι αἱ αὐταί, ἐὰν ὁ τῆς Σελήνης κύκλος τῶν 19 ἐτῶν περιεῖχεν ἀκριβῶς 235 συνοδικοὺς μῆνας, ὡς ὁ ἑβδομαδιαῖος κύκλος περιέχει ἀκριβῶς 7 ἡμέρας. Ἀλλ' ἐλλείπουσι 0,003 μηνὸς συνοδικοῦ· ἐπειδὴ δὲ ὁ μὴν οὗτος εἶναι 29,ἡμ. 5, τὸ σφάλμα, ἐν τῷ τέλει τῶν 19 ἐτῶν, εἶναι 0,ἡμ. 0884, ἢ μία ἡμέρα ὡς ἔγγιστα μετὰ παρέλευσιν 200 ἐτῶν.

Ὑποθέσωμεν κατὰ πρῶτον, ὅτι ὁ τῆς Σελήνης κύκλος τῶν 19 ἐτῶν εἶναι ἀκριβής, καὶ ὅτι εἷς μὴν συνοδικὸς περιέχει ἡμέρας 29½. Ἐὰν ἡ Σελήνη ἦναι νέα κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς 1ης Ἰαννουαρίου, ὡς συνέβη κατὰ τὸ προηγηθὲν τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς ἔτος, τὴν 2 Ἰαννουαρίου αὕτη ἕξει ἡλικίαν 1 ἡμέρας. Τὴν 3 Ἰαννουαρίου ἡ ἡλικία αὐτῆς ἔσεται 2 ἡμερῶν, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τῆς 31 καθ' ἣν ἡ ἡλικία αὐτῆς ἔσεται 30 ἡμερῶν. Τότε συμπληρωθέντος τοῦ συνοδικοῦ μηνός, ἡ Σελήνη κατεστάθη πάλιν νέα τὴν 31, καὶ ἐπανέρχεται διὰ τῶν αὐτῶν φάσεων κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας. Ἡ τῆς Σελήνης ἡλικία ἐπέχει ἐνταῦθα τὸν αὐτὸν τόπον οἷον αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος, πλὴν τοῦ ὅ,τι ὑπάρχουσι 30 ἡλικίαι διάφοροι, 30 μονάδες ἐν τῇ περιόδῳ ἀντὶ 7. Παραστήσωμεν αὐτὰς διὰ τῶν ἑξῆς χαρακτήρων ἢ συμβόλων.

*, I, II, III, IV, V, ... XXIX, ἅτινα ἐγγράφομεν ἐν τῷ παντοτεινῷ ἡμερολογίῳ ἀπὸ τῆς 1ης Ἰαννουαρίου ἀρχίζοντες. Τῆς διαρκείας τοῦ συνοδικοῦ μηνὸς οὔσης 29,ἡμ. 5, καὶ οὐχὶ 30, ἡμ., ἀποφεύγομεν τὸ κλάσμα δίδοντες ἐναλλὰξ 30 καὶ 29 ἡμέρας τῇ περιόδῳ τῶν ἡλικιῶν ἢ φάσεων τῆς Σελήνης· ἕνεκα τούτου δὲ τίθενται ὁμοῦ δύο χαρακτῆρες ῥωμαϊκοὶ ἐν ἑκάστῳ δευτέρῳ μηνὶ ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας. Οἱ χαρακτῆρες δὲ οὗτοι ὑπάρχουσιν ἐγγεγραμμένοι ἐν ἀντιστρόφῳ τάξει, δι' ὃν λόγον θέλομεν ἰδεῖ μετ' οὐ πολύ.

Τούτου τεθέντος, καθ' ἁπάσας τὰς ἡμέρας, σημειουμένας τῷ ἀστερίσκῳ *, ἡ Σελήνη ἔσεται νέα· ἡ αὐτὴ ἕξει ἡλικίαν III ἢ 3 ἡμερῶν, καθ' ἁπάσας τὰς ἡμερομηνίας ὧν ἀπέναντι εὑρίσκεται τὸ σημεῖον III. Ἐνὶ λόγῳ, βλέπομεν διὰ μιᾶς ἐπὶ τοῦ παντοτεινοῦ ἡμερολογίου, τὴν ἡλικίαν τῆς Σελήνης ἥτις ἀντιστοιχεῖ ἡμερομηνίᾳ ὡρισμένῃ. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔσεται ὁσάκις τὸ ἔτος ἄρχεται σὺν νέᾳ Σελήνῃ. Πρόκειται νὰ καταστήσωμεν τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο χρήσιμον οἱαδήποτε ἂν ἡ ἡ τῆς Σελήνης ἡλικία κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς μεθόδου τῶν ἐπακτῶν συνδυαζομένων τῇ ἐννεακαιδεκαετηρίδι, ἢ κύκλῳ τῆς Σελήνης.

Τὸ κοινὸν ἔτος σύγκειται ἐκ 365 ἡμερῶν, ἤτοι περιέχει 11 ἡμέρας πλέον τῶν 354 συγκροτουσῶν 12 μῆνας συνοδικοὺς διαρκείας 29,ἡμ. 5. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους εὑρίσκομεν, διὰ τοῦ ἡμερολογίου αὐτοῦ, ὅτι εἷς 13ος μὴν συνοδικὸς ἤρχισε καὶ ὅτι τὴν 31 Δεκεμβρίου ἡ τῆς Σελήνης ἡλικία εἶναι 10 ἡμερῶν. Τὴν ἑπομένην 1ην Ἰαννουαρίου ἡ ἡλικία αὕτη ἔσεται XI. (Παρατηρητέον, ἐν παρόδῳ, ὅτι ἀπὸ τῆς 1ης Ἰαννουαρίου ἑνὸς ἔτους μέχρι τῆς 1ης Ἰαννουαρίου τοῦ ἑπομένου ἔτους, ἡ ἡλικία τῆς Σελήνης αὐξάνει κατὰ 11 μονάδας· ἡ παρατήρησις αὕτη χρησιμεύσει μετ' οὐ πολύ). Μολοντοῦτο τὸ παντοτεινὸν ἡμερολόγιον, ὅπερ ὑποθέτει ἀείποτε τὴν ἡλικίαν * ἢ τὴν Σελήνην νέαν κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, δὲν φαίνεται χρήσιμον διὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος· διότι τοῦτο ἄρχεται ἀπὸ φάσεως διαφόρου. Συλλογισθῶμεν ὅμως ὡς ἑξῆς. Ἐὰν ἡ ἡλικία εἶναι XI τὴν 1ην Ἰαννουαρίου, μετὰ 19 ἡμέρας (ἢ XXX ἧττον XI) ἡ Σελήνη ἔσεται νέα· ἀλλὰ 19 ἡμέρας μετὰ τὴν 1ην, εἶναι ἡ 20ή τοῦ μηνὸς ἔχουσα ἀκριβῶς τὸ σημεῖον XIX. Ἄρα, ἡ νέα Σελήνη ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τῷ σημείῳ XIX, οὐχὶ μόνον ἐν τῷ Ἰαννουαρίῳ μηνί, ἀλλὰ πανταχοῦ ὅπου τὸ σύμβολον XIX εὑρεθήσεται. Γνωστῶν οὐσῶν οὕτω τῶν ἡμερῶν τῆς νέας Σελήνης, ὅπως εὕρωμεν τὰς ἡμέρας τῶν πανσελήνων ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν 13 μονάδας τῇ ἡμερομηνίᾳ τῶν πρώτων. Οὕτω, τὸ παντοτεινὸν ἡμερολόγιον θέλει δεικνύει, διὰ πᾶν ἔτος, τὰς νουμηνίας καὶ τὰς πανσελήνους, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ τις τὴν *ἐπακτὴν* τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἤτοι τὴν *ἡλικίαν τῆς Σελήνης κατὰ τὴν* 1ην *Ἰαννουαρίου*. Ἰδοὺ ὁ πρὸς τοῦτο κανών.

« Ἀπὸ XXX ἀφαιρεθείτω ἡ ἐπακτή· ἡ διαφορὰ

ἔσεται τὸ σύμβολον τῶν νουμηνιῶν καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐν τῷ παντοτεινῷ ἡμερολογίῳ.» Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης, ἐπενόησαν νὰ ἐγγράφωσι τὰς τῆς Σελήνης ἡλικίας I, II, III, ... XXIX, XXX ἢ *, κατὰ τάξιν ἀντίστροφον· ὥστε ὁ προηγούμενος κανὼν τροποποιεῖται ὡς ἑξῆς· «Γνωστῆς οὔσης τῆς ἐπακτῆς ἔτους ὡρισμένου, πρὸς εὕρεσιν τῶν νουμηνιῶν τοῦ ἔτους τούτου, διὰ τοῦ παντοτεινοῦ ἡμερολογίου, ληπτέον τὰς ἡμέρας αἷς ἀντιστοιχεῖ τὸ σύμβολον τῆς ἐπακτῆς ταύτης.» Κατὰ τὸ 1851, ἡ ἐπακτὴ εἶναι XXVIII· βλέπομεν ἀμέσως ὅτι αἱ νέαι σελῆναι πίπτουσι, τὴν 3 Ἰαννουαρίου, τὴν 2 Φεβρουαρίου τὴν 3 Μαρτίου, κ. τ. ἑ. Ἑπομένως αἱ πανσέληνοι τὴν 3+13 ἢ 16 Ἰαννουαρίου, ἢ 15 Φεβρουαρίου, ἢ 16 Μαρτίου κ.τ.ἑ.

Λοιπόν, τὸ ζήτημα περιωρίσθη εἰς τὸν ὁρισμὸν τῆς ἡλικίας τῆς Σελήνης κατὰ τὴν 1ην Ἰαννουαρίου τοῦ τυχόντος ἔτους. Συλλογιζόμεθα καὶ αὖθις ὡς διὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος. Ἡ 1η Ἰαννουαρίου τοῦ ἔτους ὃ προηγήθη τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς ἦτον ἡμέρα νουμηνίας· ἡ ἐπακτὴ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἦτο *· μετὰ 19 ἔτη αἱ φάσεις τῆς Σελήνης ἀναφαίνονται κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν μετὰ τῶν ἡμερομηνιῶν τοῦ ἔτους· ἑπομένως ἡ ἐπακτὴ καθίσταται καὶ πάλιν *, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ἀπὸ 19 εἰς 19 ἔτη. Ἄρα αἱ ἐπακταὶ ἑκάστου ἔτους τοῦ πρώτου κύκλου εἰσὶν αἱ αὐταὶ τῶν ὁμοταγῶν ἐτῶν ἐν τοῖς ἑπομένοις κύκλοις.

Ἀλλ' εἴδομεν ὅτι, ἐὰν προσθέσωμεν 11 ἢ XI εἰς τὴν ἐπακτὴν τοῦ ἔτους, λαμβάνομεν τὴν τοῦ ἑπομένου ἔτους. Ἡ ἐπακτὴ τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ 1ου κύκλου εἶναι *, ἄρα ἡ τοῦ δευτέρου ἔτους ἔσεται XI, ἡ τοῦ τρίτου ἔτους XXII, ἡ τοῦ τετάρτου XXXIII, ἢ III, ἀφαιρέσει XXX. διότι, ἡλικία 33 ἡμερῶν τῆς Σελήνης δηλοῖ ὅτι αὕτη συνεπλήρωσεν ἕνα μῆνα συνοδικὸν ὁλόκληρον, πλέον τριῶν ἡμερῶν· ἤτοι ὅτι κατέστη καὶ πάλιν νέα ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ, καὶ ὅτι ἤδη ἔχει ἡλικίαν τριῶν ἡμερῶν· Προσθέτοντες ἀλληλοδιαδόχως XI τῇ προηγουμένῃ ἐπακτῇ, μορφοῦμεν τὸν ἑξῆς πίνακα (*).

Σελήν. κύκλος ἢ χρυσοῦς ἀριθ.	Ἐπακταί	Σελήν. κύκλος ἢ χρυσοῦς ἀριθ	Ἐπακταί
1	*	11	XX
2	XI	12	I
3	XXII	13	XII
4	III	14	XXIII
5	XIV	15	IV
6	XXV	16	XV
7	VI	17	XXVI
8	XVII	18	VII
9	XXVIII	19	XVIII
10	IX		

Αἱ ἐν τῷ πίνακι τούτῳ ἐπακταὶ εἰσὶ Γρηγοριαναί· εὐκόλως συνάγομεν ἐξ αὐτῶν τὰς Ἰουλιανὰς ἐπακτὰς ὅταν ἔχωμεν χρείαν τούτων. Ὁ αὐτὸς πίναξ βλέπομεν ὅτι καθιστᾷ γνωστὴν τὴν ἐπακτὴν ἔτους τοῦ τυχόντος, ἅμα γνωρίζομεν τὸν χρυσοῦν ἀριθμὸν τοῦ ἔτους αὐτοῦ, ἤτοι τὸν ἀριθμὸν τῆς τάξεως αὐτοῦ ἐν τῷ τῆς Σελήνης κύκλῳ. Εἴπομεν ἤδη ὅτι τὸ 1 ἔτος πρὸ Χριστοῦ ἦτο τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πρώτου κύκλου τῆς Σελήνης. Λοιπόν, τὸν χρυσοῦν ἀριθμὸν ἔτους ὡρισμένου εὑρίσκομεν προσθέτοντες μίαν μονάδα τῷ ἔτει τούτῳ καὶ διαιροῦντες τὸ ἄθροισμα διὰ 19. Ἔστω ὡς παράδειγμα τὸ ἔτος 1857· ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς·

```
 1857
    1
 ----
 1858 | 19
 171  | 97
 ----
  148
  133
 ----
   15
```

(*) Ἡ ἀφαίρεσις τῶν XXX ἡμερῶν τούτων ἑξάκις ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ τῶν ἐπακτῶν πίνακος. Ὅπως μεταβῶμεν ἀπὸ τῆς ἐπακτῆς XVIII τοῦ ἐσχάτου ἔτους τοῦ πρώτου κύκλου, εἰς τὴν ἐπακτὴν τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ ἑπομένου κύκλου, προστίθενται αὐτῇ εἰσέτι XI, ὅπερ ἀποτελεῖ XXIX· ἀλλ' ἀφαιροῦνται αἱ 29 αὗται ἡμέραι, ὅπως ὁ ἐφεξῆς κύκλος ἀρχίσῃ, ὡς ὁ πρῶτος, ἀπὸ τῆς ἐπακτῆς μηδὲν ἢ *· Ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅτι μεταβαίνοντες ἀπὸ κύκλου τινὸς εἰς ἕτερον, παρελείπομεν ἑξάκις XXX καὶ ἅπαξ XXIX, ἤτοι τὸ ὅλον 209 ἡμέρας αἵτινες παριστάνουσιν ἀκριβῶς τὴν διαφορὰν 19 ἐτῶν ἐκ 365 ἡμερῶν ἕκαστον ἀπὸ 19 συλλογὰς ἐκ 12 μηνῶν σεληνιακῶν (ἢ 354 ἡμερῶν) ἑκάστην. Λοιπόν, τὸ πᾶν εὑρίσκεται ἐκ νέου ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ παρέλευσιν 19 ἐτῶν· οἱ συνοδικοὶ μῆνες ἄρχονται ἐκ νέου κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ὡς πρὸς τὰς ἡμερομηνίας. Οἱ ἓξ μῆνες ἐκ XXX ἡμερῶν σὺν τῷ ἑνὶ ἐξ XXIX ἡμερῶν δι' οὗ ἐπανέρχεται ἡ ἀρχὴ τοῦ σεληνιακοῦ ἔτους ἐκ 354 ἡμερῶν (12 συνδ. μηνῶν ἐξ 29 1/2 ἡμερῶν ἑκάστου) συνισταμένου εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους, ὀνομάζονται μῆνες ἐμβόλιμοι.

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ὦσιν ἀκριβεῖς· διότι ἐσυλλογίσθημεν πάντοτε ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι τὸ πολιτικὸν ἔτος ἔχει 365 ἀκριβῶς, καὶ ὁ συνοδικὸς μὴν 29 1/2 ἡμέρας ἀκριβῶς. Ἀφ' ἑνὸς μὲν παραλείπομεν τὴν γρηγοριανὴν παρεμβολὴν ἧς τὸ ἀποτέλεσμα συμποσοῦται, κατὰ μέσον ὅρον, διὰ 19 διαδοχικὰ ἔτη, εἰς $19 \times \frac{97}{400} = 4$ ἡμ., 60· ἀφ' ἑτέρου δὲ παραλείπομεν, ἀφ' ἑκάστου τῶν 228 συνοδικῶν μηνῶν μὴ ἐμβολίμων τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου, τὸ κλάσμα 0ἡμ., 0306 ὃ πρέπει νὰ προστιθῇ ταῖς 29,ἡμ. 5 ὅπως λάβωμεν τὴν διάρκειαν τοῦ ἀληθοῦς μηνὸς συνοδικοῦ. Τοῦ τελευταίου τούτου κεφαλαίου τὸ σφάλμα εἶναι 228×0, 0306= 6,ἡμ. 98. Ἐν μέρος ἐξισοῦται διὰ τῆς παραλείψεως τῶν ἐμβολίμων ἐτῶν· τὸ ἐπίλοιπον ἐξισοῦται διὰ τῶν 7 ἐμβολίμων μηνῶν οἷς δίδονται 209 ἡμ. ἀντὶ 7×29,5306,=206,ἡμ.71. Τῷ ὄντι, τὰ δύο ταῦτα σφάλματα ὁμοῦ συνιστῶσι 4,ἡμ.60+2,ἡμ.29=6,ἡμ. 89, ἅτινα ἐπιδιορθοῦσιν ὡς ἔγγιστα ἀκριβῶς τὸ τῶν 6,ἡμ. 98. Ἡ μικρὰ διαφορὰ 0,ἡμ. 09 ἐπισωρευομένη ἀπὸ κύκλου εἰς κύκλον ἀποτελεῖ μολοντοῦτο 1 ἡμέραν περίπου μετὰ παρέλευσιν 11 κύκλων (ἢ 209 ἐτῶν). Πρὸς ἀποφυγὴν ἰδίως τοῦ σφάλματος τούτου εἰσήχθησαν, ἐν τῷ τῶν ἐπακτῶν λογισμῷ, αἱ δύο ἐπιδιορθώσεις προέμπτωσις καὶ μετέμπτωσις καλούμεναι, περὶ ὧν ἑξῆς γενήσεται λόγος.

Λοιπὸν τὸ ἔτος 1857 εἶναι τὸ 15ον τοῦ 98ου κύκλου τῆς Σελήνης. Ὁ χρυσοῦς ἀριθμὸς εἶναι 15· ἡ Γρηγοριανὴ ἐπακτὴ IV. Πρὸς εὕρεσιν δὲ τῆς Ἰουλιανῆς ἐπακτῆς, πολυπλασιάζομεν τὸν χρυσοῦν ἀριθμὸν ἐπὶ 11, καὶ ἀπὸ τοῦ γινομένου, ἐπειδὴ ὑπερβαίνει 30, ἀφαιροῦμεν τοσάκις 30 ὅσον εἶναι δυνατόν· τὸ ὑπόλοιπον 15 εἶναι ἡ Ἰουλιανὴ ἐπακτὴ τοῦ ἔτους 1857.

Ὅταν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀνωτέρω διαιρέσεως, ὅπερ εἶναι ὁ χρυσοῦς ἀριθμὸς, ἦναι 0, ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἔσεται τότε 19. Ὅτι δὲ εἰς ἀμφοτέρας τὰς χρονολογίας ὁ χρυσοῦς ἀριθμὸς, τῷ τρόπῳ τούτῳ ὁριζόμενος, εἶναι ὁ αὐτὸς, περιττὸν ἴσως νὰ παρατηρήσωμεν. Ἀλλ' οἱ Ἀνατολικοὶ, οἱ τὰ πασχάλια κανονίζοντες, εὑρίσκουσι τοὺς κύκλους τῆς Σελήνης ἀκολουθοῦντες μέθοδον ὅλως ὁμοίαν τῇ πρὸς τοὺς κύκλους τοῦ Ἡλίου· ἤτοι διαιροῦσι διὰ 19 τὰ ἀπὸ κοσμογονείας παρελθόντα ἔτη μέχρι τοῦ ἔτους οὗτινος ζητεῖται ὁ κύκλος τῆς Σελήνης, καὶ λαμβάνουσιν ὡς ἀριθμὸν παριστάνοντα τοῦτον, τὸ κατάλοιπον τῆς διαιρέσεως. Οὕτω π. χ. διὰ τὸ ἔτος 1857, διαιροῦσι τὸν ἀριθμὸν 7365 διὰ 19, καὶ εὑρίσκουσιν ὅτι τοῦ ἔτους τούτου ὁ τῆς Σελήνης κύκλος εἶναι ὁ 12ος τῆς 388τῆς περιόδουτῶν τοιούτων κύκλων ἀπὸ κτίσεως κόσμου λογιζομένων.

Εὑρεθείσης τῆς ἐπακτῆς τοῦ ἔτους, ἐρχόμεθα εἰς τὸ παντοτεινὸν ἡμερολόγιον. Ἅπασαι αἱ τὴν ἐπακτὴν ταύτην ἔχουσαι ἡμέραι ἔσονται νουμηνίαι. Προσθέτοντες 13 μονάδας εἰς τὴν ἡμερομηνίαν μιᾶς νέας Σελήνης, λαμβάνομεν τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐφεξῆς πανσελήνου. Κ. τ. ἑ.

Ὑπάρχει μέθοδός τις ἁπλῆ δι' ἧς ὁρίζεται κατὰ προσέγγισιν ἡ ἡλικία τῆς Σελήνης διὰ μέσου τῆς ἐπακτῆς, καθ' οἱανδήποτε βουλόμεθα ἐποχήν. Δι' ἡμέραν ὡρισμένην ἀνήκουσαν εἰς ἔτος κοινὸν ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς. Πρῶτον, προσθέτομεν εἰς τὴν ἐπακτὴν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁλοκλήρων μηνῶν παρελθόντων ἀπὸ τῆς 1ης Ἰαννουαρίου, ἢ ἀπὸ τῆς 1ης Μαρτίου, μέχρι τῆς ἡμέρας περὶ ἧς πρόκειται, καθ' ὅσον ἡ ἡμέρα αὕτη προηγεῖται ἢ ἕπεται τῆς 1ης Μαρτίου· εἶτα προσθέτομεν εἰς τὸ ἐξαγόμενον τὸν ἀριθμὸν τῆς τάξεως τῆς ἡμέρας ἐν τῷ περιέχοντι αὐτὴν μηνί· Τέλος, ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀθροίσματος, ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὸν ἀριθμὸν 30, ἀφαιροῦμεν, ὁσάκις δυνατὸν, 30 μονάδας· τὸ κατάλοιπον ἐμφαίνει τὴν ζητουμένην ἡλικίαν τῆς Σελήνης. Π. χ. Κατὰ τὴν 7 Φεβρουαρίου ἔτους οὗτινος ἡ ἐπακτὴ εἶναι 9, ἡ ἡλικία τῆς Σελήνης ἔσεται 17 ἡμερῶν. Τῷ ὄντι, προστιθεμένης πρῶτον τῷ 9 μιᾶς μονάδος, ἕνεκα τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς περιεχομένου μεταξὺ τῆς 1ης τοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς 7ης Φεβρουαρίου, λαμβάνομεν 10· εἶτα προστιθεμένων 7 μονάδων (ἡμερομηνία δοθεῖσα) τῷ ἀριθμῷ τούτῳ, λαμβάνομεν 17 διὰ τὴν ζητουμένην ἡλικίαν. Διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου εὑρίσκομεν προσέτι ὅτι, κατὰ τὴν 25 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ ἡλικία τῆς Σελήνης ἔσεται 8 ἡμερῶν.

Ἵνα ἐννοήσωμεν τὸν λόγον τοῦ κανόνος τούτου, παρατηρητέον πρῶτον ὅτι, γνωστῆς οὔσης τῆς ἡλικίας τῆς Σελήνης κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν μηνός τινος, δῆλον ὅτι ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν αὐτῇ 1, 2, 3, 4, ..., μονάδας, ὅπως λάβωμεν τὴν ἡλικίαν τῆς Σελήνης κατὰ τὴν 1ην, τὴν 2, τὴν 3, τὴν 4, ... τοῦ ἑπομένου μηνός· καὶ ὅτι, ἅμα οὕτω λάβωμεν ἀριθμὸν μείζονα τοῦ 30, δῆλον ὅτι ὑπερέβημεν τὸ τέλος τοῦ συνοδικοῦ μηνὸς ἐν ᾧ εὑρισκόμεθα καὶ εἰσήλθομεν ἐν τῷ συνοδικῷ μηνὶ ἑπομένῳ· εἰς τρόπον ὥστε, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, πρέπει νὰ ἐλαττόσωμεν τὸν ληφθέντα ἀριθμὸν κατὰ ποσότητα ἴσην τῇ διαρκείᾳ ἑνὸς μηνὸς συνοδικοῦ, ἤτοι 30 (ἀντὶ 29. 5) ἵνα λάβωμεν καὶ αὖθις τὴν τῆς Σελήνης ἡλικίαν. Τούτου τεθέντος, βλέπομεν ὅτι, ἐφαρμοζομένου τοῦ προηγουμένου κανόνος λαμβάνομεν τὴν ἡλικίαν τῆς Σελήνης δι' οἱανδήποτε ἡμέραν τοῦ Ἰαννουαρίου· Ἵνα εὕρωμεν τὴν ἡλικίαν τῆς Σελήνης ἐν οἱαδήποτε ἡμέρᾳ τοῦ Φεβρουαρίου, ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν τὴν ἀντιστοιχοῦσαν ἡμερομηνίαν ταύτης εἰς τὴν κατὰ τὴν 31 Ἰαννουαρίου ἡλικίαν τῆς Σελήνης. Ἀλλὰ, κατὰ τὰ προλεχθέντα, ἡ ἡλικία τῆς Σελήνης κατὰ τὴν 31 Ἰαννουαρίου ἰσοῦται τῇ ἐπακτῇ κατὰ μονάδα αὐξανομένῃ· ἄρα ὁ κανὼν ἄγει καὶ αὖθις εἰς ἐξαγόμενον ἀκριβὲς διὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα. Τὴν 28 Φεβρουαρίου, παρῆλθον 59 ἡμέραι ἀπὸ τῆς 31 Δεκεμβρίου· Ἀλλὰ 59 ἡμέραι συνιστῶσι, παρὰ μικρὸν, τὸ διπλοῦν τῆς διαρκείας ἑνὸς μηνὸς συνοδικοῦ· ἄρα ἡ ἡλικία τῆς Σελήνης, κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου, ἰσοῦται ἀκριβῶς τῇ ἐπακτῇ· ἤτοι τῇ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου παρελθόντος ἡλικίᾳ τῆς Σελήνης· ἑπομένως ὁ ῥηθεὶς κανὼν δίδει ἐπίσης τὴν ἡλικίαν τῆς Σελήνης καθ' ὅλον τὸν μῆνα Μάρτιον. Ἐξακολουθοῦντες κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι διὰ τοῦ αὐτοῦ κανόνος εὑρίσκομεν κατὰ τοὺς διαφόρους μῆνας τοῦ ἔτους, τὴν ἡλικίαν τῆς Σελήνης ἐν ἐποχῇ οἱαδήποτε, κατὰ προσέγγισιν μιᾶς ἡμέρας.

Ὁ ἀνωτέρω κανὼν, ὃν ἐφηρμώσαμεν ἐπὶ τῶν κοινῶν ἐτῶν, πρέπει νὰ τροποποιηθῇ κατά τι προκειμένου λόγου περὶ ἔτους ἐμβολίμου. Τῷ ὄντι, ἐν ἔτει ἐμβολίμῳ, κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου ἡ τῆς Σελήνης ἡλικία ἰσοῦται πάντοτε τῇ ἐπακτῇ· ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον, 29 Φεβρουαρίου, ἡ αὐτὴ ἰσοῦται τῇ ἐπακτῇ κατὰ μονάδα αὐξημένῃ· αὕτη δὲ ἡ τελευταία ἡλικία, ἡ τῇ 29 Φεβρουαρίου συστοιχοῦσα, ἐπέχει τὸν αὐτὸν τόπον κατὰ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ἔτους, ὃν ἡ ἐπακτὴ εἰς τὰ κοινὰ ἔτη. Λοιπὸν, ἐν πάσει περιπτώσει, ὁ κανὼν ἐφαρμόζεται ὡς ἐξεφωνήθη, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ ν' αὐξάνηται ἡ ἐπακτὴ κατὰ μονάδα, προκειμένου λόγου περὶ ἡμέρας ἀνηκούσης εἰς ἔτος ἐμβόλιμον καὶ μεταγενεστέρας τῆς 29 Φεβρουαρίου.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΠΕΡΙΟΔΙΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΟΥ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ (*).

Σούριον.

—ooo—

Ἀθήνησιν, Ἰούνιος, 1846.

Je regardais longtemps troublé par ma mémoire
Derrière Sunium baisser le globe d'or,
Et quand fut obscurci l'antique promontoire
Le temple au ciel luisait encore.

P. LEBRUN.

Μεταξὺ τῶν τερπνῶν ἐνθυμήσεων τῆς μακρὰν τῶν πατρῴων δωμάτων ἀποδημίας, ὁ σπουδαστὴς καταλογίζεται ἀναμφιλέκτως καὶ τὰς ἤτοι πρὸς ἀναψυχὴν καὶ διακοπὴν τῆς τῶν μελετῶν μονοτονίας, ἢ πρὸς φιλολογικὴν περιέργειαν ἢ καὶ πρὸς συναμφότερον περιοδίας κατὰ τὴν περίχωρον τῆς διατριβῆς αὐτοῦ. Τοιαῦται περιοδεύσεις, παραμυθοῦσαι κατὰ πολὺ τὴν ἐκ τῆς στερήσεως τῆς πατρίας μελαγχολίαν, ἥτις παρατεινομένη ἢ σφοδρυνομένη λαμβάνει τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἠθικοῦ νοσήματος τοῦ καλουμένου νοσταλγία, ἐξασκοῦσαι τὸ σῶμα, καὶ πλουτίζουσαι τὸν νοῦν μετὰ παντοίων ἐντυπώσεων, παρατηρήσεων καὶ σκέψεων, καὶ τὸν κύκλον οὕτω τῆς γνώσεως ἐπεκτείνουσαι, ἀναφέρονται μετὰ παρέλευσιν μακρῶν ἐνιαυτῶν ὡς φαιδραὶ τῆς νεότητος ἐνθυμήσεις, ὡς τερπνὰ ἐπεισόδια τῆς μετὰ τῶν μουσῶν σοβαρᾶς ἐνηβήσεως.

Ἀλλ' εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις μαθητιῶντα, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν σπουδαστὴν τοῦ Πανεπιστημίου, αἱ περιοδίαι ἀποβαίνουσι τὰ μάλιστα λυσιτελεῖς καὶ ἀναγκαῖαι. Σχολαστικὸς δέ τις καὶ ἄντικρυς ἀπερίεργος φαίνεται ὁ εἰς μόνην τὴν ἄναυδον τῶν βιβλίων μελέτην περιοριζόμενος, καὶ καταρρίβων τοσαύτας ἀναψυχῆς ὥρας εἰς ἀνακαθάρισιν καὶ ῥύθμισιν πολλάκις μωρῶν σημειώσεων, ἀρκεῖται εἰς τὴν δι' αὐτῶν καὶ τῶν τοιούτων κατάγνωσιν τῶν ἐν ταύτῃ τῇ περικλεεῖ χώρᾳ μνημείων, ἅτινα εἰσὶν ἐπίσημα ἴχνη τοῦ φυγόντος τῆς ἀρχαίας μεγαλοφυΐας χρόνου. Ἀλλὰ περιττὸν νομίζω νὰ ἐνδιατρίψω περὶ τὴν ἐκ τῶν περιηγήσεων ὠφέλειαν, ὡς πάσης τῆς εἰς τοῦτο ἀντιρρήσεως γελοίας ἐξελεγχομένης.

Ἑπτὰ λοιπὸν συμποιηταὶ ἡμεῖς τοῦ Πανεπιστημίου ἠγέρθημεν τὴν β'. μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥραν τῆς ιή. τοῦ παρελθόντος Μαΐου, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐξυπνήσαντες σκοποῦ. Κρατοῦντες εἰς τὴν χεῖρα ὁδοιπορικὴν βακτηρίαν καὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου φέροντες ἕκαστος πήραν μεστὴν τροφίμων, ἐκινήσαμεν ἐκ τῆς Νεαπόλεως ἐν μέσῳ τῆς νυκτερινῆς μοναξίας, τῆς ὑλακῆς τῶν κυνῶν καὶ τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν περιπόλων. Τέρμα δὲ τῆς ὁδοιπορίας ὡρίσθη ἡ κώμη Κερατία.

Ἀλλὰ πρὶν προχωρήσω εἰς τὴν διήγησιν τῆς παρούσης ἐκδρομῆς, νομίζω δίκαιον νὰ σοὶ εἴπω, φίλε, δύω λέξεις περὶ τῶν συνοδιτῶν μου. Ἀγαθῇ τύχῃ πάντες οὗτοι ἦσαν συσπουδασταὶ, ἑτερόχθονες κατὰ τὴν ἤδη ἐν χρήσει κακόφημον διαίρεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐκ διαφόρων πατρίδων, ἴδιον καὶ οἰκεῖον ἔχοντες ἕκαστος φρόνημα, ἰδιάζοντα τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ἰδίαν ἕκαστος φυσιογνωμίαν. Πρὸς τούτοις ἤθελε σήμερον φαίνεσθαι πάντη περιττὸς ὁ σολώνειος νόμος, ὁ τὸ πάλαι ἐπιτιμῶν τὸν μὴ ἀνήκοντα εἴς τινα πολιτικὴν φατρίαν, ἀλλ' αἱρούμενον τὴν νωθρὰν οὐδετερότητα· διότι, χάρις εἰς τὸ καταφανὲς τῆς συνταγματικῆς μηχανῆς, μόνος ὁ μὴ ἔχων ὦτα δὲν ἀκούει τῶν λειτουργῶν τῆς πολιτείας τὴν πολυθόρυβον πορείαν, μόνος ὁ μὴ ἔχων ἐλευθέρου ἀνδρὸς καρδίαν δὲν αἰσθάνεται παλμὸν ὑπὲρ ταύτης ἢ ἐκείνης τῶν καλῶς διακεκριμένων καὶ μόνον πρὸν σωτήριον τοῦ κοινωνισμοῦ σκοπὸν ἐπαγγελλομένων πολιτικῶν φατριῶν. Ὅθεν, ἐὰν προσθέσῃς καὶ τὴν κατάταξιν ἑκάστου ἡμῶν εἴς τι τῶν τοιούτων κομμάτων, δύνασαι νὰ διαιρέσῃς εὐκόλως τὴν μικρὰν ἡμῶν φάλαγγα εἰς δύω ἄνισα καὶ ἀκορέστως φιλονεικοῦντα ἀλλήλοις τμήματα. Καὶ ἐπειδὴ συνέπεσεν ἐνταῦθα περὶ κομμάτων λόγος, ἃς ῥίψω τὴν λέξιν καὶ, μεταχειριζόμενος πρὸς διασάφισιν τῆς ἰδέας μου τὰς κυκλοφορούσας παρ' ἡμῖν κυριωνυμίας, ἃς εἴπω ὅτι, τὸ λεγόμενον Μαυροκορδατικὸν σύστημα, ἀντιβαῖνον κατὰ πολλὰς ἐπόψεις πρὸς τὸ λεγόμενον Κωλετικὸν, εἶναι κατὰ τοσοῦτον φίλον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν λογίων, καθ' ὅσον τὸ πρῶτον ὑπερασπίζεται καὶ περιποιεῖται τοὺς λογίους, ἀγαπᾷ τὴν φιλολογίαν καὶ ἐν γένει ἀντιπροσωπεύει κάλλιον τὰ συμφέροντα τῆς κοινωνικῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἐμῶν συνοδοιπόρων θεώρησε μᾶλλον μαυροκορδατίζουσαν, ἀλλὰ θεωρῶν πάντοτε τὸν μαυροκορδατισμὸν ἀλλότριον τοῦ φαναριωτισμοῦ, τοῦ ἰδιοτέλους ἐκείνου θεράποντος τῶν Τούρκων.

Ἀλλ' ἔτι εὐκρινέστερος χαρακτηρισμὸς τοῦ φοιτητοῦ εἶναι τὸ ἀμφίγνωμον καὶ τὸ φίλερι· ταῦτα δὲν εἶναι πάντοτε μομφῆς ἄξια· διότι ἐκ τῆς ἐλευθέρας συζητήσεως καὶ τοῦ βασανισμοῦ τῶν διαφόρων φρονημάτων καὶ κρίσεων ἀποστίλβει, ὡς γνωστὸν, ἰδέα ὑγιὴς καὶ ἀλήθεια ἐδραιοτέρα ἐνίοτε καὶ τῆς ὁμοφώνως ἀλλ' ἄνευ βαθυτέρας ἐξετάσεως εὐπροσδέκτου γενομένης. Πηγὴ δὲ τῶν διαφωνιῶν τοῦ σπουδαστοῦ εἶναι τὸ φιλότιμον, τὸ θερμουργὸν τῆς νεότητος, τὸ ζωηρὸν τῆς φαντασίας, ἐκτὸς ἐὰν αὗται προκαλοῦνται ἐκ τῆς περὶ τὴν ἰσχυρογνωμίαν γελοίας τινῶν κλίσεως, καὶ ἐκ τῆς κενοσπούδου φιλαυτίας.

Περὶ τὰς ὀρθρίας τῶν ἀλεκτόρων φωνὰς, ἤμεθα ἤδη μακρὰν τῶν Ἀμπελοκήπων, τοῦ ἀρχαίου δήμου τῆς Ἀλωπεκῆς, καὶ πάντες ἐβαδίζομεν εὔθυμοι καὶ εὐτραπέλως συνδιαλεγόμενοι. Ἐπέρασα, φίλε, μαγικωτάτας ἑσπέρας εἰς τὸν ἡμέτερον Βόσπορον, ἐνῷ ἔγραφα τὰς πλείστας τῶν Πρώτων Ποιητικῶν Ἐμπνεύσεων. Ἡ φαντασία μου κατε-

(1) Ἴδε Πανδώρ. φυλλάδ. τῆς 1 Ἰανουαρίου 1857.

πλήχθη ἀπὸ τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τῆς κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον νυκτερινῆς θαλασσοπορίας μου εἰς Ἄνδρον, ὅτε μόνος ἐγὼ μετὰ τοῦ πηδαλιούχου ἐκαθήμην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοιαρίου, ἠκροώμην τὸν συγαλέον καὶ μακρυνὸν στεναγμὸν τῶν κυμάτων τοῦ Αἰγαίου, ἐθεώμην τὴν μυριόφωτον λυχνίαν τῶν οὐρανῶν σελαγίζουσαν εἰς τοὺς αἰθέρας περὶ νύκτας μέσας, καὶ ἠσθανόμην διεγειρομένην φωνὴν ἐκ βαθέων τῆς ψυχῆς μου πρὸς δόξαν τοῦ πανσόφου ἀριστοτέχνου τοῦ Παντός. Ἀλλ' ἡ ἐαρινὴ αὕτη τῆς ὁδοιπορίας ἡμῶν πρωΐα παρεῖχεν ἄλλας συναρμογὰς εἰς τὴν ὅρασιν, ἄλλας γόητρα εἰς τὴν καρδίαν. Τὰ ὄρη τῆς Ἀττικῆς κλίνοντα ἐλαφρῶς τὰς ἀλληλοδιαδόχους τῶν κορυφῶν των καμπὰς, καὶ ἀπὸ τὸ φαιὸν εἰς τὸ ὑπόμελαν καὶ ἀπὸ τὸ ὑπόμελαν εἰς τὸ ὑποκυάνεον παραλλάσσοντα τὸ χρῶμα, τὰ μὲν ἐγγὺς, τὰ δὲ ἀπωτέρω, ἐκεῖνα δὲ ἤδη ἀπὸ τῶν πεδιάδων ἀναφαινόμενα τὰ πέρατα, περιελούοντο ὑπὸ τῆς διαφανοῦς καὶ κρυσταλλώδους Ἀττικῆς ἀτμοσφαίρας. Εἰς τὰ βάθη τοῦ οὐρανοῦ ἡ τῶν ἀστέρων χορεία ἀποστίλβουσα εὐφροσύνως, ὠχρία ἤδη καὶ ἡραιοῦτο· καὶ οἱ μὲν ὄπισθεν τῶν βουνῶν ἔδυον, ὁ δὲ αὐγερινὸς ἀνατέλλων ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὑμηττοῦ μᾶς προσεμειδία ἐρωτικῶς. Αἱ πεδιάδες καὶ οἱ πέριξ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν λόφοι, ἀνέπεμπον εὐωδίας θύμου, ἐλελιφάσκου καὶ ἀνθέων ἀγρίων, τὰ δὲ πτηνὰ, ἐξυπνῶντα ἤδη διεσκόρπιζον ἐκ διαλειμμάτων τῇδε κἀκεῖσε εἰς τῆς πρωΐας τὰς αὔρας μελῳδικὰ κελαδήματα.

Περὶ τὰ ἑξημερώματα παρημείβομεν τοὺς ἀνατολικοὺς τοῦ Ὑμηττοῦ πρόποδας, καὶ διὰ τῆς μεταξὺ τοῦ ὄρους τούτου καὶ τοῦ Πεντελικοῦ πλατείας εἰσόδου εἰσεβαίνομεν εἰς τὰς πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν τῶν ὀρέων ἐκτεινομένας μέχρι τῶν παραλίων πεδιάδας, αἵτινες περιλαμβάνουσι πολλὰς κώμας καὶ ἀγροὺς σιτοφόρους, καὶ ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ τὰ μεσόγεια τῆς Ἀττικῆς. Τὰς πρώτας δὲ τοῦ ἡλίου αὐγὰς ἐχαιρετίσαμεν καθήμενοι εἰς μάνδραν ποιμένων, προγευματίζοντες νωπὸν γάλα καὶ τυρὸν, καὶ τὸν πρῶτον οὕτω σταθμὸν μετὰ τετράωρον ὁδοιπορίαν ποιοῦντες.

Ἐντεῦθεν ὁδεύσαντες ἐρθάσαμεν μετὰ μίαν περίπου ὥραν εἰς τὸ χωρίον *Λιόπεσι* ἢ *Λιάπτσα* καλούμενον. Κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ δήμου Παιανίας (α), καὶ ἀπαρτίζεται ὑπὸ 50 ἢ 60 οἰκημάτων, μηδὲν περιεργείας ἄξιον παρέχον· οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου, λαλοῦντες τὸ πλεῖστον τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν, ἀγνοοῦσι βεβαίως ὅτι ἐκ τοῦ δήμου αὐτῶν κατήγετο ὁ εὐγλωττότερος τῶν ῥητόρων, ὁ Δημοσθένης. Ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς κώμης ταύτης ἐλάβομεν τὴν ἀμαζητὴν ὁδὸν, περιοριζομένην ἐντεῦθεν ἀπὸ ἀγροὺς μεστοὺς τῶν δώρων τῆς Δήμητρος, καὶ εἰς τοὺς φαιδροὺς ἀγρότας δαψιλῆ τὴν συγκομιδὴν προαγγέλλοντας. Προχωροῦντες δὲ ἀπηντῶμεν πενιχρὰ χωρίδια, εἰς τὰ ὁποῖα μόλις ἀναπαυόμενοι καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ καμάτου δίψαν καταπραΰνοντες, ἐρθάσαμεν περὶ τὴν 2 μ. μ. ὥραν εἰς τὴν κώμην *Μαρκόπουλον*, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ πάλαι ὁ δῆμος Ἀραφὴν, ἀνήκων εἰς τὴν φυλὴν Αἰγηΐδα. Ἡ κώμη αὕτη, ἱκανῶς μεγάλη, κεῖται εἰς τὰ κράσπεδα ὡραίων λόφων, καὶ αἱ λευκάζουσαι μακρόθεν ἀγροτικαὶ οἰκίαι αὐτῆς προσμειδιῶσιν εἰς τὸν διαβάτην. Παρελθούσης ὅμως τῆς ὥρας, δὲν ἐστάθημεν ποσῶς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ἐπὶ δύω ὥρας ἐκτεινομένην αὐτόθεν ὁδὸν μέχρι τῆς Κερατίας, εἰς ἣν τέλος ἐρθάσαμεν τὴν 4 μ. μ. ὥραν, ἀπηυδημένοι ἤδη ὑπὸ τοῦ μόχθου τῆς μονοτόνου ὁδοιπορίας τῶν πεδιάδων, καὶ τοι συνεχεῖς λοφιδίων σειραὶ διακόπτουσιν αὐτὰς πρὸς ἀπάτην καὶ τέρψιν τῆς ὁράσεως.

Ἐνταῦθα ἀναπαυθέντες ἱκανῶς ἐξήλθομεν ἵνα πορευθῶμεν εἰς ἐπίσκεψιν σπηλαίου μίαν ἀπέχοντος ὥραν ἀπὸ τῆς Κερατίας· ἀλλ' αἰφνιδίως τὰ τὸν ὁρίζοντα συγκαλύψαντα νέφη διεσχίζουσιν ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ ἀκούονται εἰς τὸ ὄρος, ῥαγδαῖος δὲ ὑετὸς ἐπισκήψας ὑποχρεοῖ ἡμᾶς νὰ ἐπανέλθωμεν ἱκανῶς βεβρεγμένοι. Ὅθεν ἀπεφασίσαμεν νὰ ζητήσωμεν κατάλυμα· ἀλλ' ἡ βροχὴ κωλύουσα πᾶσαν ἀναζήτησιν φιλοξένου στέγης, ἥτις ἢ δυσκόλως ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ, ἢ ἐὰν εὑρίσκετο ἐφαίνετο ἄπορον ἐὰν κατωρθοῦτο νὰ συνδιανυκτερεύσωμεν ἅπαντες, ἡ βροχὴ, λέγω, ἔλυσε πᾶν ζήτημα συνωθήσασα ἡμᾶς ἐντὸς τοῦ πρώτου ἀπαντηθέντος ἢ καὶ τοῦ μόνου καφενείου τῆς κώμης. Ἂν δὲ περιέργως πως ἐρωτᾷς καὶ πῶς διήλθομεν τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν νύκτα, ἰδοὺ, φίλε, ἡ ἀπόκρισις πρόχειρος καὶ λακωνικὴ ὅσον δίδεται. Κατὰ πρῶτον ὠφείλομεν νὰ δειπνήσωμεν· ἀλλ' ὁ κύριος τοῦ καφενείου μὴ ἔχων ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου του εἰμὴ καφὲ καὶ ζάχαριν, ὑπεχρεώθη νὰ ζητήσῃ χάριν ἡμῶν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς κώμης ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐδίσταζεν ἐὰν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ, ἑσπέρας ἤδη οὔσης σαββάτου, καὶ τῶν θυρῶν ὅλων κεκλεισμένων ἢ κλειομένων, ὡσανεὶ ἐσαββάτιζον οἱ κάτοικοι τῆς Κερατίας. Τέλος τὸ ζήτημα ἀπαιτοῦν ταχεῖαν τὴν λύσιν ἐλύθη· ὁ καφεπώλης κατώρθωσε νὰ εὕρῃ ὀρύζιον καὶ βούτυρον, καὶ ὁ φίλος μου Γ. Π . . . ἐμαγείρευσε μὲ ἀξιοσύστατον ἐπιτυχίαν ἀξιόλογον *πιλάφι*. Ἐννοεῖται ὅτι πάντες συνήλθομεν πέριξ τῆς μοναδικῆς τοῦ καφενείου ξυλίνης τραπέζης, καὶ ῥαιδροὶ τὴν ὄψιν ἐτιμήσαμεν τὸ πιλάφι· ἔχοντες δὲ καὶ οἶνον κυφράναμεν καὶ τὴν καρδίαν, πιστοὶ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ προφητάνακτος. Μετὰ τὸν δεῖπνον ἐλύθη ὁμοίως εὐκόλως καὶ τὸ περὶ ὕπνου ζήτημα· διότι δὲν ἐδυσκολεύθημεν νὰ τὸν ἐπιτύχωμεν ἐξαπλωθέντες περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐπὶ εὐρείας ψιάθου, καὶ ῥίψαντες ἐφ' ἡμῶν τὸ μοναδικὸν κάλυμμα ὅπερ ἠδυνήθη ὁ καφεπώλης νὰ μᾶς προμηθεύσῃ.

Τὴν ὑστεραίαν ἐξεγερθέντες ὑγιεῖς καὶ φαιδροὶ παρεσκευάσθημεν εὐθὺς νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ προμνησθὲν σπήλαιον, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ὁδεύσωμεν εἰς τὸ Σούνιον. Εἴχομεν ἡμέραν δροσερὰν, αἰθέρα διαυγέστατον, ὡραίαν αὐγὴν Κυριακῆς. Αἱ πεδιάδες ἀρδευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ὑετοῦ, καὶ θερμαινόμεναι ἀπὸ τὸν ἀναπείλαντα ἥλιον, ἀνέδιδον πανταχόθεν εὐωδὴ ἀναθυμίασιν. Οἱ κάτοικοι τῆς Κερατίας, κειμένης ὅπου τὸ πάλαι ὁ τῆς Λεοντίδος φυλῆς δῆμος Ποταμὸς (α), περίφημος διὰ τὸν ἐνταῦθα τάφον τοῦ Ἴωνος, καὶ συνισταμένης ἤδη ἐκ περίπου 200 οἰκιῶν, περιεφέροντο λευχειμονοῦντες εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ εἰς τὰ καπηλεῖα τῆς κώμης εὐθυμοῦντες καὶ διαλεγόμενοι οἱ πλεῖστοι ἀλβανιστί. Ἡ πρόσοψις τῶν χωρικῶν τούτων μᾶς ἐφάνη ἥμερος, ἄνευ ζωηρότητος καὶ ἄμοιρος κάλλους καὶ παρ' ἀμφοτέροις τοῖς φύλοις. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐλάττωμα προέρχεται ὡς εἰκὸς ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεως τῆς κώμης, κειμένης ἐπὶ κοιλάδος, πανταχόθεν σχεδὸν περικλείστου ὑπὸ βουνῶν, πολυδένδρου, καὶ, ὡς κοινῶς φημίζεται, γεννώσης περὶ τὸ θέρος πυρετώδη νοσήματα (β).

Ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς Κερατίας περὶ τὴν 8. ὥραν Π. Μ. καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ χωρικοῦ ἐρθάσαμεν μετὰ μιᾶς περίπου ὥρας περίπατον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου. Τοῦτο δὲ κείμενον ἐπὶ πλευρᾶς βουνοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν σειρὰν τοῦ ὄρους Λαυρίου, δὲν ἐγνωρίζετο, φαίνεται, ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς μηδαμοῦ ἀναφερόμενον, καὶ ὡς μὴ περιέχον ἴχνος τι ἀρχαιότητος, οὐδὲ ἐνθυμοῦμαι νὰ ἤκουσα ἢ ν' ἀνέγνωσά τι περὶ αὐτοῦ πώποτε· διὰ τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ εἴπω τι περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ. Ἐν τούτοις καταβάντες ἐντὸς τοῦ κοιλώματος τοῦ βράχου, εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ εἴσοδος, εἰσήλθομεν εἰς αὐτὴν καὶ κύπτοντες καὶ συνωθούμενοι μετὰ δυσκολίας, βοηθοῦντος ὀλίγον τοῦ ἀσθενοῦς φωτὸς τῆς εἰσόδου, προέβημεν εἰς τὰ ἔνδον τοῦ ἄντρου. Φοβερὰ κατ' ἀρχὰς μᾶς ἐφάνη ἡ θέα τοῦ ζοφεροῦ ἐκείνου ὑπογείου βαράθρου. Ἀλλ' ἀφοῦ ἠνάψαμεν δᾷδάς τινας, διεσκεδάσθη ὁπωσοῦν τὸ ἔρεβος· καιρατοῦντες σχοινίον, τὸ ὁποῖον ἐδέσαμεν εἰς τὴν εἴσοδον, ἐχωροῦμεν ἐνδοτέρω καὶ ἀφόβως πως περιεστρεφόμεθα εἰς τοὺς λαβυρινθώδεις τοῦ σπηλαίου διαδρόμους, τῶν ὁποίων τὴν διακλάδευσιν δὲν ἠδυνάμεθα βεβαίως διὰ τῶν ὀλίγων δαδίων μας νὰ ἐξετάσωμεν. Ὅθεν πιθανῶς ἀφήσαμεν στενωποὺς καὶ γωνίας ἀπαρατηρήτους· εὐχαρίστως ὅμως ἐστάθημεν ἱκανὴν ὥραν ἐντὸς τῆς εὐρυτέρας αἰθούσης, θεωροῦντες καὶ θαυμάζοντες τὴν μυστηριώδη τῆς φύσεως βιομηχανίαν, ἐντὸς τῆς σιγῆς καὶ τοῦ σκότους, τὰ φαντασιώδη καὶ περίεργα αὐτῆς παίγνια, δηλονότι τοὺς σταλακτίτας, ἀποστίλβοντας εἰς τὰ φῶτα τῶν λαμπάδων, καὶ ἤδη μὲν παρομοιάζοντας μὲ κιονόκρανα ἀκαταλήπτου κόσμου, ἤδη δὲ μὲ ἀνδριάντας Νυμφῶν ἢ Πανός, καὶ ἄλλοτε ἐμφαινομένους ὡς πολύπτυχα παραπετάσματα ὑπογείου ναοῦ. Περιπλανηθέντες δὲ, καθ' ὅσον τὰ φῶτα καὶ τὸ σχοινίον συνεχώρουν, ἐντὸς τοῦ περιέργου τούτου σπηλαίου, ἐξήλθομεν γεγηθότες εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἐντεῦθεν δὲ καταβάντες εἰς τὴν Κερατίαν, ἀνεχωρήσαμεν αὐτόθεν περὶ τὴν 11 ὥραν Π. Μ. εἰς τὸ Σούνιον.

Ἡ ὁδὸς εἶναι ἴση καὶ εὐχάριστος μέχρι τῶν παραλίων. Διήλθομεν ἱκανῶς ὡραίους κήπους καὶ ἀγροὺς μαρτυροῦντας τὴν φιλοπονίαν τῶν χωρικῶν· ἀλλὰ καθ' ὅσον ἐπλησιάζομεν καὶ παρηκολουθοῦμεν τοῦ Λαυρίου τοὺς πρόποδας, ἡ ὁδὸς ἀπέβαινεν ἀνώμαλος καὶ ἐνίοτε τραχεῖα, τὰ δὲ πέριξ ἐφαίνοντο μεστὰ ἐρημίας καὶ σιωπῆς. Μετὰ δὲ τρίωρον περίπου πορείαν μᾶς κατέλαβε βροχὴ παρὰ τὴν ἀκτὴν, καὶ ἵνα καταφύγωμεν ὑπὸ σκέπην, κατεφύγαμεν εἰς πλησιόχωρον κωμίδιον, τὸ ὁποῖον ὅμως φέρει μέχρι τῆς σήμερον τὸ ἀττικὸν ὄνομά του Θωρικός. Ἐνταῦθα ἐπεσκέφθημεν τὰ ἐρείπια θεάτρου ἀρχαίου, καὶ ναοῦ δωρικοῦ, μαρτυροῦντα τὴν ἀρχαίαν τοῦ εἰς τὴν Ἀκαμαντίδα φυλὴν ἀνήκοντος τούτου δήμου ἀξιολογότητα. Κατὰ δυστυχίαν δὲν κατωρθώσαμεν νὰ συνεννοηθῶμεν μετ' οὐδενὸς τῶν 20 ἢ 30 ἀλβανογλώσσων κατοίκων τοῦ Θωρικοῦ περί τινων ἀναγκαίων ἡμῖν πραγμάτων. Ἐπὶ τέλους μετὰ δυσκολίας ἐννόησαν μὲν οὗτοι ὅτι ἐζητοῦμεν τρόφιμά τινα καὶ ἡμιόνους, ἀλλὰ παρετηρήσαμεν ὅτι διηρεθίσθη ἡ ὕπουλος κερδοσκοπία των· διότι τὰ μὲν τρόφιμα ἠγοράσαμεν ἀρκετὰ ἀκριβά, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ ἀγώγιον ψωραλέων τινῶν ἡμιόνων δὲν ἐσυμβιβάσθημεν, καθότι οἱ χωρικοὶ οὗτοι ἐμόρφωσαν ἐκ πείρας τὴν ἰδέαν, ὅτι ἄνθρωποι οἵτινες προτίθενται νὰ ἐπισκεφθῶσι τὰ παλαιὰ κτίρια ὁδεύοντες ἐπὶ τετραπόδων, δὲν δύνανται νὰ ἦναι εἰμὴ εὐρωπαῖοι περιηγηταὶ, τοὐτέστι *μελόρδοι*.

Ὅθεν ἀποχαιρετίσαντες τοὺς βαρβαροφώνους τούτους χωρικοὺς ἐξηκολουθήσαμεν, μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς βροχῆς, τὴν ὁδὸν ἡμῶν, καὶ μετ' ὀλίγον εἰσήλθομεν εἰς τὰς ἀτραποὺς τοῦ ὄρους Λαυρίου, δασώδεις, ἀγρίας καὶ περιεχούσας ἀναμριβόλως ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας καταφύγια κλεπτῶν καὶ κρύπτας τῶν παραπλεόντων τὸ Αἰγαῖον πειρατῶν. Καὶ ἤδη μὲν ὡδεύομεν εἰς ἔδαφος κεκαλυμμένον ἀπὸ συντρίμματα κεκαυμένων μετάλλων τῶν αὐτόθι ἀξιολόγων τὸ πάλαι ἀργυρούχων μεταλλείων· ἀλλ' ὡς φαίνεται πρὸ μακρῶν χρόνων ἐξηντλημένων· ἤδη δὲ διηρχόμεθα δρομαίως κεχερσωμένας γαίας καὶ λόφους δασοσκεπεῖς, μηδὲν ἕτερον καθ' ὁδὸν ἀπαντῶντες εἰμὴ εὐάριθμα ἐρείπια μαρτυροῦντα, ὅτι τὸ πάλαι τὰ πέριξ ταῦτα κατῴκουν οἱ δοῦλοι μεταλλευταὶ τῶν ἀργυρείων τοῦ Λαυρίου (α).

Φθάσαντες τέλος εἰς ἄκραν τινὰ, ἐξαίφνης ἠτενίσαμεν εἰς τὰ βάθη τοῦ ὁρίζοντος τὸν ναὸν τῆς

(1) Antiquités hllen. par M. A. Rangabé, p. 27.

(α) Στράβ. 9. 1. 22. — Antiquités hellén. par M. A. Rangabé, p. 329.—Οἱ ἐκδόται τῆς ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κούμα μεταφρ. τῆς Γεωγραφ. Α. Βάλβη, Τόμ. 1. σ. 196 ἐσφαλμένως θέτουσι τὸν δῆμον Θορικὸν ἐν τῇ θέσει τῆς νῦν Κερατίας.

(β) Τὸ δυσάρεστον τοῦτο προϊὸν τῆς Κερατίας, ἐγεύθη καὶ ὁ Κ. Chateaubriand ὅπως ἀναφέρει εἰς τὴν κομψὴν αὐτοῦ περιήγησιν. Id. Itinéraire de Paris à Jérusalem. Tom. 1 p. 204. ἐκδ. Βρυξελλῶν.

(α) Ἀθην. Δειπνοσ. V. 6. 272.

Σουνιάδος Ἀθηνᾶς. Ἡ στιγμὴ ἐκείνη ἦτο εὐφρόσυνος, φίλε, διότι εἴδομεν συγχρόνως τὸ τέρμα τῆς μακρᾶς ἡμῶν πεζοπορίας. Μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἐφθάσαμεν ὑπὸ τὸ μαρμάρινον περιστύλιον τοῦ ναοῦ. Ἦτο 5 ὥρα Μ. Μ.

Ὁ ναὸς οὗτος, (καὶ ἃς προσθέσω κ' ἐγὼ δύω λέξεις περὶ αὐτοῦ ἐνταῦθα χάριν τῆς συναφείας τοῦ λόγου), κείμενος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Σουνίου ἀκρωτηρίου, ἐνθα ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἀκρόπολις τοῦ ὁμωνύμου δήμου (α), ἀνήκει διὰ τῆς ἐργασίας τὸ ἀρχαϊκὸν εἰς παλαιοτέραν τῆς τοῦ Περικλέους ἐποχήν (β). Ὁ κόσμος τοῦ ναοῦ ἦναι δώριος, οἱ δὲ κίονες αὐτοῦ ἔχουσι 16 διαζώσματα, ἐνῷ ἐπὶ τῶν ἄλλων δωρίων κιόνων μετρῶνται 20 ἢ 24. Κατὰ τὸ σύνολον ὁμοιάζει τὸν Παρθενῶνα. Τοῦ περιωνύμου καὶ διὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ θαυμαστοῦ ναοῦ ἵστανται εἰσέτι ὄρθιοι δεκατέσσαρες κίονες Παρίου μαρμάρου, καὶ μέρη τινά, τῶν ἐπιστυλίων καταπεσόντα ὑπὸ τοῦ χρόνου. Αἱ δὲ τρικυμίαι, οἱ ἄνεμοι, οἱ ὄμβροι καὶ αἱ ἅλμυραι τῆς θαλάσσης ἐξατμίσεις, ἐξακολουθοῦσιν ἀνέκαθεν τὴν καταστρεπτικήν των ἐργασίαν κ' ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτων.

Ἐνταῦθα, φίλε, ὅ,τι ἕκαστος ἡμῶν ἠσθάνθη, καὶ ὁποίαν ἔλαβε πτῆσιν ἡ φαντασία ἑκάστου, δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμὲ νὰ εἴπω. Πάντες διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπεχειρίσθημεν τὴν μακρὰν πεζοπορίαν, καὶ πάντες ἐπίσης ἐγιλοξενήθημεν ὑπὸ τὸ σεπτὸν τοῦτο τῆς Ἀθηνᾶς σκήνωμα· πάντες ἑπομένως ἐτέρφθημεν.

Τὰ βιβλία τῶν περιηγητῶν, οἵτινες ἐκ περάτων τῆς γῆς ἐπεσκέφθησαν τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, περιέχουσι καὶ τοῦ ναοῦ τούτου ἀκριβεστέραν ἀναμφιβόλως περιγραφὴν, καὶ τελειοτέραν τῶν διαστάσεων αὐτοῦ καταμέτρησιν. Οἱ ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι ἐπορίσθησαν ἐνταῦθα ἐμπνεύσεις ἀξίας ζωῆς (γ). Οἱ διαβαίνοντες ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ναῦται διηγήθησαν εἰς τοὺς περὶ αὐτοὺς τὰς τρικυμίας τῆς ἄκρας ταύτης, καὶ τὰς ἀπαισίας ἐμφανίσεις τῶν εἰς τὰς πέριξ σπηλάδας καὶ τὰ γείτονα δάση ἐμφωλευόντων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως πειρατῶν. Τί ἀπομένει λοιπὸν εἰς ἐμὲ, ταπεινὸν προσκυνητὴν τῶν μνημείων τῆς προγονικῆς δόξης, νὰ προσθέσω ἐνταῦθα; Οὔτε πρόθεσιν συνέλαβον τοιαύτην, οὔτ' ἐπορεύθην νὰ ἐγχαράξω τὸ ὄνομά μου, μάταιον παίγνιον τῶν ἀνέμων, ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν κιόνων, ὅπου ἀπήντησα ἐγκεχαραγμένα ἄγνωστα ἀγνώστων ὀνόματα. Ἐπορεύθην ἁπλῶς πρὸς περιοδίαν, καὶ εἰς τὴν σκιὰν τῶν ἐνδόξων ἐρειπίων ἐσκέφθην ἢ ὠνειροπόλησα. Καὶ ὅτε, ὦ φίλε ἀναγνῶστα, μετά τινα ὥραν σταθεὶς μόνος ἐπὶ βράχου ἐσταύρωσα τὰς χεῖρας, καὶ τὰ βλέμματα περιέφερον ἐπὶ τῶν λευκῶν ἐκείνων λειψάνων τοῦ ναοῦ· ὅτε διὰ τῶν πτερύγων τῆς φαντασίας μετέβην εἰς τοὺς λαμπροὺς τῆς Ἑλλάδος χρόνους, καθ' οὓς αἱ θεότητες ᾤκουν τὰ τεμένη αὐτῶν νεοτευχῆ καὶ εἰσέτι στίλβοντα ἀπὸ τὴν γλυφίδα τῶν Φειδιῶν, τῶν Πολυγνώτων καὶ τῶν Μυρώνων, καὶ ἀπεδέχοντο, θεσπέσιόν τι προσμειδιῶσαι, τὰς εὐχὰς καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν μετ' εὐλαβείας προσερχομένων εἰς τοὺς βωμοὺς αὐτῶν, τὸν ναὸν τοῦτον ἐφαντάσθην ἀκτινοβολοῦντα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀκρωτηρίου, καὶ οἰωνεῖ δεσπόζοντα καὶ προστατεύοντα τὰ πέριξ μεστὰ κατοίκων καὶ οἰκοδομημάτων (α), τῶν δὲ ναυτιλλομένων ἐπισύροντα τὸ σέβας καὶ τὸν θαυμασμὸν, καὶ εὐσεβοῦς μελῳδίας πληροῦντα τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων καὶ τῆς ἀπογαίου αὔρας ᾀδόντων ἐλευθερίας ᾄσματα. Ἐκεῖ παρὰ τὸ πρανὲς τοῦ λόφου ἀνεπόλησα τὸν θεῖον Πλάτωνα καθήμενον ἐπὶ τῆς χλόης, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ φίλων ὁμιλητῶν (β), καὶ ἐνώπιον τοῦ μεγαλοπρεποῦς ὁρίζοντος διαλεγόμενον μετ' αὐτῶν, καὶ τὰς βαθείας αὐτοῦ μελέτας διακοινοῦντα πρὸς τοὺς ἐνθέρμους ὀπαδοὺς τῶν φιλοσοφικῶν δογμάτων του, καὶ τὴν μυστηριώδη τῆς ψυχῆς του φωνὴν ἀποκαλύπτοντα, καὶ τοὺς διαπύρους αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς ἀνυψοῦντα πρὸς τὸν γαλήνιον οὐρανόν! Ἀκολουθοῦσα τὴν φορὰν τῶν χρόνων ἡ φαντασία μου διῆλθεν ἀκλεεῖς τοὺς δούλους τῆς Ἑλλάδος χρόνους, ἐπεθεώρησε βιαίως τὸ νεαρὸν ἀλλὰ πλῆρες ἀγλαῶν ἐλπίδων ἐνεστὼς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, καὶ ἀπὸ σκέψεως εἰς σκέψιν, ἀπὸ ἀναμνήσεως εἰς ἀνάμνησιν ἐστάθη ὅπου καὶ τοῦ χρόνου τὸ ὀξὺ δρέπανον, ὅπου καὶ ὁ δαίμων τῶν ἐρειπίων!.. Ὦ φίλε, θεῖός μοι ἐπῆλθεν ὄνειρος! ἡ ψυχή μου κυφρανθη, καὶ ἀκορέστως ὕστερον ἐθεώρησα τὰς κορυφὰς τῶν πέριξ νήσων, κυανᾶς καὶ ζωγραφικῶς ἀνυψουμένας εἰς τὰ βάθη τοῦ ὁρίζοντος, τὴν νῆσον τῆς Ἑλένης μὲ τὰς ὁμηρικὰς αὐτῆς ἀναμνήσεως, τὴν Κέαν πατρίδα τοῦ Σιμωνίδου, καὶ μακρόθεν τὰ ὄρη τῆς Εὐβοίας καὶ ἄλλων νήσων. Ἐν τούτοις ἔδυεν ὁ ἥλιος ὑπερηφάνως εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὅτε παρεσκευάσθημεν ἵνα ἀναχωρήσωμεν, ἀπεχαιρέτισα μὲ δάκρυ εὐφροσύνης τὴν σπανίαν ἐκείνην τοποθεσίαν καὶ τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς θεᾶς τῆς σοφίας.

Κατηρχόμεθα τὴν κρημνώδη ἀτραπὸν τοῦ ἀκρωτηρίου, ὁ ἄνεμος ἐθορύβει εἰς τὸ περιστύλιον τοῦ ναοῦ, καὶ τὰ πάντα ἀπέβαινον ἔδημα καὶ σοβαρά. Ῥίπτων πρὸς τὰ ἐρείπια τελευταῖον βλέμμα, ἐνθυμήθην τὸν ἡδύφωνον ἀοιδὸν τῶν Μαρτύρων, ὅστις κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα τὴν ῥάβδον τοῦ προσκυνητοῦ ἐσπέραν τινὰ φθινοπωρινὴν τοῦ 1806, περιβεβλημένος τὸν μανδύαν του διενυκτέρευσε μόνος ὑπὸ τὰς στήλας τοῦ ἐρήμου ναοῦ. Τί ἐμελέτησε τὴν νύκτα

(α) Ἀθην. Δειπν. αὐτόθι.

(β) Ἀρχαιολογ. Α. Ῥοσσίου, σελ. 130.

(γ) Ὁ φίλος τῆς Ἑλλάδος Chateaubriand τὸν ναὸν τοῦτον ἔθεσεν ὡς τέρμα τῆς ἐν Ἑλλάδι περιηγήσεώς του. Τίς δὲν ἀνέγνωσε τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Itinéraire; — Κατὰ τύχην ἀπήντησα τὰς ἑξῆς λέξεις εἰς τὴν Γεωγραφ. Βάλβη μετάφρ. Κ. Κούμα, τόμ. Γ. σελ. 197. « Ἀπ' ἐδῶ (δηλ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου) ἐθεώρει ὁ Ξέρξης τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν!!.»

(α) Στράβ. § 1. 21.

(β) Voyage de Jeune Anacharsis, chap. XL.

ἐκείνην ὁ κλεινὸς περιηγητὴς, καὶ ποία ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος ἐφάνη εἰς τὴν ὄψιν τοῦ φιλελευθέρου ποιητοῦ περὶ μέσας νύκτας, σὲ παραπέμπω καὶ αὖθις, φίλε εἰς τὴν εὐρραδῆ περιήγησιν αὐτοῦ.

Περαίνω τέλος τὴν μακρὰν ἐπιστολήν. Ἐπεστρέψαμεν νυκτερινοὶ εἰς τὴν Κερατίαν, καὶ τὴν ὑστεραίαν εἰς Ἀθήνας. Ἡ περιοδία ἡμῶν αὕτη ὑπῆρξεν ἐπίμοχθος καὶ μακρὰ, καὶ ὁ μὲν πόνος τοῦ σώματος διεσκεδάσθη, ἀλλ' ὁ σκοπὸς ἡμῶν ἐξετελέσθη, εἰς δὲ τὴν μνήμην διατελεῖ ἀγήρατος καὶ καθαρὰ ἡ ἐνθύμησις τῆς περιηγήσεως ταύτης. Χαῖρε!

Χ. Α. ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ.

—o—

Ἐπειδὴ δὲ ἐσχόλαζεν ἡ Συνέλευσις (*) ἀπὸ τῆς 16 Ἀπριλίου, ἀπεφασίσαμέν τινες νὰ συνεορτάσωμεν τὸν Ἅγιον Γεώργιον πανηγυρικώτερον καὶ μετά τινος μεγαλοπρεπείας, τιμῶντες οὕτω τὸν Καραϊσκάκην καὶ εὐχόμενοι ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως τῶν ἀγώνων αὐτοῦ. Ὡς οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι προσριλοῦς ψυχορράγοῦντος ἱστάμενοι, οὐχ ἧττον καὶ αὐτοὶ ἀγωνιῶντες, περὶ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, προσηλοῦσι πάντες τὸ βλέμμα εἰς τὸν ἰατρὸν ἀπ' αὐτοῦ καὶ μόνου προσδοκῶντες βοήθειαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἱστάμενοι τότε περὶ τὸν κράββατον τῆς φιλτάτης Ἑλλάδος ἀποκαμούσης μετὰ μακρὰν καὶ ἐνσγώνιον πάλην, ἠτενίζομεν τὴν ψυχὴν ἔχοντες εἰς τὰ χείλη πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, ὡς πρὸς μόνον δυνάμενον ν' ἀναστήσῃ αὐτήν. Πᾶσα λοιπὸν ἀπόδειξις τῆς πεποιθήσεως ταύτης, καὶ πᾶν τεκμήριον ἀγάπης καὶ πίστεως πρὸς τὸν γενικὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀρχηγὸν, ἔστωσαν καὶ ἐλάχιστα, ἐνομίζοντο παρὰ πάντων ὡς ἐνίσχυσις τῶν πόνων τοῦ μεγάλου ἐκείνου στρατιώτου.

Τοιοῦτον σκοπὸν εἶχε καὶ τῶν δέκα ἡ δώδεκα ἡμῶν ἡ συνεόρτασις· εἰς τί δὲ συνίσατο ἡ λαμπρότης αὐτῆς;

Καὶ πρῶτον μὲν ἐξεγερθέντες ὄρθρου βαθέως παρεστάθημεν εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ ἀγροίκῳ τοῦ χωριδίου ναῷ. Οἱ πληρεξούσιοι καὶ πάντες οἱ κάτοικοι συμπαρίσταντο μετὰ κατανύξεως. Καὶ ὅτε ὁ λευχείμων λεβίτης, φέρων εὐλαβῶς τὰ Ἅγια ἔστη ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀνυψώσας πρὸς οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς εὐχήθη ὑπὲρ τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μαχομένων, ἡ μήπω κεκμηκυῖα ὅρασίς μου εἶδε καταῤῥέοντα τὰ δάκρυα τῶν περιεστώτων, καὶ τὴν ἀκοήν μου προσέβαλε τοῦ γυναικωνίτου ὁ κοπετός. Πατρίδα, γονεῖς, τέκνα, συζύγους, ἀδελφοὺς, πάντα, πάντα τὰ φίλτατα τῆς καρδίας ἡμῶν ἐβλέπομεν τὴν ὥραν ἐκείνην κρεμάμενα εἰς χεῖλος βαράθρου ἀχανοῦς, καὶ μόνον, μόνον ἐκεῖνον οὔτινος τὸ σῶμα ἐβάσταζεν ὁ γέρων ἱερεὺς, ἰσχύοντα νὰ τὰ σώσῃ!

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας, ὅτε ἐξελθόντες τοῦ ναοῦ οἱ πιστοὶ προσηγόρευον ἀλλήλους εὐχόμενοι καὶ τέλος τῶν δεινῶν τῆς πατρίδος, εἶδον ἀσυνήθη φαιδρότητα εἰς τὰ πρόσωπα ὅλων· ἐνόμιζες ὅτι ἀληθῶς κατέπαυσαν τὰ δεινὰ ταῦτα. Τοιαύτη ἡ παραμυθία τὴν ὁποίαν ὡς βάλσαμον ἐπιχέει ἡ ἐκκλησία εἰς τὰς καρδίας, ἐν ὥρᾳ μάλιστα κινδύνου! Τὸ θυσιαστήριον, αἱ εἰκόνες, ὁ ἱερεὺς, τὰ θεῖα λόγια, τὸ μυστηριῶδες καὶ ὑπερρυὲς τῆς μυσταγωγίας, ἡ πέριξ σιωπὴ, ὡς καὶ αὐτὴ τοῦ ναοῦ ἡ εὐωδία, ἀποσπῶσι τὸν νοῦν σου ἀπὸ τῶν ἐπιγείων, καὶ μετάρσιον φέρουσιν αὐτὸν εἰς κόσμον ἐλπίδος, πίστεως καὶ ζωῆς. Πᾶς φόβος ἐκλείπει τότε ἀπὸ τῆς καρδίας σου· διότι ἡ ἀήττητος χεὶρ τοῦ ἄνωθέν σου Παντοκράτορος σὲ καλύπτει· διότι ἡ πυρίνη ῥομφαία τοῦ ἀντικρύ σου Ἀρχαγγέλου διώκει μακρὰν τὸν πολέμιον.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν, μακρὰν τῆς πατρίδος, μακρὰν τοῦ ζωογόνου θάλπους τῆς μητρικῆς ἀγκάλης, περιφερόμενος ξένος ἐν μέσῳ ξένων, εἰσέρχεσαι εἰς Ἐκκλησίαν, ἄφατος τῳόντι ἡ παραμυθία ἡ κατακλύουσα τὴν καρδίαν σου· διότι ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, δὲν εἶσαι πλέον ξένος.

Ἔπειτα, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, μετέβημεν εἰς τόπον τὸν ὁποῖον ἀπὸ τῆς προτεραίας εὔχομεν ἐκλέξει ἵνα συνευωχήσωμεν. Ὁ τόπος οὗτος, ἄνωθεν κείμενος τοῦ χωρίου, πρὸς τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους, ἐσκιάζετο οὐχὶ ὑπὸ δένδρων, ἀλλ' ὑπὸ βράχου ἀποτόμου καὶ ἀποτόμως προκύπτοντος· ὑπ' αὐτὸν δὲ συνελθόντες συνεσκευάζομεν χαριεντιζόμενοι καὶ ὑποσυρίζοντες τὴν τράπεζαν, ἐνῷ ἡ κνίσσα τοῦ ὀπτωμένου ἐκεῖ πλησίον ὀβελίου ἀμνοῦ

« οὐρανὸν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ »,

καὶ διωκομένη ὑπ' αὔρας ζεφυρίτιδος, ἤρχετο κνίζουσα τοὺς λαιμαργοῦντας ὀσφραντῆρας ἡμῶν, οὐχὶ τεσσαρακονθήμερον ἀλλ' ἐτήσιον διερχομένους τὸ τῆς νηστείας πέλαγος.

Ὁποία δὲ ἡ τράπεζα καὶ τίνα τὰ παρατεθέντα;

Τράπεζα μὲν ἦν αὐτὸς τῆς Δήμητρος ὁ θαλερὸς τάπης, ἐφ' οὗ κατακλιθέντες διεσταυρώσαμεν τοὺς πόδας, τρυβλία δὲ φύλλα χλοερὰ ἅτινα ἐκόψαμεν ἀπὸ τῶν παραφυομένων θάμνων καὶ δενδρίων, μάχαιραι καὶ περόναι τὰ δέκα ἑκάστου δάκτυλα, καὶ σιτία ὁ μοσχοβόλος ὀβελίας καὶ κάδος μέγας ὀξυγάλακτος. Εἴχομεν δὲ καὶ ῥητινήτην

« ἡδὺν, ἀκηράσιον, θεῖον ποτὸν, »

καὶ τὸν εἴχομεν ἄφθονον, διότι ὁ δωρήσας αὐτὸν συμπότης, χωλὸς μὲν τὸν πόδα, ἀρτίους ὅμως φιλῶν τοὺς βακχείους καὶ ὑποβακχείους πόδας τῶν στί-

(*) Ἡ ἐν Τροιζῆνι.

Ἕλλην στρατιώτης.

χων δι' ὧν κατεπόντιζε μᾶλλον ἢ κατεκήλει τὰς ἀκοὰς ἡμῶν, ἀνεφώνει συχνὰ πυκνὰ κατὰ πᾶν νέον ἀναγαργάρισμα· « *οἶνου μὴ παρεόντος ἀτερπέα δεῖπνα τραπέζης.* »

Πρὶν δὲ καθήσωμεν, προέτεινέ τις νὰ ὀνομάσωμεν συμποσίαρχον· καὶ ἐπειδὴ ἔτυχε ν' ἀγαπῶμεν πάντες, ἀπορῶ πῶς, τὴν τάξιν, ἐδέχθημεν τὴν πρότασιν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ ἄνδρα « *ἀβασκάντως ῥῆνα τρίπηχυν ἔχοντα* » κατὰ τὸν ἐπιγραμματοποιόν, τῆς ὁποίας ὁ κωδωνόκροτος ῥόγχος ἐκάλει τοὺς ἀτακτοῦντας εἰς τὰ καθήκοντά των.

Μόλις δὲ ἐσφραγίσθημεν διὰ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἦλθε σπεύδων ὁ φουστανελοφόρος ὁπτανεὺς, καὶ παρέθηκε τὸν ὀβελόν. Γονυπετήσας δὲ καὶ κυρτωθεὶς ἐπ' αὐτοῦ, διέτεμνε τὸ ἀρνίον ἀντὶ κοπίδος διὰ τῶν χειρῶν, καὶ ἔλειχεν, ὁσάκις ἐκαίοντο, τοὺς δακτύλους, ἢ καὶ συνέθλιβε τὸν λοβὸν τοῦ ὠτίου αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἀπέμασσε πολλάκις τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς φουστανέλας του, τῆς ὁποίας αἱ παρυφαὶ, Κύριος οἶδε πόσα ἔκρυπτον στίφη ἀναιμάκτων ζωϋφίων.

Ἡμεῖς δὲ τανύσαντες τὰ ὄμματα ἐτηλεσκοποῦμεν λαγνίστατα τὰ κοπτόμενα, ἕως οὗ ὑποστηρήναντος τοῦ συμποσιάρχου τὸ εἰς ἕρδον, ὡρμήσαμεν ἀκάθεκτοι ὡς ἐπὶ μάχην καρτερὰν ἐπ' αὐτά. Καὶ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν δὲν ἤκουες, ἀντὶ ἀσπίδων δούπου καὶ παιάνων καὶ ἀλαλαγμῶν, εἰμὴ ὀδόντων πάταγον καὶ ῥωθώνων μυχθησμὸν καὶ χειλέων κελάδημα· οὐδὲ ἔβλεπες εἰμὴ χεῖρας δι' ἠλεκτρικῆς κινουμένας δυνάμεως καὶ μεταφερούσας χαρᾶς εὐαγγέλια εἰς τὰ στόματα, πλουσιοπάροχα, λέγω, τεμάχια ἄρτου καὶ κρέατος.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην προσβολὴν ὁ συμποσίαρχος ἀνακύψας ἐπέταξεν ἀνακωχὴν, καὶ σπονδὰς πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτῆς. Τότε ὁ παῖς περιέφερε κύκλῳ μεσόμφαλον βομβυλιὸν, τὸν ὁποῖον ἐλάβομεν ἕκαστος κατὰ σειρὰν, καὶ εὐχηθέντες *καλὴν ἐλευθερίαν* ἀνεγαργαρίσαμεν βλέποντες πρὸς οὐρανόν· τινὲς δὲ καὶ ἐκυλικηγόρησαν πρὸ τῆς φιλοτησίας, συστήσαντες ὁμόνοιαν ἄνευ τῆς ὁποίας ἀδύνατον, ἔλεγον, νὰ τελεσφορήσῃ ὁ ἀγών. Καὶ τραπέντες ἐκ νέου ἐπὶ τὸν ἀμνὸν, ἐθοινησάμεθα, ὡς τοῦ μύθου ὁ ἀετὸς τὰ τέκνα τῆς ἀλώπεκος, πάσας τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ πολλάκις γεμισθέντα τὸν βομβυλιὸν ἐκενώσαμεν. Ἐκενώσαμεν δὲ καὶ τὸν μέγαν κάδον μεταβαλόντες εἰς μιστύλην, δι' ἔλλειψιν κοχλιαρίων, τὸν ἄρτον ἡμῶν, καὶ *μιστυλησάμενοι ἀμφιν χειροῖν*, οὐχὶ *τῶν δημοσίων*, ὡς θὰ ἔλεγε σήμερον ὁ Ἀριστοφάνης διὰ πολλοὺς ἐξ ἡμῶν, ἀλλὰ τοῦ ὀξυγάλακτος. Καὶ οὕτω χορτασθέντες ἐπεδόθημεν, κατὰ τὸ ἔθος, εἰς ψαλμοὺς, παιανίσαντες ἐπίσης κατὰ σειρὰν, ὁ μὲν τὸ *Λαμπρὰ Ἑλλὰς*, ὁ δὲ τὸ *Τί καρτερεῖτε*, ὁ τρίτος τὸ *Ἕλληνες συμπατριῶται*, καὶ ἄλλος ἄλλο, ἐκ τῶν πολλῶν ᾀσμάτων ἅτινα οὐδεὶς ἐνθυμεῖται σήμερον, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα συνέταττε τότε τῶν Ἑλλήνων ὁ ἐνθουσιασμός. Ἀλλὰ καὶ ἀνακλιθέντες ἐμουσικευόμεθα, ἕως οὗ, καθεσθέντος τοῦ ὕπνου ἐπὶ τὰ βλέφαρα ἡμῶν, αἱ φωναὶ ἐγένοντο μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπονώτεραι, καὶ ἐπὶ τέλους ἐξέπνευσαν.

Ὁποῖοι ἄρα ὄνειροι ἐπεσκέφθησαν ἡμᾶς; δὲν ἐνθυμοῦμαι· ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι μόλις ἀφυπνισθέντες εἴδομεν ἄγγελον ἀληθῶς μελανοπτέρυγα ἐρχόμενον μετὰ σπουδῆς, καὶ κομίζοντα τὴν τρομερὰν ἀγγελίαν ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἐφονεύθη!

Οὐδενὸς ἡ καρδία συγκατετίθετο νὰ πιστεύσῃ τὴν ἀπαισίαν ταύτην εἴδησιν, τοσαύτην εἴχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἦν τὸ τελευταῖον ὄργανον δι' οὗ ἡ θεία πρόνοια συγκατένευσε νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὅτε καταβαίνοντες δρομαῖοι εἰς τὸ χωρίον εἴδομεν μακρόθεν τοὺς πληρεξουσίους σεσωρευμένους καθ' ὁδὸν, ὅτε πλησιάσαντες εἴδομεν αὐτοὺς κατηφεῖς καὶ δακρύοντας, πᾶς δισταγμὸς ἐξέλιπε. Καὶ ὅτε τὴν ἐπιοῦσαν ἐξεγερθέντες ἀπὸ πρωΐας συνερρεύσαμεν οἱ μὲν εἰς τοῦ προέδρου τῆς συνελεύσεως Σισίνη, οἱ δὲ εἰς τοῦ γέροντος Κολοκοτρώνη ζητοῦντες παραμυθίαν, ἡ ἀπερίγραπτος τῶν προσώπων ἀλλοίωσις ἐμαρτύρει ὅτι πάντες διῆλθον τὴν νύκτα ἐν ἀγρυπνίᾳ καὶ ὀδύναις. Οὐδεὶς ἤνοιγε τὸ στόμα, οὐδεὶς εὗρισκε λόγους ἵνα ἑρμηνεύσῃ τὴν λύπην του, οὐδεὶς εἶχε κἂν ἰδέαν τί ἔπρεπε νὰ γείνῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πεσόντος στρατηγοῦ· ἡ σιωπὴ ἦν βαθυτάτη καὶ πένθιμος, ὅτε ὁ γέρων τῆς Πελοποννήσου ἀρχηγὸς λύσας ἐπὶ τέλους αὐτὴν εἶπεν·

« *Ὁ χαμὸς, ἀδέλφια, εἶναι μεγάλος· ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι μεγαλήτερος.* »

Μετ' ὀλίγον κατεβαίνομεν ἀθρόοι πρὸς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πόρου παραλίαν ἵνα παρασταθῶμεν εἰς τὴν κηδείαν τὴν παρασκευασθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ καταβαίνοντες ἐποιούμεθα λόγον, ὡς οἱ περὶ τὴν κλίνην τοῦ Περικλέους, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Καραϊσκάκη, καὶ ἀνεμετρῶμεν τὰς πράξεις καὶ τῶν τροπαίων τὸ πλῆθος. Ἐνθυμήθητε, ἔλεγεν οὗτος, ὅτι διακοσίους μόλις στρατιώτας ἔχων ὅτε ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Στερεᾶς, κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ τοσούτῳ πολυάριθμον στρατόπεδον. Ἤμην παρὼν, ἔλεγεν ἕτερος, εἰς Ἐλευσῖνα, ὅτε μαθόντες οἱ στρατιῶται τὴν ἔλευσιν τοῦ Κιουταχῆ, ἤρχισαν νὰ λειποτακτῶσι, καὶ παρεκίνουν καὶ αὐτὸν νὰ φύγῃ· ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη τότε ἀγανακτῶν « Ὑπάγετε ὅπου θέλετε· ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐγκαταλείπει τὴν θέσιν του, καὶ ἂς χαθῇ· Καὶ ὅταν σᾶς ἐρωτήσῃ τις τί ἐκάμετε τὸν ἀρχηγόν σας, μὴ διστάσετε νὰ εἰπῆτε ὅτι τὸν παρεδώκαμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν, διότι δὲν συγκατένευσε νὰ λειποτακτήσῃ. » Ὁ τρίτος ἐξυμνεῖ τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν τὴν ὁποίαν ἠγωνίζετο νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸν κατὰ τὴν Ἀττικὴν στρατόν. « Ἐὰν, ἔλεγεν ὁ Καραϊσκάκης πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν, φερώμεθα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων χειρότερα καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν, πῶς θέλετε νὰ ἐπαναστατήσωσι; » Καὶ ἄλλοι ἐξιστόρουν τὴν κατὰ τὴν Ἀράχοβαν ἔνδοξον μάχην, καὶ τὸ ἀνεγερθὲν *τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων*, ἄλλοι τὴν μάχην τῶν Σαλώνων καὶ τοῦ

Διστόμου, καὶ ἄλλοι τὸ ἐπίμονον καὶ τὸ στρατηγικὸν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὸ γενναῖον αὐτοῦ φρόνημα, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν πραότητα ἣν ἐν πράγμασι πολλοῖς καὶ μεγάλαις ἀπεχθείαις, καὶ μάλιστα ταῖς μετὰ Σουλιωτῶν, διετήρησεν. Ἐφιλοτιμούμεθα δὲ πάντες νὰ εἴπωμέν τι ἐγκώμιον τοῦ θανόντος, διότι, ἀφοῦ μόνον καλύψῃ τὸ χῶμα τὸν ἄνθρωπον συγκατατιθέμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Καὶ τοιαῦτα μνημόσυνα λέγοντες ἐψυχαγωγούμεθα, ἕως οὗ ἐλθόντες εἰς τὴν παραλίαν συνηνώθημεν μετὰ τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ παραμένοντος πλήθους· ἦλθον δὲ καὶ ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς οὐκ ὀλίγοι καὶ ἔψαλον τὴν νεκρώσιμον Ἀκολουθίαν. Καὶ ὅτε ὁ ῥήτωρ τοῦ ἀγῶνος ἀναβὰς εἰς μικρὸν ὕψωμα παρέστησε τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας· ὅτε ἀνενθύμισεν εἰς ἡμᾶς ὅτι « ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Μακρυνόρους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἕως εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀττικῆς, φῶς ἐλευθερίας καὶ δόξης ἐχύθη εἰς τὴν χώραν ταύτην δούλην καὶ σκοτεινὴν οὖσαν, διὰ μόνης τῆς ἰσχυρᾶς τοῦ Καραϊσκάκη δεξιᾶς, » φωνὴ γοερὰ, φωνὴ ἀνδρῶν, γυναικῶν, καὶ παιδίων ἀντήχησε καθ' ὅλην τὴν παραλίαν· καὶ ἦν ὁ θρῆνος καὶ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ ὀδυρμὸς πολύς· καὶ ὡς ἡ Ῥαχὴλ οὐδεὶς ἤθελε νὰ παρηγορηθῇ, προαισθανόμενος ἴσως τὴν προσεχῆ κατὰ τὸ Φάληρον ἐθνικὴν συμφοράν.

Ν. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΕΡΜΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΡΑΒΙΑΣ.

—ooo—

Ἡ ἀπέραντος αὕτη χώρα στερεῖται, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς, ἰαματικῶν ὑδάτων· ἀλλὰ καὶ πόσιμα ὕδατα ὀλίγα ἔχει. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦ νῦν γνωστῶν ἀναφέρομεν τὰ τῆς Μεσημβριῆς Ἀραβίας, γνωστότατα δὲ καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπὸ τὸ ὄνομα *Hamam Musat* ἡ λουτρὰ τοῦ Μωϋσέως. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἀναβρύουσιν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου *Tor*. Τιμῶνται δὲ καὶ ὑπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἀράβων, μεταχειριζομένων αὐτὰ ἐπὶ διαφόρων νοσημάτων. Αἱ θειοθέρμαι αὗται ἀποπέμπουσιν ὑδροθειωμένον ἀέριον, τὸ ὁποῖον εἴτε ἐσωτερικῶς εἴτε ἐξωτερικῶς μεταχειριζόμενον, ἐνεργεῖ ὡς τὰ ὑδροθειϊκὰ ὕδατα κατὰ ἐξανθηματικῶν νοσημάτων τοῦ δέρματος.

Πλησίον τῶν θερμῶν τούτων ὑδάτων κεῖται κρήνη ψυχροῦ ὕδατος, ἥτις ὀνομάζεται κατὰ τὸ πλησίον χωρίον, *Elim*. Οἱ κάτοικοι, στερούμενοι ἄλλων ὑδάτων, πίνουσιν ἐξ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι νοσωδέστατον ὡς ἐμπεριέχον πλῆθος τιτανούχων καὶ μαγνησιούχων ἁλάτων, ἕνεκα τῶν ὁποίων, ὡς ἐκ τῆς συνεχοῦς πόσεως, ἐνεργεῖ ἐπιβλαβέστατα, προσκαλῶν ἐμφράξεις τῆς κάτω κοιλίας, καχεξίαν καὶ χοιραδικὰ νοσήματα.

Ἀπέναντι τοῦ Σουὲζ, εἰς τὰς ὄχθας τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, εὑρίσκεται θερμὸν ὕδωρ Aen al Masah καλούμενον, τὸ ὁποῖον ἀναβρύει ζέον καὶ καχλάζον. Καὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο, εἰ καὶ θειοῦχον, πίνεται ἕνεκα ἐλλείψεως ποσίμων ὑδάτων· ἐκ δὲ τῆς διηνεκοῦς χρήσεως αὐτοῦ οὐ σμικρὰ βλάβη προσγίνεται εἰς τοὺς πίνοντας.

Ἕτερον θερμὸν ὕδωρ εἶναι τὸ *Hamam Pharaon*, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ τοσοῦτον ζέει, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἑψήνονται τὰ ἐμβαλλόμενα εἰς αὐτὸ ὠά· τὰ ὕδατα ταῦτα ἀναβρύοντα πλησίον τῆς θαλάσσης, συρρέουσιν εἰς ῥύακα, εἰς τὴν παρακειμένην Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐκβάλλοντα. Ἀναλυόμενον δὲ εὑρίσκεται σιδηροῦχον, καὶ ἐκ τούτου ἐνεργεῖ κατὰ τῆς ἀτονίας. Οἱ λίθοι ὅσοι βρέχονται ὑπ' αὐτοῦ φαίνονται σκωριῶντες.

Ὡσαύτως καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἀραβίαν, εἰς τὴν χώραν Ὀμὰμ, καὶ τὴν διοίκησιν Μασκὰτ, εὑρίσκεται ἀξιόλογον θειοῦχον ὕδωρ, οὗτινος γίνεται χρῆσις μετὰ μεγάλης ὠφελείας κατὰ τῆς σιφυλίτιδος, τῆς ἕρπητος καὶ ἄλλων ἐξανθημάτων. Τοῦτο τὸ ὕδωρ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν θειοθέρμων.

Πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἀραβίας μεταξὺ τῶν χωρίων Καροὶ καὶ Τὸρ, ἀναβρύουσιν ἐκ τραχίτου καὶ πορφυρίτου λίθου, χάριν εἰς τὴν ἐπιρροὴν ἡφαιστείου πυρὸς, θερμότατα θειοῦχα ὕδατα, ὧν γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων κατ' ἐξανθηματικῶν νόσων. Τὸ ὄρος ἐξ οὗ τὰ ὕδατα ταῦτα ἐξέρχονται ὀνομάζεται *Dschebel Tein*, καὶ πλησίον αὐτῶν, ὡς λέγουσιν αἱ παραδόσεις, ἀνεπαύθησαν οἱ Ἰσραηλῖται ἐπὶ ὁλοκλήρους ἡμέρας μετὰ τὴν διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διάβασιν. Τὸ ὄρος τοῦτο εἶναι ἡφαίστειον προϊὸν, ἐξ οὗ καὶ σήμερον ἐξέρχεται καπνός.

Εἰς ὑποδοχὴν τῶν πρὸς τὰ θερμὰ ταῦτα προσερχομένων, ὑπάρχουσι σπήλαια φυσικὰ καθὼς καὶ χειροποίητα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπαύονται οἱ λουόμενοι μετὰ τὰ λουτρά. Τελευταῖον τῶν ἐν Ἀραβίᾳ ὑδάτων ἀναφέρομεν κρήνην ἐντὸς κήπου εὑρισκομένην εἰς Κοβὰν πλησίον τῆς Μεδίνης. Τὸ ὕδωρ τοῦτο λέγεται, κατὰ τὰς παραδόσεις, ὅτι ἐθεωρεῖτο ἱερὸν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, ὅστις ἐκ μόνου τούτου ἔπινε. Διογετεύεται δὲ ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἐκεῖ πλησίον ἀναβρυόντων εἰς τὴν Μεδίνην, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι πίνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αὐτό. Ἄλλη θέρμη εὑρίσκεται μεταξὺ Σουὲζ καὶ Ῥὰζ Μεχαμὲτ εἰς τὰς ὄχθας τῆς θαλάσσης, πλησίον τοῦ Χατζὲρ Ἔλμ ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου Ῥάϋτο. Ἡ θέρμη αὕτη ἀναβρύει εἰς τοὺς πρόποδας τιτανώδους λόφου, καὶ ἔχει 26 βαθμοὺς θερμοκρασίας καὶ γεῦσιν ἁλμυράν.

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης περιγραφῆς τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων τῆς Ἀραβίας ἐξάγεται ὅτι τὰ πλειότερα εἶναι θειοθέρμαι, τῶν ὁποίων γίνεται χρῆσις πρὸς πόσιν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἄλλων καθαρωτέρων ὑδάτων. Καθὸ ὅμως θειοῦχα τὰ ὕδατα ταῦτα περιέχουσιν ἀξιολόγους δυνάμεις, συντελοῦντα πρὸ πάντων εἰς θεραπείαν τῶν πασχόντων ἐξανθηματικὰ νοσήματα.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΠΑΛΙΜΒΙΩΣΙΣ.

—ooo—

Τὸ 1826 ἔτος, γαλλικαί τινες ἐφημερίδες ἀνήγγειλαν *σπουδάζουσαι*, ὅτι ἄνθρωπός τις παραχωσθεὶς ὑπὸ τῆς χιόνος, ἔζησεν ὑπ' αὐτὴν 170 ὁλόκληρα ἔτη (*). Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ ὅτι τὴν παλιμβίωσιν ταύτην δὲν τολμῶμεν ν' ἀναγγείλωμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος· θέλομεν ὅμως διηγηθῆ ἄλλην τινὰ, τόσῳ πλέον περίεργον καθόσον εἶναι ἀληθὴς, συμβᾶσαν πρὸ δύο μόλις ἐτῶν εἰς τὴν Ῥωσίαν.

Ὅσοι ἐπεσκέφθησαν τὸ Κράτος τοῦτο ἐνθυμοῦνται ὅτι οἱ χωρικοὶ ἀναμένουσιν ἀνυπόμονοι τὸν χειμῶνα. Ὡς εὐφραίνει τὴν καρδίαν ἡμῶν ἡ ἐπάνοδος τῶν χελιδόνων, οὕτως εὐφραίνει αὐτοὺς ἡ χιών· καὶ δικαίως· διότι αἱ βροχαὶ τοῦ φθινοπώρου εἶναι τόσον πολλαὶ καὶ ῥαγδαῖαι, ὥστε κατακλύζονται οἱ ἀγροὶ, καὶ αἱ ὁδοὶ καταντῶσιν ἄβατοι. Μόλις ὅμως φθάσῃ ὁ χειμὼν, καὶ πάντα ἀλλοιοῦνται· ὁ βόρβορος καὶ τὰ λιμνάζοντα ὕδατα ἐκλείπουσιν ὑπὸ τὸν πάγον, τὸ ἔδαφος γίνεται στερεὸν, καὶ ἐπανέρχεται ἡ κίνησις τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζώων καὶ τῶν ὀχημάτων. Καὶ αἱ περιηγήσεις δὲ αὗται εἶναι εὐάρεστοι ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ὁσάκις ὁ οὐρανὸς εἶναι γαλήνιος· ἐὰν ὅμως πνέῃ ἄνεμος, τότε ὑπάρχει κίνδυνος· διότι ἡ χιὼν συσσωρευομένη σκεπάζει καὶ ἀνθρώπους καὶ ἁμάξας καὶ ζῶα. Πολλάκις ὁ ἄνεμος ἐνούμενος μετὰ τῆς χιόνος εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Ῥωσσίας, ἐξεγείρεται τοσούτῳ σφοδρὸς, ὥστε φέρει ὅλεθρον εἰς ὁλόκληρα ποίμνια προβάτων ἢ ἀγέλας ἵππων. Τὰ ζῶα ταῦτα παλαίουσι πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ ὑπακούοντα εἰς τὸ ἔμφυτον αἴσθημα τῆς ἰδίας συντηρήσεως, συνθλίβονται καὶ ἀγωνίζονται νὰ συνοποστριχθῶσι ὅπως σωθῶσιν· ἀλλ' ἀδυσώπητος ὁ ἄνεμος ὠθεῖ αὐτὰ πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ κατακρημνίζει εἰς αὐτὴν ὁλισθαίνοντα ἐπὶ τοῦ πάγου.

Οἱ ἄνεμοι οὗτοι καλοῦνται εἰς τὴν Ῥωσίαν *μετελ* ἤτοι *σαρωταί*· οἱ χωρικοὶ ὅμως ἀψηφοῦσι καὶ τοὺς δεινοτέρους, οὐτ' ἀποθαρρύνονται ἢ κἂν ταράσσονται τὴν ὥραν αὐτὴν τοῦ κινδύνου. Τὸ ἑρεξῆς γεγονὸς προσμαρτυρεῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, καὶ διὰ τοῦτο τὸ διηγούμεθα ἀπαραλλάκτως ὡς συνέβη, χωρὶς προσθήκης.

Τὴν 27 Νοεμβρίου 1854, νέος τις χωρικὸς, κάτοικος τοῦ χωρίου Ζωϊκινητσὸρ, ἐν τῷ νομῷ Κούρσκ, ἐστάλη εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ πατρός του ἵνα πωλήσῃ ἀγγεῖα ἅτινα ἐφόρτισεν εἰς ἅμαξαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ καιρὸς ἦτο αἴθριος ἔφθασεν εὐτυχῶς εἰς τὴν πόλιν. Ὅτε ὅμως ἀπεράσισε νὰ ἐπιστρέψῃ, μόλις ἐξῆλθε, καὶ ὁ οὐρανὸς κατεκαλύφθη ἀπὸ νέφη· μετ' ὀλίγον δὲ ἤρχισε νὰ πίπτῃ καὶ χιών, τὴν ὁποίαν συνώδευσεν ἄνεμος, ὅστις γενόμενος βαθμηδὸν βιαιότερος, κατέστη τοσούτῳ λαῦρος, ὥστε, δικαιολογῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὴν πεδιάδα. Ὁ νέος χωρικὸς ἠναγκάσθη τότε νὰ ἐλαττώσῃ τὸν δρόμον του· καὶ ἐπειδὴ ἡ χιὼν κατεκάλυψε τὰ κλαδία τῶν ἐλατῶν τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον ἀντὶ σημείων, ἀπεπλανήθη. Κατέβη λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἅμαξαν, καθόσον μάλιστα καὶ τὸ ψῦχος κατέστη ὀξύτατον, καὶ σύρων τὸν ἵππον ἐβάδιζε πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ὁδοῦ· ἀλλ' αἴφνης κατεβυθίσθη εἰς τὴν χιόνα, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ τὸ ὑποζύγιον καὶ τὸ ὄχημα. Ματαίως ἠγωνίσθη νὰ τὰ ἀνασύρῃ· ὁ ἄνεμος τοσούτῳ ἦτο ἀκατάσχετος ὥστε, ἵνα μὴ τὸν ἁρπάσῃ, ἐκρατεῖτο ἀπὸ τὴν ἅμαξαν. Εἶδε λοιπὸν ὅτι προτιμότερον ἦτο νὰ περιμένῃ ἐκεῖ τὴν ἐπιοῦσαν· καὶ ἀποζεύξας ἔδεσε τὸν ἵππον εἰς μίαν τῶν πλευρῶν τῆς ἁμάξης, αὐτὸς δὲ ἀναβὰς εἰς αὐτὴν ἐξηπλώθη ὡς ἂν ἦτο ἡ θερμάστρα τῆς καλύβης του. (Ὡς γνωστὸν οἱ χωρικοὶ τῆς Ῥωσίας κοιμῶνται ἐπὶ τῶν θερμαστρῶν.) Πρὶν δὲ πλαγιάσῃ ἀπέβαλε τὰ ὑποδήματα καὶ τὸν πῖλον, καὶ τὰ ἔθεσεν ὑπὸ τὴν κεφαλήν του, καὶ μετὰ ταῦτα ἐσκεπάσθη μὲ τὸ *καφτάνιόν* του. Οὕτω πως ἐπέρασεν ὅλην τὴν νύκτα. Ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν Σιβηρίαν οἱ χωρικοὶ, ὁσάκις ταξειδεύοντες εὑρίσκονται τὸ ἑσπέρας εἰς τόπον ἀκατοίκητον, σκάπτουσι τὴν χιόνα, ἀνοίγουσιν εἰς τὰ πλάγια εὐρυχώρους ὀπὰς, ἐξαπλώνονται εἰς αὐτὰς φράσσοντες τὰς εἰσόδους διὰ σκεπασμάτων, καὶ κοιμῶνται θερμότατα.

Ὅτε ὁ νέος χωρικὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδεν ὅτι ἦτο χιονοσκέπαστος· καὶ κόψας κλαδίον λίσγου ἀπὸ τὴν ἅμαξαν, ἔσκαψε τὴν ὑπὲρ αὐτὸν χιόνα, πυκνοτάτην ἤδη οὖσαν. Κατορθώσας δὲ νὰ ἐκβάλῃ τὴν κεφαλήν, εἶδεν ὅτι εἶχε μὲν ἀνατείλει ζοφερὸς ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅτι ὁ *σαρωτὴς* ἐξακολούθει πνέων σφοδρός. Ἐπλαγίασε λοιπὸν ἐκ νέου, καὶ πολλάκις ἐγύρισεν ἵνα πλατύνῃ τὸ περὶ αὐτὸν κοινὸν διάστημα. Μετά τινας ὥρας, ἠθέλησε νὰ ἐκβάλῃ καὶ πάλιν τὴν κεφαλήν· ἀλλ' ἡ χιὼν ἦτο τοσούτῳ πυκνὴ, ὥστε ἀδύνατον ὑπῆρξε νὰ τὴν διασχίσῃ. Καὶ λοιπὸν ἀπελπισθεὶς προσευχήθη, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ψυχήν του, ἀνεπόλησε τοὺς γονεῖς του καὶ τὴν ἀνησυχίαν των, καὶ ἐκοιμήθη ἐκ νέου.

Ὁ πατήρ του βλέπων τὴν τόσην ἀργοπορίαν τοῦ υἱοῦ του, ἔδραμεν εἰς ἀναζήτησίν του· καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ προσέταξαν τοὺς κατοίκους τῶν παρακειμένων

(*) On sait que quelques journaux français ont annoncé sérieusement qu'un homme enseveli sous la glace pendant cent soixante-dix ans, y avait conservé la vie. Ὅρα Revue Britan. τόμ. 9. φυλλαδ. τοῦ Νοεμβρίου, 1826.

χωρίων νὰ ἐρευνήσωσι περὶ αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν ἀνεκάλυψαν· καὶ πάντες ἐπανῆλθον πιστεύοντες ὅτι ἐτάφη ὁ ταλαίπωρος νέος ὑπὸ τὴν χιόνα, καὶ ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ εὑρεθῇ.

Ὁ καιρὸς ἔγεινεν ἐπὶ τέλους αἴθριος, καὶ τὴν 9 Δεκεμβρίου, χωρικός τις ὑπῆγεν εἰς τὸ κυνήγιον. Ἐνῷ δὲ διέβαινε παρὰ τὸ χεῖλος φάραγγος πλήρους χιόνος, παρετήρησε τὸν σκύλον του καθήμενον καὶ τρώγοντα. Καὶ πλησιάσας εἶδε πόδα ἵππου, καὶ τὸν ἵππον αὐτὸν ὑπὸ τὴν χιόνα, οὗτινος τὴν κεφαλὴν εἶχον καταφάγει λύκοι. Τότε ἐπανελθὼν ἀνήγγειλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἥτις εἰδοποίησε τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀπολεσθέντος νέου. Καὶ εὐθὺς ἦλθον φέροντες σκαπάνας καὶ πτύα, καὶ σκάψαντες ἀνέσυραν τὸ πτῶμα τοῦ ἵππου, παρὰ τὸ ὁποῖον ἐφάνη καὶ τῆς ἀμάξης ἡ ἄκρα. Οἱ ἐργάται ἐδιπλασίασαν τότε τὸν ζῆλόν των, καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασαν εἰς στρῶμα χιόνος πεπηγός, τὸ ὁποῖον ἐσκέπαζε τὴν ἅμαξαν. Ἀνοίξαντες δὲ ὀπὴν, ἐθαύμασαν αἰσθανθέντες πνοὴν θερμὴν ἐξελθοῦσαν. Τότε τῶν χωρικῶν τις γονυπετήσας παρὰ τὴν ὀπὴν ἔβαλεν ἐντὸς αὐτῆς τὸ πτύον του. Καὶ εἶδεν ἄνθρωπον ἐξηπλωμένον, ἀλλὰ μὴ δίδοντα σημεῖον ζωῆς. Ἐλθὼν δὲ καὶ ὁ πατὴρ τοῦ νέου, ἔφερε τὸ στόμα εἰς τὴν ὀπὴν καὶ ἔκραξε·

— Δημήτριε, ζῇς ;

— Ναὶ, ἀπεκρίθη φωνὴ ἀσθενής.

— Πλησίασε λοιπὸν εἰς τὴν τρύπαν, ἔκραξαν οἱ ἐργάται.

— Δὲν ἔχω δύναμιν, ἀπεκρίθη ὁ Δημήτριος· προσέξετε μή με πληγώσετε.

Μετὰ μικρὸν ἐπέρασε τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς ὀπῆς· ἡ ὄψις του ἦτο πελιδνὴ ἀλλ' αὐτὸς ἐφαίνετο ἀτάραχος. Τὸν ἀνέσυραν λοιπὸν διότι ἦτο πολλὰ ἀδύνατος· καὶ ἀπὸ τὰ περίβρεκτα ἐνδύματά του ἐξήρχετο ἀτμὸς πυκνός. Μόλις δὲ εἶδε τὸν πατέρα του, καὶ χαιρετίσας αὐτὸν ἔδωκε βαλάντιον δερμάτινον περιέχον τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀγγείων ἀργύριον. Μετὰ ταῦτα μετέφερον αὐτὸν εἰς καλύβην, ἤλλαξαν τὰ φορέματά του καὶ τῷ ἔδωκαν ὀλίγην τροφήν. Ὅτε δὲ εἶπον ὅτι ἔμεινε *δώδεκα* ἡμέρας ὑπὸ τὴν χιόνα, ἔμεινεν ἔκθαμβος· διότι ἐνθυμεῖτο μὲν ὅτι παρῆλθον πολλαὶ ἡμέραι, δὲν ἐδύνατο ὅμως νὰ διακρίνῃ καὶ πόσαι, ἐπειδὴ ἦτο πάντοτε σκότος. Ὀσάκις δὲ ἐξύπνα ἐδροσίζετο, τρώγων ὀλίγην χιόνα, καὶ προσηύχετο· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤλπιζε βοήθειαν, δὲν ἐφρόντιζεν εἰμὴ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του. Ἂν καὶ ἔμεινεν ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας ἀκίνητος, καὶ ἄλλο μὴ ἔχων σκέπασμα πλὴν τοῦ *καφτανίου* του, δὲν ὑπέφερε πολὺ ψῦχος. Τινὲς ὅμως τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν του ἦσαν ὅλως παγωμένοι. Ἀφοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν καλύβην του καὶ ἀπήλαυσεν ἐπί τινας ἡμέρας τῶν περιποιήσεως τῆς οἰκογενείας του, ἀνέλαβε τὰς δυνάμεις του, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὰ συνήθη ἔργα· διετηρήθη δὲ καὶ ὁ περὶ αὐτὸν πάγος δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος, καὶ πολλοὶ περίεργοι ἐρχόμενοι ἐπεσκέπτοντο αὐτόν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶναι ἐξαίρεσις· διότι ὅσῳ ῥωμαλέοι καὶ ἂν ὦσιν οἱ χωρικοὶ τῆς Ῥωσίας, δὲν ἀντέχουσιν εἰς τὸ ψῦχος ὁσάκις πνέει ὁ *μέτελ*· εἰς τοιαύτας μάλιστα περιστάσεις αἱ ὁδοὶ σκεπάζονται ἀπὸ πτώματα.

ΝΕΟΝ ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑ

Τῆς Κ. Ἑλένης Τοσίτσα.

—ooo—

Ἡ ἱστορία ἀναφέρει πολλὰς γυναῖκας αἵτινες τιμῶσαι τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συζύγου, ἢ ἔπιον τὴν κόνιν αὐτῶν, ἢ ἀνήγειρον μαυσωλεῖα, ἢ καὶ μὴ στέργουσαι νὰ ἐπιζήσωσι διέφθειρον ἑαυτάς. Καὶ ἐπαινοῦμεν μὲν τὸ αἴσθημα, ἂν καὶ ἐνίοτε δὲν ἐγκρίνομεν τὴν πρᾶξιν· ἡ γυνὴ ὅμως, ἥτις συμπληροῦσα τοὺς εὐεργετικοὺς σκοποὺς τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς, καὶ μάλιστα τοὺς ἀποβλέποντας εἰς τὴν πατρίδα, ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος ἐπεχείρησε ζῶν, ἡ γυνὴ αὐτὴ, λέγομεν, τιμᾷ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην καὶ εἰς ὕπατον βαθμὸν τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συζύγου της.

Τοιαύτην γυναῖκα καυχᾶται ἡ Ἑλλὰς ὅτι κατέχει σήμερον εἰς τοὺς κόλπους της· εἶναι δὲ ἡ *Κ. Ἑλένη Μιχαὴλ Τοσίτσα*. Αὕτη οὐ μόνον ἐξήκοντα χιλιάδας δραχμῶν προσέφερεν εἰς τὸ Ἀμαλίειον ὀρφανοτροφεῖον, καὶ ἄλλας ἀγοθοεργίας ἔπραξε καὶ πράττει, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔτι μείζονα διανοεῖται ὑπὲρ τῆς φίλης πατρίδος. Μεριμνῶσα *ἰδίως* ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ φύλου αὐτῆς καὶ ἐξαιρέτως τοῦ κατὰ τὴν δούλην Ἑλλάδα, εὐηργέτησεν αὐτὸ πολλαχῶς, καὶ ἐσχάτως καταγραφεῖσα *αὐθορμήτως* συνδρομητὴς εἰς τριάκοντα ἀντίτυπα τῆς *Πανδώρας*, παρήγγειλε νὰ στέλλωνται τὰ μὲν εἴκοσιν εἰς τὸ ἐν Μετσόβῳ, τὰ δὲ δέκα εἰς τὸ ἐν Λαρίσσῃ Παρθεναγωγεῖον.

Ἡ πρᾶξις αὕτη μαρτυρεῖ οὐ μόνον καρδίαν φιλοπάτριδα ἀλλὰ καὶ νοῦν σκετόμενον· διότι ἐξ αὐτῆς φαίνεται ἐννοοῦσα καλῶς ἡ Κ. *Ἑλένη Μ. Τοσίτσα*, ὅτι οὐδὲν ἔθνος μέγα καὶ ἰσχυρὸν ἐὰν μὴ ὁμιλῇ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ ἐμπνέεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων· καὶ ὅτι, ὅπως φθάσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐκεῖ ὅπου ἀξιοῖ, ἀνάγκη νὰ ἐνασχοληθῇ διὰ παντὸς τρόπου εἰς τὴν διάδοσιν ἐκείνης καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τούτων διὰ τοῦ γυναικείου μάλιστα φύλου, τὸ ὁποῖον πρῶτον καλεῖται εἰς τὴν ἀγωγὴν ἡμῶν.